

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

NAUJOSIOS AKMENĖS MIESTO VIETOS VEIKLOS GRUPĖS 2016 – 2022 M. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA

Naujoji Akmenė
2016 m.

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS ... 3

LENTELIŲ SĄRAŠAS ... 3

PRIEDŲ SĄRAŠAS ... 3

ĮVADAS ... 5

1. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO TERITORIJA IR GYVENTOJŲ, KURIEMS TAIKOMA VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA, APIBRĖŽTIS ... 7

2. TERITORIJOS, KURIAI RENGIAMA VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA, ANALIZĖ ... 10

2.1. Naujosios Akmenės miesto gyventojai ir jų struktūra ... 10

2.2. Socialinė apsauga Naujosios Akmenės miesto VVG teritorijoje ... 11

2.3. Ekonominė situacija Naujosios Akmenės mieste ... 18

2.4. Socialinės infrastruktūros ir kultūriniai ištekliai ... 26

2.5. Naujosios Akmenės miesto nevyriausybinio sektoriaus organizacijų tyrimas. ... 29

2.6. SSGG analizė ... 33

3. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS TIKSLAI, UŽDAVINIAI IR JŲ ĮGYVENDINIMO STEBĖSENOS RODIKLIAI BEI INTEGRUOTO IR NOVATORIŠKO STRATEGIJOS POBŪDŽIO APIBŪDINIMAS ... 35

4. GYVENAMOSIOS VIETOVĖS BENDRUOMENĖS DALYVAVIMO, RENGIANT VIETOS PLĖTROS STRATEGIJĄ, APIBŪDINIMAS ... 41

5. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO VEIKSMŲ PLANAS ... 47

6. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS VALDYMO IR STEBĖSENOS TVARKOS APIBŪDINIMAS ... 49

7. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS FINANSINIS PLANAS ... 57

8. DETALUS LĖŠŲ PAGRINDIMAS SUPLANUOTIEMS VEIKSMAMS ĮGYVENDINTI ... 62

PRIEDAI ... 68

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Šiaulių regiono tikslinės ir susietos teritorijos	7
2 pav. Naujosios Akmenės miesto ribų žemėlapis	8
3 pav. Naujosios Akmenės nevyriausybinių organizacijų narių pasiskirstymas	29
4 pav. Veiksniai skatinantys dalyvavimą savanoriškoje veikloje	31
5 pav. 2015-11-18 susitikimo dalyviai	43
6 pav. 2015-11-18 susitikimo dalyviai	45
7 pav. 2015-11-18 susitikimo dalyviai	45

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Naujosios Akmenės miesto VVG nariai	5
2 lentelė Naujosios Akmenės miesto VVG valdybos nariai	5
3 lentelė Socialinių paslaugų teikėjai Naujosios Akmenės mieste	12
4 lentelė Duomenys apie socialiai pažeidžiamus asmenis	13
5 lentelė Bedarbių skaičius Akmenės r. savivaldybėje	19
6 lentelė NEET skaičius Akmenės r. sav. ir Naujosios Akmenės miesto sen.	20
7 lentelė Veikiančios įmonės ir darbuotojų skaičius metų pradžioje	21
8 lentelė Savarankiškai dirbantys asmenys Akmenės r. savivaldybėje	23
9 lentelė Savarankiškai dirbantys 18 – 29 m. asmenys Akmenės r. ir kitose savivaldybėse	24
10 lentelė Naujosios Akmenės mieste veikiančios pagrindinės įstaigos	26
11 lentelė Nevyriausybinės organizacijos veikiančios Naujosios Akmenės mieste	27

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas. Gyventojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes ir lytį
2 priedas. Viešinimo straipsnis „Naujojoje Akmenėje pradėta rengti vietos plėtros strategija“
3 priedas. Kvietimas į Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupės visuotinį susirinkimą
4 priedas. Viešinimo plakatas
5 priedas. Straipsnis vietinėje spaudoje
6 priedas. Susitikimų su miesto VVG veiklos teritorijos gyventojais protokolai ir dalyvių sąrašai
7 priedas. Visuotinio Naujosios Akmenės miesto VVG narių susirinkimo, kuriuo patvirtinta vietos plėtros strategija, kopija
8 priedas. Viešojo Gargždų miesto vietos plėtros strategijos projekto pristatymo protokolas
9 priedas. Regiono plėtros tarybos sprendimu patvirtinta išvada, kad vietos plėtros strategijos projektas atitinka regiono plėtros plano prioritetus, tikslus ir uždavinius

10 priedas. Visuotinio Gargždų miesto VVG narių susirinkimo arba kolegialaus valdymo organo įgaliojimas asmeniškai pateikti vietos plėtros strategiją (jei to nenumato miesto VVG pirmininko pareigybinės instrukcijos)
11 priedas. Gyventojų pateiktos projektinės idėjos

ĮVADAS

Naujosios Akmenės miesto vietos plėtros 2016 – 2022 m. strategiją parengė Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupė (toliau – VVG). Naujosios Akmenės miesto VVG buvo įregistruota 2015 m. lapkričio 25 d. VVG steigėjai yra: Akmenės rajono verslininkų asociacija, Naujosios Akmenės miesto bendruomenė ir Akmenės rajono savivaldybė. Šios VVG pagrindinis veiklos tikslas - pagerinti vietines įsidarbinimo galimybes ir didinti bendruomenių socialinę integraciją, išnaudojant vietos bendruomenių, verslo ir vietos valdžios ryšius.

Naujosios Akmenės miesto VVG nariai (žr. 1 lentelę) atstovauja Naujosios Akmenės miesto valdžios, vietos verslo ir nevyriausybinio sektoriaus organizacijų interesus.

1 lentelė

Naujosios Akmenės miesto VVG nariai

Nr.	Naujosios Akmenės miesto VVG nariai	Įgaliotas atstovas atstovauti organizacijos interesus Naujosios Akmenės miesto VVG
1.	Akmenės rajono verslininkų Asociacija	Pirmininko įgaliotas asmuo Alis Valinčius
2.	Naujosios Akmenės miesto bendruomenė	Pirmininkė Sigutė Norvaišienė
3.	Akmenės rajono savivaldybė	Savivaldybės meras Vitalijus Mitrofanovas

Šaltinis: sudaryta pagal 2015-10-14 steigimo sutartį

Naujosios Akmenės miesto VVG buveinės adresas yra L. Petravičiaus a. 2, Naujoji Akmenė.

Naujosios Akmenės miesto VVG valdybą sudaro visų trijų: vietos valdžios, nevyriausybinio ir verslo sektorių atstovai. Siekiant išlaikyti pusiausvyrą ir vienodą interesų atstovavimą valdyboje visiems šiems sektoriams atstovauja po tris valdybos narius (žr. 1 lentelė).

2 lentelė

Naujosios Akmenės miesto VVG valdybos nariai

Nr.	Vardas, pavardė	Amžius	Atstovaujamas sektorius	Atstovaujama įstaiga
1.	Jolanta Ada Januitienė	48	Bendruomeninės ir (ar) nevyriausybinės organizacijos	Naujosios Akmenės miesto bendruomenė
2.	Daiva Kvaukienė	50	Bendruomeninės ir (ar) nevyriausybinės organizacijos	Naujosios Akmenės miesto bendruomenė
3.	Justas Teišerskis	25	Bendruomeninės ir (ar) nevyriausybinės organizacijos	Naujosios Akmenės miesto bendruomenė
4.	Aromeda Laucienė	43	Vietos valdžios sektorius	Akmenės rajono savivaldybė
5.	Albinas Klimas	62	Vietos valdžios sektorius	Akmenės rajono savivaldybė
6.	Irina Mikulevič	52	Vietos valdžios sektorius	Akmenės rajono savivaldybė
7.	Vaidas Beišinas	51	Asocijuotos verslo struktūros ir (ar) įmonės	Akmenės rajono verslininkų asociacija
8.	Antanas Katkus	41	Asocijuotos verslo struktūros ir (ar) įmonės	Akmenės rajono verslininkų asociacija

9.	Stasys Doveika	39	Asocijuotos verslo struktūros ir (ar) įmonės	Akmenės rajono verslininkų asociacija

Šaltinis: Visuotinio narių susirinkimo protokolas Nr. 2, 2015-11-26

Naujosios Akmenės miesto VVG valdybą sudaro 56 proc. vyrų ir 44 proc. moterų, vienas valdybos narys yra jaunesnis nei 29 m.

Naujosios Akmenės miesto VVG valdymo struktūra:

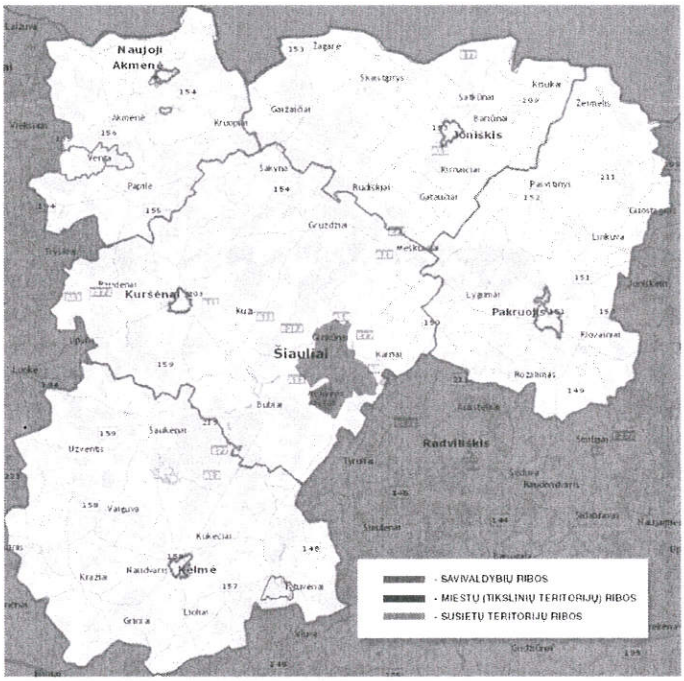
1. Asociacijos organas – visuotinis narių susirinkimas
2. Kolegialus valdymo organas – asociacijos valdyba
3. Vienasmenis valdymo organas – asociacijos pirmininkas

Naujosios Akmenės miesto VVG vietos plėtros strategijos tikslas – pagerinti darbingų gyventojų padėtį darbo rinkoje ir skatinti bendruomenės socialinę integraciją pasitelkiant bendruomenės, verslo ir vietos valdžios ryšius.

1. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO TERITORIJA IR GYVENTOJŲ, KURIEMS TAIKOMA VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA, APIBRĖŽTIS

Naujosios Akmenės miesto vietos plėtros strategijos teritorija. Naujosios Akmenės miesto vietos plėtros strategija bus įgyvendinta Naujosios Akmenės miesto teritorijoje, Akmenės r. savivaldybėje. Akmenės rajono savivaldybė yra įsikūrusi Lietuvos šiaurės vakarinėje dalyje. Jis yra viena iš septynių savivaldybių sudarančių Šiaulių apskritį. Akmenės r. savivaldybės teritorija ribojasi su Šiaulių apskrities Šiaulių ir Joniškio r. savivaldybėmis bei Telšių apskričiai priklausančiomis Mažeikių ir Telšių r. savivaldybėmis. Ši savivaldybė priklauso pasienio regionui ir ribojasi su Latvijos Respublikos teritorija.

Naujosios Akmenės miestas yra Akmenės r. administracinis centras. Jo plotas užima 10,74 km^2, iš jų 3,27 km^2 užima gyvenamieji kvartalai. Mieste yra 46 gatvės, kurių bendras ilgis apie 44 km.[1] Naujosios Akmenės miestas priklauso Naujosios Akmenės miesto seniūnijai, kuri yra tankiausiai apgyvendinta rajono seniūnija. Naujosios Akmenės miestas yra priskiriamas Šiaulių regiono pereinamojo laikotarpio teritorijoms.[2]

Šaltinis: Šiaulių regiono integruota teritorijų vystymo programa. (2015). [interaktyvus]. P. 9. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/fee31ef057b611e5825682aa0fc6b8d5

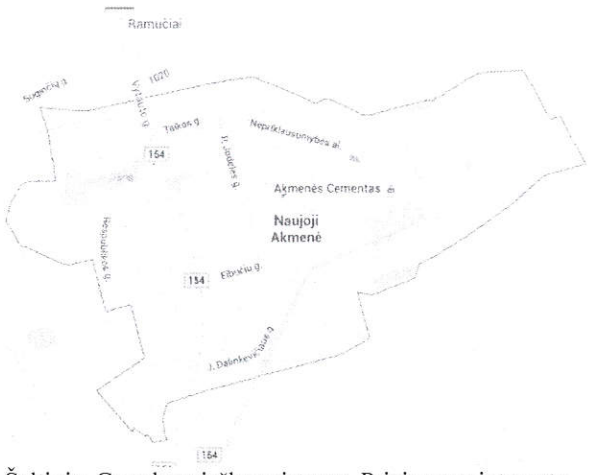
1 pav. Šiaulių regiono tikslinės ir susietos teritorijos

Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupės vietos plėtros strategija bus įgyvendinama Naujosios Akmenės mieste.

---

[1] Akmenės rajono savivaldybė. Naujosios Akmenės miesto seniūnija. Prieiga per internetą: <http://www.akmene.lt/lit/Naujosios-Akmenes-miesto-seniunija/568>

[2] Šiaulių regiono integruotos teritorijų vystymo programa. (2015). P. 9. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/fee31ef057b611e5825682aa0fc6b8d5>

Šaltinis: Google paieškos sistema. Prieiga per internetą: <https://www.google.lt/maps/place/Naujoji+Akmen%C4%97/@56.3097617,22.8731621,13z/data=!4m2!3m1!1s0x46ef638e5745ffd7:0xa00d18ec9ba72b0>

2 pav. Naujosios Akmenės miesto ribų žemėlapis

Trumpas teritorijos, kurioje bus vykdoma vietos plėtros strategija, aprašymas. Naujoji Akmenė yra didžiausias miestas Akmenės rajono savivaldybėje, kurioje jų yra trys (Akmenė, Naujoji Akmenė ir Venta). Didžioji dalis Akmenės r. sav. gyventojų gyvena miesto teritorijose (61,8 proc.). 2011 m. Akmenės r. savivaldybėje gyveno 23460 gyventojai, o Naujosios Akmenės mieste 9359 gyventojai (39,9 proc. visų Akmenės r. gyventojų), iš kurių 4 076 buvo vyrai ir 5 283 moterys.[3] 2015 m. pradžioje Akmenės r. savivaldybėje gyveno 21332 gyventojai, o Naujojoje Akmenėje 8 340 gyventojai (39,1 proc. visų Akmenės r. gyventojų), iš kurių 3 579 vyrai ir 4 761 moterys.[4]

Gyventojų skaičius pagal amžiaus grupes Naujosios Akmenės mieste pasiskirsto sekančiai į tris didžiausias gyventojų grupes (mažėjimo tvarka): I grupė – 40 – 64 m. amžiaus gyventojai, II grupė – 65 m. ir daugiau amžiaus grupė bei III grupė – 15 – 29 m. amžiaus gyventojai (žr. 1 priedą).

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, migracijos neto Akmenės r. savivaldybėje per 2011 – 2014 m. laikotarpį sumažėjo 60,6 proc., bet vis tiek išliko neigiama.[5]

2011 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenimis Naujosios Akmenės mieste gyveno absoliuti dauguma lietuvių tautybės gyventojų (8609 asmenys), kaip ir Akmenės rajone (22225 gyventojai). Didžiausios tautinės mažumos Naujosios Akmenės mieste yra rusų bei ukrainiečių tautybės gyventojai, atitinkamai 415 ir 69 gyventojai. Visame Akmenės rajone tarp tautinių mažumų taip pat vyrauja rusų tautybės gyventojai (574 žmonės) bei latviai (147 žmonės), o bendrai Lietuvoje vyrauja lenkų tautybės atstovai (200 317 asmenys).[6]

Naujosios Akmenės miesto VVG vietos plėtros strategija yra orientuota į šias tikslines grupes:

---

[3] Lietuvos statistikos departamentas. Gyventojų skaičius pagal amžiaus grupes apskrityse ir savivaldybėse 2011 m. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19>

[4] Lietuvos statistikos departamentas. Gyventojų skaičius pagal amžiaus grupes apskrityse ir savivaldybėse 2015 m. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19>

[5] [5] Lietuvos statistikos departamentas. Vidaus ir tarptautinė migracija apskrityse ir savivaldybėse. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles1>

[6] Lietuvos statistikos departamentas.(2011). 2011 m. gyventojų ir būstų surašymas. Miestų gyventojai pagal tautybę. Gyventojai pagal tautybę savivaldybėse. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles>

1. **Socialinę atskirtį patiriantys žmonės** (neįgalieji, socialinės rizikos suaugę asmenys ir vaikai, ties skurdo riba esantys asmenys ir jų šeimos, vienišos mamos ir kiti socialinę atskirtį patiriantys gyventojai). Šios tikslinės grupės poreikis – įveikti socialinę atskirtį bei sėkmingai integruotis į visuomenę ir būti pilnaverčiais jos nariais. Įgyvendinant Naujosios Akmenės miesto vietos plėtros strategiją bus įgyvendinami veiksmai nukreipti į socialinės atskirties mažinimą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių integracijos į visuomenę didinimą bei įsidarbinimo ir verslumo galimybių didinimą.

2. **Pabėgėliai.** Turintys „pabėgėlio" statusą asmenys ir jų šeimos nariai, patiriantys sunkumų integruojantis į jiems kultūriškai ir socialiai svetimą aplinką dėl kultūrinių, etninių skirtumų bei kalbos barjero.

3. **Bedarbiai.** Tai nedirbantys darbingo amžiaus darbingi asmenys, kurie nesimoko pagal bendrojo ugdymo programą arba pagal formaliojo profesinio mokymo programą arba nestudijuoja aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės formos studijų programas ir yra įstatymų nustatyta tvarka įsiregistravę teritorinėje darbo biržoje.

4. **Ilgalaikiai bedarbiai**. Tai bedarbiai ilgiau nei metus registruoti darbo biržoje.

5. **Neaktyvūs darbingo amžiaus asmenys.** Nedirbantys ir darbo neieškantys asmenys, kurių negalima priskirti nei prie užimtų asmenų nei prie bedarbių.

6. **Nedirbantis, nestudijuojantis ir nesimokantis jaunimas.** Šios tikslinės grupės poreikis – įsidarbinti ir įgyti darbo patirties arba pradėti savo verslą leidžiantį įsitvirtinti visuomenėje ir užsitikrinti stabilias pajamas pragyvenimui. Įgyvendinant vietos plėtros strategijos veiksmus bus siekiama prisidėti prie neaktyvių darbingo amžiaus asmenų įsidarbinimo ir verslumo galimybių ugdymo.

7. **Pradedančios verslą mažos ir vidutinės įmonės Naujosios Akmenės mieste**, t.y. veikiančios neilgiau kaip vienerius metus prieš pradėdamos dalyvauti vietos plėtros strategijos projektinėje veikloje.

2. TERITORIJOS, KURIAI RENGIAMA VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA, ANALIZĖ

2.1. Naujosios Akmenės miesto gyventojai ir jų struktūra

Didžiausią įtaką socialinei, ekonominei ir demografinei būklei daro gyventojų skaičiaus pokyčiai. Gyventojų skaičius Lietuvoje kasmet mažėja ir 2011 – 2015 m. pradžios laikotarpiu jis sumažėjo 4,3 proc. Situacija Akmenės rajono savivaldybėje minėtu laikotarpiu sutampa su bendra šalies tendencija ir čia gyventojų skaičius sumažėjo 9 proc., o Naujosios Akmenės mieste 11 proc.[7] (A1) Apskritai Šiaulių regionas minėtu laikotarpiu patyrė didžiausią neigiamą gyventojų skaičiaus pokytį iš visų šalies regionų. Pažymėtina, k ad didžiausiu gyventojų skaičiaus mažėjimu pasižymėjo nuo regiono centro nutolusios savivaldybės, tarp jų ir Akmenės rajono savivaldybė, kurioje neigiamas gyventojų skaičiaus pokytis šalies rodiklį viršijo daugiau kaip du kartus.[8]

Gyventojų skaičiaus mažėjimas tiek Akmenės rajone, tiek apskritai šalyje yra sąlygojamas neigiamos natūralios gyventojų kaitos ir neigiamo migracijos saldo. Per 2011 – 2015 m. pr. laikotarpį Akmenės rajone sumažėjo 2128 gyventojų. Iš jų 1019 vien tik Naujosios Akmenės mieste (A2).[9] Gyventojų mirtingumas tiek šalyje, tiek Akmenės rajone yra didesnis nei gimstamumas. Akmenės rajone 2011 m. gimė 37,3 proc. mažiau gyventojų nei mirė. O 2014 m. gimė 25 proc. mažiau nei mirė. Tačiau pažymėtina, kad 2011 – 2014 m. laikotarpiu neigiama natūrali gyventojų kaita Akmenės rajone yra pati mažiausia, lyginant su kitomis Šiaulių apskrities savivaldybėmis.[10]

Migracijos faktorius gyventojų skaičiausi pokyčiams taip pat turi didelės reikšmės. Nors migracijos neigiamas neto tiek šalyje, tiek Akmenės r. savivaldybėje sumažėjo per 2011 - 2014 m. laikotarpį, tačiau vis dar išlieka neigiamas ir pakankamai stipriai veikia bendrą gyventojų skaičiaus kitimą. Tad galima daryti prielaidą, kad pakankamai nemaža dalis vietos gyventojų emigravo į užsienį, jaunimas išvyko studijuoti į kitus miestus ir baigę mokslus į Naująją Akmenę ar Akmenės rajoną nebegrįžo. (A3)

Gyventojai pagal amžiaus grupes pasiskirstė į tris pagrindines kategorijas, minėtas 1.2 dalyje. 2011 – 2015 m. pradžios laikotarpiu Akmenės r. savivaldybėje ir Naujosios Akmenės mieste jos buvo pasiskirstę vienodai, t. y. didžiausią gyventojų dalį sudarė 40 - 64 m. gyventojai (2015 m. pradžia – 3187 asmenys), 65 ir daugiau metų (2015 m. pradžia – 2022 asmenys) bei 15 – 29 m. vietos gyventojai (2015 m. pradžia – 1436 asmenys). Tuo tarpu šalyje gausiausios gyventojų grupės buvo pasiskirstę sekančiai: 40 – 64 m., 15 – 29 m. ir 65 m. ir daugiau gyventojai.

Aptariamu laikotarpiu 40 – 64 m. gyventojų skaičius tiek šalyje (1 proc.), tiek Akmenės r. savivaldybėje (4 proc.) bei Naujosios Akmenės mieste mažėjo (6,3 proc.). Ir lyginant su šalies situacija mažėjo pakankamai drastiškai, nuo 4 iki 6 kartų. 15 – 29 m. amžiaus gyventojų skaičius Lietuvoje buvo didesnis nei pensinio amžiaus žmonių, tačiau nepaisant to jis vis tiek sumažėjo 9 proc. (A4) Ši amžiaus

---

[7] Lietuvos statistikos departamentas. Gyventojų skaičius pagal amžiaus grupes apskrityse ir savivaldybėse 2011, 2015 m. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19>

[8] Šiaulių regiono integruota teritorijų vystymo programa. (2015). [interaktyvus]. P. 3. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/fee31ef057b611e5825682aa0fc6b8d5>

[9] Lietuvos statistikos departamentas. Vidaus ir tarptautinė migracija apskrityse ir savivaldybėse. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles1>

[10] Lietuvos statistikos departamentas. Natūrali gyventojų kaita apskrityse ir savivaldybėse. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19>

grupė pagal skaičių Akmenės r. savivaldybėje ir Naujosios Akmenės mieste yra trečia pagal dydį ir sumažėjo atitinkamai 9 proc. ir 9,9 proc. 65 m. ir daugiau metų amžiaus grupės gyventojų Akmenės r. savivaldybėje ir Naujosios Akmenės mieste sumažėjo 1,5 proc. ir 2,8 proc., tuo tarpu Lietuvoje jų skaičius nežymiai išaugo 0,3 proc. 65 m. ir daugiau metų amžiaus grupė yra antra pagal dydį tiek rajone, tiek Naujosios Akmenės mieste (žr. 1 priedą). (A5)

Taip pat atkreiptinas dėmesys į daug didesnį nei šalyje pačių darbingiausių ir energingiausių grupių atstovų, t. y. 25 – 49 m., skaičiaus sumažėjimą. Naujojoje Akmenėje jis sumažėjo 22,3 proc., Akmenės rajone 18,2 proc., kai tuo tarpu šalies mastu tik 7,4 proc.[11] (A6)Toks ženklus pačių aktyviausių gyventojų skaičiaus mažėjimas verčia atkreipti didesnį dėmesį į gyvenimo Naujojoje Akmenėje gerinimą ir jos kaip gyvenamosios vietos patrauklumą.

Naujosios Akmenės mieste bei Akmenės rajone aptariamu laikotarpiu gyvena daugiau moterų nei vyrų, kas sutampa ir su bendra tendencija Lietuvoje. Naujosios Akmenės mieste 2015 m. pradžioje buvo 42,9 proc. vyrų ir 57,1 proc. moterų. Lyginant su 2011 m. duomenimis vyrų procentas šiame mieste nežymiai sumažėjo (0,7 proc.), o moterų padaugėjo. Moterų ir vyrų santykio skirtumo svyravimas 2011 – 2015 m. pradžioje šalyje ir Akmenės rajone yra nežymus, o pačiame Naujosios Akmenės mieste jis išaugo 3,4 proc. (nuo 29,6 proc. iki 33 proc.). Pažymėtina, kad ypač didelis vyrų ir moterų skaičiaus skirtumas yra nuo 65 m. Tiek 2011 m., tiek 2015 m. pradžioje moterų skaičius vyrų skaičių viršijo daugiau kaip 2 kartus. Tokia pati tendencija vyravo ir visoje Akmenės r. savivaldybėje. Tik šalies mastu šis rodiklis nesiekė pilnai dviejų kartų, tačiau vis tiek atotrūkis tarp moterų ir vyrų skaičiaus šioje amžiaus kategorijoje yra itin ženklus.[12]

2.2. Socialinė apsauga Naujosios Akmenės miesto VVG teritorijoje.

Pagrindinis socialinių paslaugų organizatorius Akmenės rajone yra Akmenės rajono savivaldybė, kuri atsako už socialinių paslaugų teikimo gyventojams užtikrinimą bei analizuoja vietos gyventojų socialinių paslaugų poreikį. Socialinės paslaugos apima pagalbą asmeniui (šeimai) dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų, iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Vienas iš socialinių paslaugų organizavimo principų, numatytų Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme, yra socialinių paslaugų prieinamumas, kas reiškia, jog socialinės paslaugos asmeniui turi būti prieinamos kuo arčiau jo gyvenamosios vietos.

Pagrindinis socialinių paslaugų teikėjas Akmenės rajono savivaldybėje yra Akmenės rajono socialinių paslaugų namai. Kiti socialinių paslaugų teikėjai: Akmenės rajono vaikų globos namai, kitos įstaigos ir socialines paslaugas rajono gyventojams teikiančios nevyriausybinės organizacijos (žr. 3 lentelę).[13]

---

[11] Lietuvos statistikos departamentas. Nuolatinių gyventojų skaičius pagal lytį ir amžiaus grupes apskrityse ir savivaldybėse. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19>

[12] Lietuvos statistikos departamentas. Nuolatinių gyventojų skaičius pagal lytį ir amžiaus grupes apskrityse ir savivaldybėse. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19>

[13] Akmenės rajono savivaldybės 2015 – 2017 metų strateginis veiklos planas. (2015) [interaktyvus]. P. 20. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/39d71f70b68611e4bcec9ef1757ec710>

3 lentelė

Socialinių paslaugų teikėjai Naujosios Akmenės mieste

Nr.	Įstaigos / organizacijos pavadinimas
1.	Akmenės rajono socialinių paslaugų namai
2.	Naujosios Akmenės lopšelio-darželio „Atžalynas“ filialas Vaikų dienos centras
3.	Labdaros ir paramos fondo „Prieglobstis“ padalinys Vaikų dienos centras „Vaiko kelias“
4.	Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Akmenės viltis
5.	Akmenės rajono diabeto klubas „Sadutė“
6.	Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos Akmenės rajono filialas
7.	Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ Naujosios Akmenės miesto bendrija
8.	Akmenės krašto artrito bendrija
9.	Akmenės sutrikusios psichikos žmonių globos bendrija
10.	Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos Akmenės

Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybės 2015 m. socialinių paslaugų planas. (2015). P. 10.

Socialinių paslaugų poreikis Akmenės rajono savivaldybėje, kaip ir visoje Lietuvoje, didėja. Pagrindiniai socialinių paslaugų gavėjai yra senyvo amžiaus asmenys, asmenys turintys negalią, socialinės rizikos šeimos ir jose augantys vaikai, vaikai likę be tėvų globos bei kiti asmenys turintys socialinių problemų.

Sprendžiant socialines Naujosios Akmenės miesto problemas yra intensyviai bendradarbiaujamas su socialinės paramos skyriumi, VšĮ „Naujosios Akmenės slaugos ir palaikomojo gydymo skyriumi, BĮ „Akmenės rajono socialinių paslaugų namais“, Šiaulių teritorinės darbo biržos Akmenės filialu, Akmenės rajono policijos komisariatu, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Akmenės skyriumi, VšĮ „Akmenės rajono psichikos sveikatos centras“, VšĮ „Respublikinė Šiaulių psichiatrijos ligoninė, Šiaulių apygardos probacijos tarnybos probacijos skyriumi Akmenės rajono savivaldybės teritorijoje ir kitomis institucijomis.[14]

Akmenės rajone nemažėja asmenų sergančių įvairiomis psichikos ir proto ligomis. Akmenės savivaldybėje gyvena apie 20 asmenų, turinčių psichikos sutrikimų, kuriems reikalinga nuolatinė priežiūra šeimoje arba globos įstaigoje. Asmenys, priklausantys šiai socialinei grupei, dažnai vieniši, artimieji jų atsisako arba nesugeba teikti reikalingos ir veiksmingos pagalbos. Tenkinant psichikos ir proto neįgaliųjų poreikius priežiūrai ir slaugai yra perkamos socialinės globos paslaugos iš VšĮ Respublikinės Šiaulių ligoninės filialo Psichiatrijos ligoninėje ir teikiamos tol, kol bus gauta vieta apsigyventi globos įstaigoje arba, pasikeitus asmens sveikatos, šeiminei ar kt. situacijai, jis galės grįžti gyventi į savo namus. 2014 m. 3 psichikos neįgaliesiems minėtoje įstaigoje pirktos paslaugos.[15]

Naujosios Akmenės miesto seniūnijoje yra nustatytas didžiausias specialiųjų poreikių gyventojų skaičius, kuriems yra sukakęs pensijinis amžius – 156 asmenys iš viso, iš kurių 135 asmenys turi didelių specialiųjų poreikių, tai yra 60,5 proc. visų Akmenės r. savivaldybės gyventojų, kuriems yra nustatyti specialieji poreikiai (A7). Iš viso Akmenės rajone toks poreikis 2012 m. buvo nustatytas 472 asmenims, o 2015 m. duomenimis 395 asmenims, t. y. 16,3 proc. mažiau nei ankstesniais metais.

[14] Akmenės rajono savivaldybės administracijos Naujosios Akmenės miesto seniūnijos 2014 m. darbo ataskaita. (2015). P. 6.
[15] Akmenės rajono savivaldybės 2015 metų socialinių paslaugų planas. (2015). P. 6.

Siekiant išsiaiškinti tikslesnį socialinių paslaugų poreikį asmeniui (šeimai) Akmenės r. savivaldybėje 2015 m. spalio – lapkričio mėnesiais buvo atliktas tokių paslaugų poreikio tyrimas. Tyrimo metu iš viso buvo apklaustas 151 asmuo, kurių daugumą sudarė suaugę asmenys ir vaikai su negalia. Didžioji dalis Naujosios Akmenės miesto respondentų išreiškė norą socialines paslaugas gauti jas teikiančioje įstaigoje (nevyriausybinėje organizacijoje) – 79 asmenys, o namuose 15 respondentų. Iš viso tokios paslaugos yra reikalingos 58,3 proc. apklaustų respondentų.

Didžiausias poreikis asmens namuose yra šioms teikiamoms paslaugoms gauti: bendravimui, maisto paruošimui, namų sutvarkymui, informavimui ir konsultavimui, asmeninės higienos ir priežiūros paslaugų, taip pat transporto paslaugų organizavimui, įvairių pavedimų vykdymui, laisvalaikio organizavimas (kultūros, sporto, švietimo), psichologiniam konsultavimui, aprūpinimui būtiniausiais daiktais. Pažymėtina, kad psichologo konsultacijas gauti norėtų daugiau asmenys socialines paslaugas gaunantys bendruomenės centre (55 respondentai), o iš aptarnaujamų namuose tik 3.[16]

Žemiau esančioje lentelėje (žr. 4 lentelę) yra pateikiami duomenys apie socialiai pažeidžiamus asmenis Naujosios Akmenės mieste bei Akmenės rajone. Šiai grupei priklausantys asmenys yra ypač jautrūs įvairiems socialiniams ir ekonominiams pokyčiams, tad siekiant pagerinti jų situaciją tam turi būti skirtas nemenkas dėmesys bei finansiniai ištekliai.

4 lentelė

Duomenys apie socialiai pažeidžiamus asmenis

		2011 m.		2014 m.	
Nr.	**Socialinę atskirtį patiriantys gyventojai**	**Naujosios Akmenės miestas**	**Akmenės r. sav.**	**Naujosios Akmenės miestas**	**Akmenės r. sav.**
1.	Kompensacija už gyvenamųjų namų šildymą, karštą vandenį ir geriamąjį vandenį	n d.	4056	n d.	2947
2.	Socialinės rizikos šeimų skaičius	55	129	53	124
3.	Socialinės rizikos šeimose augančių vaikų skaičius	137	337	144	333
4.	Socialinės pašalpos gavėjų skaičius	1349	3161	726	1793
5.	Neįgalių darbingo amžiaus asmenų skaičius	n d.	1896	n d.	1250
6.	Vaikai su negalia	n d.	204	n d.	165
7.	Sergančių priklausomybės ligomis asmenų skaičius	16 (2013 m.)	47 (2013 m.)	28	47
8.	Pensinio amžiaus gyventojai	n d.	5175	n d.	5587
9.	Senyvo amžiaus ar neįgalių asmenų pagalbos namuose paslaugų gavėjų skaičius	26	82	41	99
10.	Gyvenamosios vietos neturinčių asmenų skaičius	n d.	n d.	n d.	n d.

Šaltinis: Akmenės r. savivaldybės pateiktus duomenis (2016-01-06, NR. SSR-13) bei Lietuvos socialinis žemėlapis. Akmenės rajonas. Prieiga per internetą: <http://www.socialiniszemelapis.lt/index.php?536244249>

[16] Socialinių paslaugų poreikio asmeniui (šeimai) tyrimo apklausos anketų suvestinė. (2015). P. 1, 2, 3.

Pagal Akmenės r. savivaldybės pateiktus duomenis matome, kad 2014 m. kompensacijas už gyvenamųjų namų šildymą, karštą vandenį ir geriamąjį vandenį gavo 27,3 proc. gyventojų mažiau nei 2011 m. O socialinės pašalpos gavėjų skaičius 2011 – 2014 m. laikotarpiu Naujosios Akmenės mieste sumažėjo 53,8 proc., o Akmenės r. savivaldybėje šis skaičius sumažėjo kiek daugiau - 56,7 proc. Didelę įtaką socialinių pašalpų gavėjų skaičiaus mažėjimui padarė valstybės deleguota socialinės pašalpos mokėjimo funkcija savivaldybėms. Socialinių reikalų departamento darbuotojai griežčiau vertina esamą socialinių pašalpų gavėjų situaciją ir paramą skiria tik tiems gyventojams, kuriems ji iš tikrųjų yra reikalinga.

Socialinės rizikos šeimų skaičius tiek Naujosios Akmenės mieste, tiek Akmenės rajone sumažėjo neženkliai, atitinkamai 3,6 proc. ir 3,9 proc. Ir nors vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose apskritai Akmenės r. savivaldybėje minimaliai sumažėjo – 1,2 proc., tačiau Naujosios Akmenės mieste šis skaičius išaugo 5 proc. per 2011 – 2014 m. laikotarpį, iki 144 vaikų – 2014 m. (A8)

Su socialinės rizikos šeimomis ir jose augančiai vaikais dirba seniūnijos socialiniai darbuotojai. Tuo siekiama, kad tokiose šeimose augantys vaikai liktų gyventi su tėvais, bet kartu ir būtų užtikrinamas jų saugumas. Šie darbuotojai teikia bendrąsias paslaugas bei kai kurias socialinės priežiūros paslaugas, kuriomis siekiama ugdyti šeimos narių socialinius įgūdžius, kontroliuoti piktnaudžiavimo alkoholiu atvejus ir spręsti kitas socialines problemas. 2014 m. Naujosios Akmenės seniūnijoje 89 šeimos gavo socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugas.

2013 m. prevencinis darbas buvo vykdomas su 10 šeimų, kuriose augo 17 vaikų, o 2014 m. su 28 socialinių problemų turinčiomis šeimomis, kuriose augo 59 vaikai. Dirbant su šiomis šeimomis yra siekiama stiprinti tėvų ir vaikų tarpusavio santykius, kad šeimose vaikai augtų saugūs ir aprūpinti. Socialiniai darbuotojai stebimoms šeimoms teikė bendrąsias ir socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugas. Šeimų nariai buvo informuojami, konsultuojami, tarpininkaujama jų interesams įvairiose institucijose. Socialiniai darbuotojai padėjo suaugusiems šeimos nariams planuoti šeimos biudžetą, susiskaičiuoti mokesčius. Organizuota pagalba šeimas aprūpinant maistu, drabužiais ir avalyne, sociokultūrinė veikla.[17]

Neįgalių darbingo amžiaus žmonių skaičius Akmenės r. savivaldybėje 2011 – 2014 m. laikotarpiu sumažėjo 34 proc. O vaikų su negalia skaičius sumažėjo beveik du kartus mažiau – 19,1 proc.

Pensinio amžiaus gyventojų skaičiaus didėjimas, nors ir nelabai žymus – 8 proc., atitinka bendras tiek Šiaulių apskrityje, tiek visoje šalyje vyraujančias tendencijas. Išlaikomo amžiaus (65 m. ir vyresni) žmonių koeficientas nagrinėjamu laikotarpiu tiek šalyje, Šiaulių apskrityje didėjo vienodai 3,7 – 3,6 proc., o Akmenės rajone šis skaičius aptariamu laikotarpiu išaugo beveik dvigubai – 6,5 proc.

Augantis senyvo amžiaus žmonių skaičius augina ir socialinių paslaugų poreikį namuose, kuris tiek Naujosios Akmenės mieste, tiek visame Akmenės rajone išaugo gana ženkliai. Naujosios Akmenės mieste net 57,7 proc., o Akmenės r. savivaldybėje 20,7 proc.

Kiekvienoje Akmenės r. savivaldybės seniūnijoje yra asmenų, kurie yra atsidūrę itin sunkioje socialinėje situacijoje, kadangi neturi pastovios gyvenamosios vietos, neturi pastovių pajamų, yra priklausomi nuo alkoholio. Ši problema yra aktualiausia Naujosios Akmenės miesto seniūnijoje. Čia tokių asmenų tiek 2012 m., tiek 2013 m. yra priskaičiuojama apie 60. 55 iš jų kasmet yra išduodami talonai skirti gauti maisto „Carito“ valgykloje. Šie asmenys yra netekę pajamų, neturi darbo ir yra praradę darbinius

[17] Akmenės rajono savivaldybės 2015 metų socialinių paslaugų planas. (2015). P. 16.

įgūdžius, poreikį švariai gyventi, piktnaudžiauja alkoholiu ir t. t. Jiems yra suteikiama galimybė gauti asmens higienos priemonių bei priežiūros paslaugas, taip pat gauna nemokamus maisto davinius, drabužių, avalynės. Tokia paslauga 2012 m. pasinaudojo 16 „Carito" lankytojų, o 2013 m. tokių asmenų skaičius išaugo beveik 5 kartus (iki 79 asmenų).[18] (A9) Apskritai sergančių priklausomybės ligomis asmenų skaičius 2011 – 2014 m. laikotarpiu išaugo 75 proc., iki 28 asmenų 2014 m. (A10)

Naujosios Akmenės mieste aptariamu laikotarpiu veikia 9 socialinės paskirties įstaigos ar nevyriausybinės organizacijos. Senyvo amžiaus ar neįgaliems asmenims BĮ „Akmenės rajono socialinių paslaugų namai" teikia pagalbos namuose paslaugas. Šios rūšies paslaugos žmonėms suteikia galimybę gyventi savo namuose ir, padedant globos įstaigos darbuotojams, tvarkytis buityje, pasirūpinti maisto produktais, medikamentais. Pagalbos namuose paslaugų gavėjų skaičius Naujosios Akmenės mieste 2011 – 2014 m. laikotarpiu nuosekliais augo. 2011 m. jų buvo 26, o 2014 m. skaičius išaugo 58 proc., t. y. iki 41 asmens. Lyginant su kitomis rajono seniūnijomis galima teigti, kad trijose iš šešių seniūnijų šis skaičius padidėjo (Akmenės seniūnijoje – 44 proc., Ventos seniūnija – 8 proc.), dviejose sumažėjo (Papilės seniūnija – 26,7 proc., Naujosios Akmenės kaimiškoji seniūnija – 100 proc.) ir vienoje liko nepakitęs (Kruopių seniūnija).[19] (A11)

Remiantis Akmenės r. savivaldybės socialinių paslaugų planų duomenimis, galime teigti, kad didžioji dalis gyventojų socialinių paslaugų poreikio yra patenkinama. (A12) Tačiau Naujosios Akmenės mieste bei visoje savivaldybėje trūksta šių reikalingų paslaugų, t. y. jos yra neteikiamos: dienos socialinė globa institucijoje ir asmens namuose, trumpalaikė socialinė globa institucijose vaikams su negalia, pagalbos namuose paslaugos vaikams su negalia, apgyvendinimas laikino apgyvendinimo įstaigose, savarankiško gyvenimo namuose, socialinė priežiūra socialinės priežiūros centruose socialinės rizikos suaugusiems asmenims (nėra įsteigta nakvynės namų, krizių centrų, dienos centrų).[20] (A13)

Nuo 2011 m. „Naujosios Akmenės parapijos Caritas" veikia ir vaikų dienos užimtumo centras, kuriame lankosi 15 vaikų, tačiau Naujosios Akmenės seniūnijos duomenimis, šį centrą lankyti yra ir daugiau norinčių vaikų (A14). Šio centro veiklų programa yra rengiama atsižvelgiant į vaikų poreikius, jų šeimos socialinę padėtį, stengiamasi vaikus atitraukti nuo nereikalingi buvimo gatvėje, apsaugoti nuo vagiliavimo, smurto.[21]

Opia socialine problema tampa ir iš įkalinimo vietų sugrįžę nuteistieji. Jų Akmenės r. savivaldybėje 2011 m. grįžo – 33, 2012 m. – 43, o 2013 m. 26 asmenys. Buvusiems kaliniams paslaugų trūksta. Jie yra informuojami, konsultuojami, keletas maitinasi „Carito" valgykloje.[22] Tačiau šiems asmenims kyla

---

[18] Akmenės rajono savivaldybės 2013, 2014 metų socialinių paslaugų planas. (2013, 2014). [interaktyvus]. P. 4. Prieiga per internetą: <http://sena.akmene.lt/get.php?f.15835; https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9d761410b32511e3ad2eed5a4e1b7108>

[19] Akmenės rajono savivaldybės 2013, 2014 m. veiklos ataskaita. (2013, 2014). [interaktyvus]. P. 50, 56. Prieiga per internetą:<http://www.akmene.lt/go.php/lit/Ataskaitos/1041>

[20] Akmenės rajono savivaldybės 2013, 2014 metų socialinių paslaugų planas. (2013, 2014). [interaktyvus]. P. 17. Prieiga per internetą: <http://sena.akmene.lt/get.php?f.15835; https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9d761410b32511e3ad2eed5a4e1b7108>

[21] Akmenės rajono savivaldybės 2013, 2014 metų socialinių paslaugų planas. (2013, 2014). [interaktyvus]. P. 5. Prieiga per internetą: <http://sena.akmene.lt/get.php?f.15835; https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9d761410b32511e3ad2eed5a4e1b7108>

[22] Akmenės rajono savivaldybės 2013, 2014 metų socialinių paslaugų planas. (2013, 2014). [interaktyvus]. P. 6. Prieiga per internetą: <http://sena.akmene.lt/get.php?f.15835; https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9d761410b32511e3ad2eed5a4e1b7108>

problemų dėl gyvenamosios vietos radimo. Nei Naujosios Akmenės mieste, bei savivaldybėje nėra laikino apgyvendinimo įstaigos socialinės rizikos asmenims: buvusiems kaliniams, smurtą patyrusiems asmenims, benamiams bei kitiems vietos gyventojams atsidūrusiems kritinėse situacijose. (A15)

Socialinės paramos skyrius kartu su seniūnijomis vykdė maisto iš intervencinių atsargų teikimo labiausiai nepasiturintiems asmenims programą. Maltos ordinas 2014 m. 18-kai Naujosios Akmenės gyventojų mėnesį teikė maisto paketus. Dėl skurdaus maisto raciono, kartais ir dėl badavimo, socialinės rizikos asmenims padidėja rizika susirgti tuberkulioze. Šios grupės asmenys neretai nenori laikytis asmens higienos, vengia tikrintis sveikatą ir taip sudaro palankias sąlygas užkrečiamų ligų plitimui ne tik įvairiose institucijose, bet ir kitose viešose vietose. Siekiant nors dalinai patenkinti ypač skurdžiai gyvenančių asmenų būtinuosius poreikius, Savivaldybės tarybos 2014 m. gruodžio 29 d. sprendimu Nr. T-278 (E) patvirtinta Naujosios Akmenės miesto seniūnijos socialinės pagalbos teikimo socialinės rizikos asmenims 2015 metų programa. Programos tikslas – teikiant socialines paslaugas, mažinti Naujosios Akmenės miesto seniūnijos socialinės rizikos asmenų socialinę atskirtį ir sudaryti jiems sąlygas tenkinti būtinuosius poreikius. Siekiant socialinės pagalbos prieinamumo ir veiksmingumo, socialinės rizikos asmenims numatoma teikti šias socialines paslaugas: socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas; asmens higienos ir priežiūros paslaugų organizavimas; aprūpinimas būtiniausiais labdaros daiktais; esant poreikiui – laisvalaikio organizavimas, užimtumo organizavimas ir kt.[23]

Siekiant pagerinti socialinių paslaugų organizavimą ir teikimą Akmenės rajono savivaldybėje bei Naujosios Akmenės mieste yra reikalingas vietos bendruomenių aktyvinimas, stengiantis jas įtraukti į socialinių paslaugų teikimą (savivaldybės gyventojai turėtų ne tik naudotis paslaugomis, bet ir dalyvauti jas kuriant), bendradarbiavimas tarp atskirų institucijų (policijos, darbo biržos, sveikatos priežiūros įstaigų, mokyklų, seniūnijų ir pan.), sąlygų sudarymas, kad į socialinių paslaugų teikimą būtų įtrauktas nevyriausybinis ir privatus sektorius, gerosios patirties siekimas (labai svarbu analizuoti bei praktikoje taikyti kitų valstybių, savivaldybių, institucijų gerąją patirtį).[24]

Vertinant socialinių paslaugų infrastruktūrą ir teikiamas socialines paslaugas pažymėtina, kad nei savivaldybėje, nei Naujosios Akmenės mieste nėra įsteigta laikino gyvenimo namų. Tai reiškia, kad čia nėra teikiama krizių įveikimo pagalba ir laikino apsistojimo paslaugos socialinės rizikos asmenims: smurtą patyrusiems asmenims, benamiams, buvusiems kaliniams bei kitiems socialinės rizikos grupei priklausantiems žmonėms.[25]

Akmenės rajone bei Naujosios Akmenės mieste gyvena pakankamai nemažai asmenų reikalingų socialinės paramos bei įvairių socialinių paslaugų. Tačiau čia, kaip ir visoje Lietuvoje, yra susiduriama su finansinių išteklių ribotumu ir jų sąlygojamomis galimybės visiems norintiems teikti kokybišką socialinę pagalbą. Akmenės rajono savivaldybės 2015 – 2017 metų strateginiame veiklos plane yra atkreipiamas dėmesys į labiausiai problemiškas šios srities vietas, kurias reikėtų spręsti tiek su vietos valdžios, tiek pačių gyventojų, vietos bendruomenių bendromis pastangomis.

Dėmesį derėtų atkreipti į šias sritis:

---

[23] Akmenės rajono savivaldybės 2015metų socialinių paslaugų planas. (2015). P. 6

[24] Akmenės rajono savivaldybės 2015 – 2017 metų strateginis veiklos planas. (2015). [interaktyvus]. P. 22. Prieiga per internetą: < https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/39d71f70b68611e4bcec9ef1757ec710

[25] Akmenės rajono savivaldybės 2015 – 2017 metų strateginis veiklos planas. (2015). [interaktyvus]. P. 21. Prieiga per internetą: < https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/39d71f70b68611e4bcec9ef1757ec710

- Pagalbos į namus paslaugos seniems ir neįgaliems asmenims, gerinant pagalbos namuose paslaugų kokybę.
- Dienos užimtumo skatinimas Naujojoje Akmenėje, siekiant į veiklą įtraukti kuo daugiau neįgalių ir senyvo amžiaus vietos gyventojų.
- Socialinių paslaugų plėtojimas ir prieinamumo didinimas socialinės rizikos šeimų vaikams ir socialinės rizikos vaikams.
- Socialinės atskirties mažinimas teikiant socialines paslaugas, socialinės reabilitacijos paslaugas ir kitą socialinę paramą įvairių socialinių grupių asmenims.
- Skatinti sveikos gyvensenos įpročių formavimąsi.[26]

Siekiant šių tikslų derėtų aktyvinti vietos bendruomenes, kad jos prisidėtų prie socialinių paslaugų vietos gyventojams teikimo, siekti aktyvesnio bendradarbiavimo tarp valstybinių institucijų (policijos, darbo biržos, sveikatos priežiūros įstaigų, mokyklų, seniūnijų). Taip pat į pagalbą pasitelkti daugiau nevyriausybinio sektoriaus organizacijų bei privataus sektoriaus atstovų.

Pabėgėlių integracija. Reaguodama į įvykius pasaulyje, susijusius su plataus masto emigracija iš karo ir ekonominio nepritekliaus paliestų šalių, Lietuva taip pat rengiasi priimti tam tikrą skaičių pabėgėlių. Pabėgėliai, prieglobstį gavę užsieniečiai nėra naujiena Lietuvoje, tačiau jų integracija į vietos visuomenę ir darbo rinką visada susiduria su tam tikrais iššūkiais. Pradinė šių žmonių integracija yra vykdoma BĮ „Pabėgėlių priėmimo centre“ ir atitinkamos savivaldybės teritorijoje. Šis integracijos procesas trunka iki 12 mėn.[27] Akivaizdu, kad tokio laikotarpio pilnai prisitaikyti prie neretai visiškai naujų gyvenimo sąlygų, išmokti vietinę kalbą, rasti kontaktą su vietiniais žmonėmis, neužtenka. Siekiant gerų integracijos rezultatų šiems asmenims reikia teikti ir tolimesnę pagalbą. Šiame etape į integracijos procesą turėtų aktyviai įsitraukti nevyriausybinės organizacijos, ypač dirbančios socialinėje srityje.

Lietuvoje į pabėgėlius neretai yra žiūrima įtariai, su nepasitikėjimu, tad atvykus pabėgėliams keistis, prisitaikyti turės ne tik jie, bet ir vietiniai gyventojai. Pasak Renatos Kuleš, Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro atstovės Lietuvoje, vietos bendruomenės turėtų būti informuojamos kodėl būtent šie žmonės atvyksta, dėl kokių priežasčių jie negali gyventi savo valstybėje. O pačius pabėgėlius informuoti kaip veikia Lietuvos visuomenė.[28]

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai kreipusis į savivaldybių merus „pagal poreikius ir galimybes“ priimti pabėgėlius dvylika iš šešiasdešimties Lietuvoje esančių savivaldybių sutiko priimti pabėgėlius. Tarp jų buvo ir Akmenės r. savivaldybė. Čia galėtų apsigyventi dvi šeimos. Neturėtų atsirasti ir didelės būsto problemos.[29] Pasak Akmenės r. savivaldybės mero pabėgėlių „priėmimas gali būti naudingas regionui. Meras jau nurodė ieškoti vietos pabėgėliams, kur būtų galima priimti mokyti vaikus ir įdarbinti tėvus. Akmenėje jau dabar gyvena apie 50 šeimų iš Donecko ir Luhansko, tad miestas teigia

---

[26] Akmenės rajono savivaldybės 2015 – 2017 metų strateginis veiklos planas. (2015). [interaktyvus]. P. 22. Prieiga per internetą: < https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/39d71f70b68611e4bcec9ef1757ec710

[27] LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Užsieniečių, gavusių prieglobstį, paramos integracijai teikimas. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < http://www.socmin.lt/lt/socialine-integracija/pabegeliu-integracija.html>

[28] Portalas „skrastas.lt“. Kaimynas – pabėgėlis. (2015-09-09). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://skrastas.lt/?rub=1065924812&id=1441730426>

[29] Portalas „lrytas.lt“. Paaiškėjo, kurie Lietuvos miestai sutiko priimti pabėgėlius. (2015-09-22). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://verslas.lrytas.lt/rinkos-pulsas/paaiskejo-kurie-lietuvos-miestai-sutiko-priimti-pabegelius.htm?

galintis priimti ir daugiau pabėgėlių. Akmenės rajone ypač trūksta statybininkų, apdailininkų."[30] Taip pat meras pabrėžia, kad „baidydamasi pabėgėlių, Lietuva apskritai kuria netolerantiškos ir visais atžvilgiais nepatrauklios valstybės įvaizdį."[31] (A16)

Savanoriška veikla. Savanorystė (laisva valia asmens prisiimtos pareigos, atliekant visuomenei naudingą darbą, kuris paprastai būna neapmokamas) Lietuvoje dar nėra itin populiarus užsiėmimas tarp gyventojų, nors ji ir skatina socialinę sanglaudą, socialinę įtrauktį. Savanorystė didina žmonių toleranciją atskirtį patiriančių visuomenės grupių atžvilgiu ir padeda mažinti diskriminaciją bei išankstinį nusistatymą. Pavienių asmenų lygmeniu savanoriška veikla gali padėti piliečiams įgyti socialinių įgūdžių, būti naudingiems ir įgyti ar atnaujinti ryšius su visuomene. Visuomenės lygmeniu tokia veikla gali padėti suteikti žmonėms, visų pirma socialiai atskirtoms jų grupėms, daugiau galių.[32]

Naujosios Akmenės mieste savanorystė taip pat nėra plačiai paplitusi, tačiau pažymėtina, kad tokia veiklos forma yra gana populiari nevyriausybinių organizacijų veikloje. Žinoma, neretai savanoriška veikla, ypač organizacine, užsiima tik keletas veikliųjų organizacijos narių, tačiau jau ir tai yra palanki galimybė aktyviau plėtoti šią veiklą ir įtraukti į ją daugiau žmonių.

Savanoriška veikla gali įnešti nemažą indėlį sprendžiant socialines gyventojų problemas. Tokio pobūdžio savanorystei yra labai svarbus ne tik savanorių nuoširdumas, pozityvus nusiteikimas, bet ir tam tikrų žinių ir gebėjimų turėjimas bendraujant su socialinę atskirtį patiriančiais gyventojais. Savanoriai savo darbu prisideda prie geresnės ir socialiai atsakingos visuomenės kūrimas.

Remiantis Naujosios Akmenės miesto nevyriausybinio sektoriaus organizacijų tyrimo rezultatais pastebima, kad respondentai taip pat minėjo savanorių dalyvavimo įvairiose veiklose trūkumą (77 proc. respondentų) (A17). 61,5 proc. tyrimo dalyvių pasisakė už tai, kad esant galimybei ir patys daugiau skatintų savanorystė. Susitikimų su Naujosios Akmenės mieste veikiančiomis organizacijomis ir gyventojais metu taip pat buvo įvardintas savanoriškais pagrindais veikiančių žmonių trūkumas Naujosios Akmenės mieste. Tinkamai parengti savanoriai sėkmingai prisidės prie sociokultūrinių paslaugų teikimo Naujosios Akmenės miesto gyventojams.

2.3. Ekonominė situacija Naujosios Akmenės mieste

Lietuvos savivaldybių indeksas – vertybinis indeksas, matuojantis žmonių ekonominę laisvę savivaldybėse. Indekse geriau vertinamos savivaldybės, kurios užtikrina žmogaus laisvę rinktis, skatina privačią iniciatyvą, kuria palankias verslo sąlygas, taupo išteklius ir veikia skaidriai. Šiuo indeksu siekiama pagerinti gyventojų ir verslo atstovų padėtį atskirose savivaldybėse skatinant ekonominę laisvę didinančius sprendimus. Pagal šį indeksą Akmenės rajonas 2011 m. užėmė 47 vietą, o 2015 m. pagerino savo rezultatus

---

[30] Portalas „lrytas.lt". 10 vietovių Lietuvoje, kur galima apgyvendinti pabėgėlius. (2015-09-17). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < http://verslas.lrytas.lt/izvalgos-ir-nuomones/10-vietoviu-lietuvoje-kur-galima-apgyvendinti-pabegelius.htm>

[31] Portalas „etaplius.lt". Šiaulių regionas karo pabėgėlius pasirengęs priimti išskėstomis rankomis. (2015-09-23). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://etaplius.lt/siauliu-regionas-karo-pabegelius-pasirenges-priimti-isskestomis-rankomis/>

[32] Komisijos komunikatas Europos parlamentui, tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. (2011). [interaktyvus]. P. 6. Prieiga per internetą: <http://www.3sektorius.lt/docs/5_2013-02-17_13:37:52.pdf>

ir pakilo į 34 – 35 vietą tarp 54 savivaldybių. Pažymėtina, kad per 2011 – 2015 m. laikotarpį šis indeksas kilo beveik visose Šiaulių apskričiai priklausančiose savivaldybėse išskyrus Joniškio savivaldybę.[33]

Vienas svarbiausių ekonominių procesų yra darbas, o makroekonominių problemų – nedarbas. Pastarasis įtakoja valstybės bendrąjį vidaus produktą, infliaciją, darbo užmokestį, emigraciją, mokesčių surinkimą. O taip pat ir fizinę bei psichinę žmonių sveikatą, skurdą, socialinę atskirtį ir nusikalstamumą.[34]

Užimtų gyventojų skaičius Akmenės r. savivaldybėje 2011 – 2014 m. laikotarpiu išaugo 6,6 proc. (8,1 tūkst. – 2014 m.) (A18), t. y. 1,4 proc. daugiau nei Šiaulių apskrityje (121,7 tūkst. – 2014 m.) ir šalyje (1319 tūkst. – 2014 m.). Čia šis skaičius minėtu laikotarpiu padidėjo 5,2 proc.[35]

Tačiau Akmenės rajonas yra priskiriamas prie probleminių. Nagrinėjant Šiaulių teritorinės darbo biržos 2015 m. I – III ketvirčio duomenis (žr. 5 lentelę) matome, kad Akmenės r. savivaldybė patenka tarp didžiausią nedarbą patiriančių (daugiau kaip 11 proc.), Šiaulių apskrities rajonų. Iš jų jaunimo nedarbas Akmenės r. savivaldybėje sudaro 10,9 proc., o Naujosios Akmenės mieste 12,4 proc. nuo bendro visų bedarbių skaičiaus.[36] (A19) Tačiau taip pat turime pastebėti, kad nedarbo lygis 2011 – 2015 m. Akmenės rajone po truputį mažėja, kas atitinka ir bendras tendencijas Lietuvos darbo rinkoje, kur nedarbo lygis minėtu laikotarpiu sumažėjo 27,5 proc.[37] (A20)

5 lentelė

Bedarbių skaičius Akmenės r. savivaldybėje

		2011 m.		2014 m.		2015 m.	
Nr.	**Darbo biržoje registruotas bedarbių skaičius**	**Naujosios Akmenės miestas**	**Akmenės r. sav.**	**Naujosios Akmenės miestas**	**Akmenės r. sav.**	**Naujosios Akmenės miestas**	**Akmenės r. sav.**
1.	Bedarbiai (bendras skaičius)	1237	3145	885	2309	801	1927
2.	Ilgalaikiai bedarbiai	578	1482	380	1039	271	705
3.	Jaunimo (iki 29 m.) nedarbas	279	660	172	436	151	332
4.	Besimokantys jaunuoliai registruoti Darbo biržoje	-	31	-	72	-	84

Šaltinis: Šiaulių teritorinės darbo biržos Akmenės skyriaus el. paštu pateikti duomenys, 2015-12-21.

Bedarbių skaičius 2011 – 2015 m. laikotarpiu Naujosios Akmenės mieste sumažėjo 35 proc., o Akmenės r. savivaldybėje beveik 39 proc. (A21) Šie rodikliai yra 7,5 – 11,5 proc. geresni nei šalies rodikliai. Ilgalaikių bedarbių skaičius taip pat sumažėjo 53 proc. Naujojoje Akmenėje ir 52,4 proc. Akmenės r. savivaldybėje. Jaunimo iki 29 m. nedarbas minimu laikotarpiu Akmenės r. savivaldybėje

[33] Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Prieiga per internetą: <http://www.llri.lt/lietuvos-savivaldybiu-indeksas-2015>
[34] Akmenės rajono savivaldybės 2015 – 2017 metų strateginis veiklos planas. (2015). [interaktyvus]. P. 14. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/39d71f70b68611e4bcec9ef1757ec710
[35] Lietuvos statistikos departamentas. Užimtieji. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=7076d8ca-fd8d-400e-9db7-ab9bd081d402>
[36] Šiaulių teritorinė darbo birža. Darbo rinkos tendencijos 2015 m. I – III ketvirtis. (2015). [interaktyvus]. P. 2. Prieiga per internetą: <https://www.ldb.lt/TDB/Siauliai/Apie/Documents/Tendencijos%202015%2011%2024%20I-III%20ketv.pdf>
[37] Lietuvos statistikos departamentas. Registruotas nedarbas apskrityse ir savivaldybėse. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles17>

sumažėjo 54 proc., be vis tiek jis dar išlieka pakankamai aukštas (151 asmuo 2015 m.) ir sudaro 12,4 proc. nuo visų bedarbių Akmenės r. savivaldybėje. (A22)

Besimokančių jaunuolių, registruotų darbo biržoje, skaičius per 2011 – 2015 m. laikotarpį išaugo daugiau kaip 2,7 karto (A23).

Nuo 2014 m. visoje Lietuvoje, tame tarpe ir Akmenės savivaldybėje, buvo pradėta vykdyti Jaunimo garantijų iniciatyva, kurios tikslas - suaktyvinti jaunimą per kaip įmanoma trumpesnį laikotarpį: išlaikant ryšį su darbo rinka arba užtikrinant tolesnio išsilavinimo galimybę. Taip siekiant mažinti jaunimo nedarbą ir pagerinti jaunuolių, kurie nei dirba, nei mokosi, padėtį, padedant susirasti darbą baigus mokslus.[38]

Informacija apie šiuos jaunuolius yra pateikiama už 2015-10-01 – 2016-01-12 laikotarpį, nes ankstesni duomenys nėra tikslūs (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

NEET skaičius Akmenės r. sav. ir Naujosios Akmenės miesto sen.

Metai	Bendras NEET* skaičius Akmenės r. sav.	NEET* skaičius Naujosios Akmenės miesto sen.						
		Bendras NEET* skaičius Naujosios Akmenės miesto sen.	Galimybių dirbti neturintys asmenys	Neaktyvūs asmenys	Galimybių ieškantys aktyvūs asmenys	Savo noru nedirbantys ir nesimokantys asmenys	Laikinai išvykę į užsienį asmenys	Neįgalūs asmenys
2015-10-01	576	417	180	120	45	34	12	26
2016-01-12	693	397	135	129	48	33	17	31

Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybės administracija. Dėl informacijos apie nedirbančių, nesimokančių ir mokymuose nedalyvaujančių jaunų žmonių skaičių savivaldybėje, 2015-10-09 Nr. S-2461(6.10). P. 2 ir 2016-01-12 Nr. S-86(6.10)*[39]

Pažymėtina, kad net per trumpą analizuojamą laikotarpį NEET asmenų Akmenės r. savivaldybėje skaičius išaugo 20,3 proc. Tokių asmenų bendras skaičius Naujosios Akmenės miesto sen. neženkliai sumažėjo – 4,8 proc. Taip pat sumažėjo galimybių dirbti neturinčių asmenų (25 proc.) ir savo noru nedirbančių ir nesimokančių (2,9 proc.) asmenų skaičius. Tuo tarpu neaktyvių (7,5 proc.), galimybių ieškančių aktyvių (6,7 proc.), laikinai išvykusių į užsienį (41,6 proc.) ir neįgalių asmenų (19,2 proc.) skaičius išaugo (A25). Bent 30,3 proc. šios amžiaus grupės asmenų yra ypač palanki terpė užimtumui ir savarankiškos veiklos kūrimo skatinimui.

Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus rodikliai taip pat gerėjo, t. y. šis santykis šalyje ir Šiaulių apskrityje sumažėjo panašiai - 27,5 ir 25 proc., o Akmenės r. savivaldybėje pagerėjimas kiek mažesnis – 17 proc.[40]

---

[38] Lietuvos darbo birža. Jaunimo garantijų iniciatyva. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/jaunimui/naudinga/Puslapiai/Jaunimogarantijos.aspx>

[39] *NEET – nedirbantys, nesimokantys ir mokymuose nedalyvaujantys jauni žmonės.

[40] Lietuvos statistikos departamentas. Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis. Registruoti bedarbiai. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=8060a759-73b6-46fa-8613-56232f4c4194>

Ekonomiškai neaktyvūs gyventojai 2011 m. Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis Akmenės rajone sudarė 50,1 proc. visų rajono gyventojų. Šis rodiklis 3,6 proc. viršijo Šiaulių apskrityje gyvenančių ekonomiškai neaktyvių gyventojų skaičių, o Lietuvoje šį rodiklį viršijo 6,7 proc.[41]

Siekiant sumažinti nedarbą ir pasiekti kuo didesnį gyventojų darbinį užimtumą reikėtų daugiau dėmesio skirti darbo vietų kūrimo skatinimui. Tai apima tiek mokestines, tiek verslo pradžios skatinimo ir verslo finansavimo priemones bei palankų teisinės sistemos formavimą. Didžiausią įtaką naujų ir papildomų darbo vietų kūrimui turi smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, didžiąją dalį visų Lietuvoje veikiančių įmonių sudaro labai mažos, mažos ir vidutinio dydžio įmonės (žr. 7 lentelę). Vienas iš valstybės tikslų – skatinti smulkųjį verslą. Jo augimas yra glaudžiai susijęs su gyventojų viduriniosios klasės stiprinimu, naujų darbo vietų kūrimu bei šalies regionų socialinės atskirties mažinimu. Bendra smulkaus ir vidutinio verslo įmonių skaičiaus tendencija Lietuvoje atitinka situaciją ir Naujosios Akmenės mieste bei Akmenės rajono savivaldybėje, kur taip pat vyrauja šio tipo įmonės, kuriose koncentruojasi didžiausias darbuotojų skaičius.

7 lentelė

Veikiančios įmonės ir darbuotojų skaičius metų pradžioje

Teritorija ir metai	2011 m.		2015 m	
	Smulkaus verslo įmonės / Darbuotojų skaičius	Didelės įmonės / Darbuotojų skaičius	Smulkaus verslo įmonės/ Darbuotojų skaičius	Didelės įmonės / Darbuotojų skaičius
Lietuvos Respublika	66534/ 630270	306/ 204138	67943/ 646017	351/ 229462
Šiaulių apskritis	4894/ 52397	16/ 5515	5075/ 53392	25/8963
Akmenės r. savivaldybė	200/ 2282	1/ 504	218/ 2377	1/ 560

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas. Darbuotojų skaičius veikiančiose įmonėse ir veikiančių įmonių skaičius metų pradžioje. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles51>

Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis matome, kad 2011 – 2015 m. laikotarpiu smulkaus ir vidutinio verslo įmonių skaičius Akmenės r. savivaldybėje paaugo 9 proc. Šis augimas buvo ženkliai ryškesnis nei Šiaulių apskrityje (3,7 proc.) ar lyginant šalies mastu (2,1 proc.). (A26) Didelių įmonių skaičius Akmenės r. sav. aptariamu laikotarpiu išlikos toks pat, t. y. buvo 1 didelė įmonė. O Šiaulių apskrityje pastebimas itin ženklus tokių įmonių augimas, net 56,3 proc. Lietuvos mastu šis skaičius padidėjo 14,7 proc.

Darbuotojų skaičius smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse Akmenės rajone aptariamu laikotarpiu išaugo 4,2 proc. (A27) O didelėse įmonėse, nors jų skaičius ir nepakito, taip pat matome teigiamą, palyginti nemažą, darbuotojų skaičiaus pokytį – 11 proc. Tuo tarpu Šiaulių apskrityje smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse darbuotojų skaičius išaugo tik 1,9 proc., o Lietuvos mastu 2,5 proc. Didelių įmonių darbuotojų skaičius Šiaulių apskrityje išaugo itin ženkliai – 62,5 proc., o Lietuvoje šis pokytis siekė 12,4 proc.

[41] Lietuvos gyventojų ir būstų surašymas 2011. (2013). [interaktyvus]. P. 9 – 10. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Informacija+apie+gyventoju+uzimtuma.pdf/d6a46170-012d-40d0-afdd-f8c1621a6eee>

2011 – 2015 m. laikotarpiu Naujosios Akmenės mieste naujai įsikūrusių įmonių skaičius itin stipriai pakito. 2011 m. čia buvo registruotos 3, 2012 m. ir 2013 m. po 11, o 2015 m. 7 labai mažos įmonės. Tačiau 2014 m. šis įkurtų įmonių skaičius pakito kardinaliai. Jei lygintume su 2013 m. rodikliai, tai 2014 m. šiuos rodiklius viršijo net 11 kartų. Tokiam drastiškam naujai įkurtų įmonių augimui įtakos turėjo tai, kad didžiąją dalį šių įmonių (individualių įmonių) įkūrė užsienio piliečiai.[42] Naujojoje Akmenėje yra susidariusi situacija, kad pastaruoju metu čia nekilnojamo turto įsigyja pakankamai nemažai žmonių iš tokių šalių kaip Pakistanas, Libanas, Uzbekistanas ir pan. Vienas iš jų tikslų yra gauti Šengeno šalių vizą ir lengviau patekti į ekonomiškai stipresnes šalis. Dalis įmonių yra steigiama tam, kad užsienio piliečiai gautų leidimą gyventi Lietuvoje, o tuo pačiu ir teisę laisviau keliauti Europos Sąjungos šalyse. Tad sudėtinga pasakyti kokią realią naudą tokių įmonių gausa neša vietos ir šalies ekonomikai. 2014 m. tik Lietuvos piliečių įkurtų įmonių skaičius išsilaikė panašus kaip ir ankstesniais metais – 8 įmonės. Bet pažymėtina, kad 2015 m. naujų įmonių buvo įkurta 36,4 proc. mažiau nei 2012 – 2013 m.

Akmenės r. savivaldybė Lietuvoje ir užsienio šalyse yra žinoma dėl statybinių medžiagų (cemento, stogo dangų, kalkių) gamybos, Naujojoje Akmenėje įsikūrusios statybinių medžiagų gamybos įmonės AB „Akmenės cementas“. Tai viena didžiausių Baltijos šalyse ir vienintelė Lietuvoje įmonė gaminanti cementą. Pažymėtina, kad Naujosios Akmenės rajonas iš kitų Lietuvos rajonų išsiskiria naudingųjų iškasenų įvairove ir gausa (klintys, dolomitas, molis, durpės, žvyras ir smėlis). Ir tai yra vienintelė didelė įmonė įsikūrusi Naujojoje Akmenėje ir Akmenės r. savivaldybėje ir sukurianti daug darbo vietų vietos gyventojams. 2015 m. pabaigoje čia dirbo 472 darbuotojai. Kiti didžiausi darbdaviai Naujosios Akmenės mieste 2015 m. buvo:

- AB „Naujasis kalcitas“, pagrindinė veikla – kalkių ir kitų klinties produktų gamyba. Darbuotojų skaičius – 114.
- UAB „Eternit Baltic“, pagrindinė veikla – stogo dangų gamyba. Darbuotojų skaičius – 106.
- UAB „Medis ir betonas“, pagrindinė veikla – betono gamyba ir medienos apdirbimas. Darbuotojų skaičius – 83.[43] (A28)

Tiek įmonių, tiek darbuotojų skaičiaus augimui Akmenės r. sav. bei Lietuvos mastu įtakos turėjo palaipsnis šalies atsigavimas po ekonominės krizės ir gyventojų optimizmo dėl geresnės ateities augimas. Taip pat pažymėtina, kad 2012 m. Šiaulių regione buvo įsteigtos Akmenės ir Šiaulių laisvosios ekonominės zonos (toliau – Akmenės LEZ Akmenės LEZ teritoriją sudaro 8 įvairaus dydžio sklypai, kurių 7 yra Naujosios Akmenės miesto teritorijoje. Šio LEZ įkūrimas prisideda kuriant naujas darbo vietas ir pritraukiant investicijas į regioną, kas sąlygoti didesnę ekonominių veiklų įvairovę ir geresnes gyvenimo bei darbo sąlygas Akmenės r. savivaldybėje. (A29)

Be samdomų darbuotojų Akmenės r. savivaldybėje veikia ir savarankiškai drebantys asmenys, kurie vykdo individualią veiklą pagal pažymą arba įsigijus verslo liudijimą (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Savarankiškai dirbantys asmenys Akmenės r. ir kitose savivaldybėse

[42] Portalas Rekvizitai.lt. Prieiga per internetą: <http://rekvizitai.vz.lt/imones/1/>

[43] Informacija apie darbuotojų skaičių pateikta pagal 2016 m. pradžios duomenis pateiktus portale Rekviztai.lt. Prieiga per internetą: <http://rekvizitai.vz.lt/imones/1/>

Metai	2011 m.		2015 m.	
	Gyventojai vykdantys individualią veiklą *pagal pažymą[44]**	**Individuali veikla įsigijus *verslo liudijimą***	**Gyventojai vykdantys individualią veiklą *pagal pažymą***	**Individuali veikla įsigijus *verslo liudijimą***
Akmenės r. sav.	**156**	**425**	**150**	**377**
Joniškio r. sav.	216	659	112	574
Kelmės r. sav.	270	685	181	840
Pakruojo r. sav.	193	351	130	406
Radviliškio r. sav.	445	753	272	791

Šaltinis: BĮ „Valstybinė mokesčių inspekcija“. Gyventojai. [Interaktyvi duomenų bazė]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/gyventojai> Pateikti visos Akmenės ir kitų rajonų savivaldybių duomenys.

2015 m. pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenis, 150 asmenų, gyvenančių Akmenės r. savivaldybėje, dirbo pagal individualios veiklos pažymas. Lyginant su 2011 m. rodikliais, asmenų, dirbančių pagal individualios veiklos pažymas, skaičius Akmenės r. savivaldybėje nežymiai sumažėjo – 3,8 proc. Pažymėtina, kad Joniškio, Kelmės, Pakruojo, Radviliškio r. savivaldybėse gyventojų, vykdančių individualią veiklą pagal pažymą, skaičius mažėjo: 51,9 proc. - Joniškio r. savivaldybėje, 61 proc. – Radviliškio r. savivaldybėje, iki 67 proc. - Kelmės ir Pakruojo r. savivaldybėse.

Pagal verslo liudijimą 2015 m. Akmenės r. savivaldybėje veikė 11,3 proc. mažiau gyventojų nei 2011 m. Joniškio r. savivaldybėje tokiu būdu veikiančių asmenų skaičius taip pat mažėjo (12,3 proc.). (A30) O veikiančių asmenų skaičius įsigijus verslo liudijimą didėjo: Kelmės (22,6 proc.), Pakruojo (15,7 proc.) ir Radviliškio (5,1 proc.) rajonų savivaldybėse.

Skaičiuojant Akmenės r. savivaldybės gyventojų, vykdančių individualią veiklą pagal pažymą, skaičių 1000 gyventojų, 2011 m. gauname rezultatą - 6,7, kuris yra pats prasčiausias lyginant su Joniškio (8,2), Kelmės (8,3), Pakruojo (8,1) ir Radviliškio (10,4) rajonų savivaldybių duomenimis. Tačiau 2015 m. tokio pobūdžio veiklos skaičius 1000 gyventojų Akmenės r. savivaldybėje tapo geriausiu ir pasiekė 7,03 rodiklį (paaugo 4,9 proc.), kai kitų aptariamų savivaldybių rodikliai prastėjo. Tačiau asmenų, veikiančių pagal verslo liudijimą, skaičius Akmenės r. savivaldybėje 2011 m., lyginant su kitomis savivaldybėmis, buvo vidutiniškas ir siekė – 18,1, kai žemiausias iš jų buvo 14,7 (Pakruojo r. savivaldybė), o aukščiausias – 25 (Joniškio r. savivaldybė). 2015 m. šis Akmenės r. savivaldybės rezultatas suprastėjo ir buvo pats žemiausias iš aptariamų savivaldybių – 17,7, kai aukščiausias siekė – 28,4 (Kelmės r. savivaldybė). Atsižvelgiant į aptartus rodiklius, galime daryti išvadą, kad reikia skatinti savarankiškai dirbančius asmenis, suteikiant jiems tiek, žinių ir įgūdžių, tiek priemonių savarankiškoms veikloms pradėti ir skatinti gyventojų verslumą. (A31)

9 lentelė

[44] * Duomenys apie gyventojus vykdančius individualią veiklą pagal pažymą pateikiami pagal 205, 215, 247 ir 251 mokesčių mokėtojų tipo kodus.

Savarankiškai dirbantys 18 – 29 m. asmenys Akmenės r. ir kitose savivaldybėse

Metai, teritorija ir veiklos būdas	2013 m.				2015 m.			
	Gyventojai vykdantys individualią veiklą *pagal pažymą*		Individuali veikla įsigijus *verslo liudijimą*		Gyventojai vykdantys individualią *veiklą pagal pažymą*		Individuali veikla įsigijus *verslo liudijimą*	
	Bendras skaičius	Iš jų jaunuoliai (18 – 29 m.)	Bendras skaičius	Iš jų jaunuoliai (18 – 29 m.)	Bendras skaičius	Iš jų jaunuoliai (18 – 29 m.)	Bendras skaičius	Iš jų jaunuoliai (18 – 29 m.)
Akmenės r. sav.	**317**	**97**	**333**	**64**	**420**	**141**	**441**	**108**
Joniškio r. sav.	**351**	**124**	**586**	**148**	**413**	**140**	**597**	**133**
Kelmės r. sav.	**485**	**166**	**723**	**173**	**641**	**235**	**881**	**234**
Pakruojo r. sav.	**316**	**95**	**360**	**82**	**425**	**127**	**395**	**112**
Radviliškio r. sav.	**873**	**284**	**730**	**151**	**1018**	**321**	**734**	**176**

Šaltinis: BĮ „Valstybinė mokesčių inspekcija“. Gyventojai. Duomenys apie veiklą, kurią vykdo 18 – 29 m. asmenys. [Interaktyvi duomenų bazė]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/gyventojai> Pateikti visos Akmenės ir kitų rajonų savivaldybių duomenys.

Remiantis BĮ "Valstybinės mokesčių inspekcijos" duomenimis (žr. 9 lentelę), matoma, kad 2013 m. jaunų, 18 – 29 m., asmenų vykdančių individualią veiklą pagal pažymą, skaičius Akmenės r. savivaldybėje buvo vienas mažiausių. Jį nežymiai lenkė tik Pakruojo r. savivaldybė (-2,1 proc.). Jaunų asmenų, veikiančių pagal verslo liudijimą, skaičius 2013 m. Akmenės r. savivaldybėje buvo pats žemiausias. Pakruojo r. savivaldybėje šis skaičius buvo 28 proc. didesnis.

2015 m. jaunų, 18 – 29 m., asmenų vykdančių individualią veiklą pagal pažymą skaičius Akmenės r. savivaldybėje paaugo 45,4 proc., o Pakruojo r. savivaldybėje 33,7 proc., kai tuo tarpu Joniškio r. savivaldybėje jis išaugo tik 12,9 proc,

Vertinant gyventojų, veikiančių pagal verslo liudijimą, skaičių tiek 2013 m., tiek 2015 m. mažiausiai jų veikė Akmenės ir Pakruojo rajonų savivaldybėse. Nors atkreiptinas dėmesys, kad ir šiose savivaldybėse per 2013 – 2015 m. laikotarpį pagal verslo liudijimus veikiančių asmenų skaičius išaugo Akmenės r. savivaldybėje – 68,8 proc., o Pakruojo r. savivaldybėje – 36,6 proc. Tad matome, kad savarankiška veikla užsiimančių jaunų, 18 – 29 m. amžiaus, asmenų skaičius didėja, bet nepakankamai sparčiai kaip kitose savivaldybėse. (A32)

Į Šiaulių teritorinės darbo biržos Akmenės skyrių 2015 m. dėl verslo liudijimo subsidijos mokėjimo kreipėsi 18 asmenų, kuriems buvo mokama ši subsidija. Subsidija individualiai veiklai pagal verslo liudijimą skiriama teritorinėje darbo biržoje registruotiems bedarbiams pajamų mokesčiui, mokamam įsigyjant verslo liudijimą, ir valstybinio socialinio draudimo įmokoms, privalomoms asmenims besiverčiantiems šia veikla, išlaidoms padengti. O dėl naujų darbo vietų steigimo įsigyjant darbo priemones paraiškas 2013 m. pateikė 1 įmonė, 2014 m. 2, o 2015 m. 3 įmonės. Kaip matome, tokio pobūdžio pagalba

kasmet susidomėjo vis daugiau įmonių. Šioms paraiškas pateikusiosm įmonėms buvo skirtos lėšos naujų darbo vietų įkūrimui būtinų darbo priemonių įsigijimui.[45] (A33)

Naujosios Akmenės miesto ir Akmenės rajono smulkaus ir vidutinio verslo įmonės (toliau - SVV) veiklos vykdymui ar plėtrai gali kreiptis dėl pagalbos pagal patvirtintą Akmenės rajono savivaldybės SVV plėtros programą, kurios tikslas – kurti darbo vietas ir mažinti nedarbą, taikant valstybės ir savivaldybės paramos SVV subjektams formas, skatinti SVV verslo kūrimąsi ir plėtojimą bei remti SVV subjektus. Ši programa prisideda prie verslo aplinkos patrauklumo didinimo Akmenės r. savivaldybėje. SVV verslo plėtra yra skatinama ir per Darbo biržos organizuojamus ir finansuojamus Vietinių užimtumo iniciatyvų projektus, Verslininkų asociacijos taikomas paramos formas ir pan.[46]

Mažas įmonių verslumas, nedarbo faktorius, mažos gyventojų pajamos yra pakankamas pagrindas numatyti ir taikyti efektyvesnes verslo aplinkos gerinimo ir finansinės paramos teikimo priemones. Akmenės rajonas yra priskiriamas prie mažiausią ekonomine veikla užsiimančių privačių asmenų skaičių turinčių teritorijų.[47] Nepaisant esamų verslo plėtros skatinimo instrumentų savarankišką veiklą siekiantys pradėti ar plėtoti asmenys šiuo metu turi pakankamai ribotas galimybes tai padaryti, susilaukiant skatinančios paramos. Tad norint aktyviau skatinti vietos gyventojų verslumą, derėtų numatyti ir naujus tokios veiklos skatinimo būdus, kurie padrąsintų turinčius potencialo asmenis imtis savarankiškos veiklos ir kurti darbo vietas sau ir kitiems, taip prisidedant prie vietos ir šalies ekonomikos skatinimo.

Naujosios Akmenės mieste organizacijų ir įstaigų, kurios skatintų vietos verslo kūrimo ir plėtros iniciatyvas nėra daug. Panaikinus VšĮ Akmenės rajono turizmo ir verslo informacijos centrą, kuris teikdavo reikalingą pagalbą verslą ketinantiems pradėti ar jau vykdantiems asmenims, jo funkcijas šiuo metu iš dalies atlieka VšĮ „Versli Lietuva“ ir teikia nemokamas verslo konsultacijas gyventojams. 2015 m. Akmenės r. savivaldybėje buvo suteiktos 38 konsultacijos verslą ketinantiems pradėti asmenims ir 51 konsultacija jau veikiantiems SVV subjektams. Taip pat buvo suorganizuoti 4 informaciniai renginiai, skatinantys gyventojų verslumą, kuriuose dalyvavo 223 žmonės. O Joniškio r. savivaldybėje VšĮ „Versli Lietuva“ suteikė 12 konsultacijų ketinantiems pradėti ir 15 konsultacijų verslą jau vykdantiems asmenims. Verslumo skatinimo renginių čia taip pat buvo suorganizuota 4, o juose dalyvavo 164 dalyviai.[48] Pažymėtina, kad Joniškio r. savivaldybėje veikia ir VšĮ Joniškio turizmo ir verslo informacijos centras, teikiantis informacinę pagalbą SVV verslui bei fiziniams asmenims ketinantiems pradėti savo verslą. 2013 m. duomenimis*, šis verslo centras suteikė 787 konsultacijas, suorganizavo 5 mokymus, 13 informacinių seminarų ir 9 sklaidos renginius, kuriuose iš viso dalyvavo 1103 žmonių.[49] Atsižvelgiant į pateiktu duomenis matome, kad Joniškio r. savivaldybė gerokai lenkia Akmenės r. savivaldybės rodiklius. Tad akivaizdu, kad vietos verslui ir jo skatinimui reikia skirti didesnį dėmesį ir suteikti palankesnes galimybes jį pradėti. (A34)

---

[45] Šiaulių teritorinės darbo biržos Akmenės skyrius. Dėl duomenų pateikimo, 2016-01-12, Nr. S1-10.

[46] Sprendimas dėl Akmenės rajono savivaldybės smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros programos patvirtinimo, 2013-04-25, Nr. T-68. [interaktyvus]. P.3. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=182201&p_org=315&p_fix=y&p_gov=n%20

[47] Lietuvos centrinė kredito unija. Lietuvos regionų verslumo žemėlapis: pirmauja didmiesčiai ir pajūrio kurortai. Prieiga per internetą“<http://lku.lt/blog/2015/12/18/lietuvos-regionu-verslumo-zemelapis-pirmauja-didmiesciai-ir-pajurio-kurortai/ >

[48] VšĮ „Versli Lietuva“. Duomenys apie suteiktas konsultacijas 2015 m. [2016]. Informacija pateikta el. paštu 2016-02-08.

* Buvo gauti tik 2013 m. duomenys.

[49] VšĮ Joniškio turizmo ir verslo informacijos centras. 2013 m. veiklos plano rezultatų ataskaita. 2013 m. veiklos plano vykdymas pagal priemones. (2013). [interaktyvus]. P. 4, 5. Prieiga per internetą: <http://jvic.lt/lt/veikla>

Šiaulių teritorinė darbo birža teikia pagalbą pasinaudojant „Vietinės užimtumo iniciatyvos“ programa, tačiau ja gali pasinaudoti tik juridinį statusą turintys verslo subjektai. Atkreiptinas dėmesys, kad Naujojoje Akmenėje vis tik trūksta priemonių, kurios galėtų skatinti privataus verslo plėtrą, darbo vietų kūrimą ir vietos gyventojų verslumo iniciatyvoms skatinti skirtų neformalių iniciatyvų, kurios būtų prieinamos ne tik besikuriančiam verslui, bet ir savarankišką veiklą ketinantiems pradėti asmenims. Konsultavimas, „mentorystė“, verslui pradėti reikalingų priemonių įsigijimas / suteikimas(įskaitant savarankišką veiklą pradedančius asmenis), konsultacijų teikimas konkretaus verslo kūrimo klausimams spręsti, pasidalinimas savo gerąja patirtimi gali būti tomis priemonėmis, kurios pagerintų vietinio verslo plėtros iniciatyvas.

2.4. Socialinės infrastruktūros ir kultūriniai ištekliai

Naujosios Akmenės miestas yra Akmenės r. savivaldybės centras, tad čia veikia Akmenės r. savivaldybės administracija ir 2 seniūnijos (Naujosios Akmenės miesto ir Naujosios Akmenės kaimo seniūnijos). Kitos, gyventojams reikalingas ir svarbias paslaugas teikiančios įstaigos pateiktos žemiau esančioje lentelėje (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

Naujosios Akmenės mieste veikiančios pagrindinės įstaigos

Nr.	Įstaigos pavadinimas	Įstaigų skaičius
	Vaikų darželiai	2
	Mokyklos-darželiai	1
	Mokymo įstaigos	4
	Biblioteka	1
	Kultūros centras	1
	Sporto centras	1
	Gydymo įstaigos	4
	Socialinių paslaugų įstaigos	1
	Pedagoginė psichologinė tarnyba	1
	Vaikų dienos centras	1
	Visuomenės sveikatos biuras	1

Šaltinis: Akmenės r. savivaldybės administracija. Įstaigos, įmonės. (2015). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.akmene.lt/go.php/%C4%AEstaigos,%20%C4%AFmon%C4%97s849>

Naujosios Akmenės mieste yra įregistruotos dvi bendruomenės: Naujosios Akmenės miesto bendruomenė ir bendruomenė „Berželis“. Pastarosios nariai aktyviai vykdo kultūrinę veiklą ne tik savo mieste, bet ir kituose rajonuose. Naujosios Akmenės miesto bendruomenė įkurta tik 2015 m. rugpjūčio mėnesį ir dar nėra įsitraukusi į itin aktyvią veiklą.

Sėkmingai veiklą vykdo ir miesto nevyriausybinės organizacijos, bendrijos. Jos nemaža dalimi prisideda ir prie bendrųjų socialinių paslaugų Naujosios Akmenės miesto gyventojams teikimo (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Nevyriausybinės organizacijos veikiančios Naujosios Akmenės mieste

Nr.	Nevyriausybinės organizacijos (NVO) pavadinimas	Bendras NVO narių skaičius Naujosios Akmenės mieste	Veiklose dalyvaujančių socialinės atskirties asmenų skaičius	Išorės savanorių, dalyvaujančių veiklose, skaičius	Savanorių skaičiaus poreikis
1.	Akmenės krašto artrito bendrija	26	26	3	5
2.	Akmenės rajono Alzheimerio ligos klubas „Memora“	28	16	2	5
3.	Akmenės rajono diabeto klubas „Sadutė“	79	42	2	5
4.	Akmenės rajono moterų klubas „Akmenietė“	19	19	3	5
5.	Akmenės sutrikusios psichikos žmonių globos bendrija	-	-	-	-
6.	Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos Akmenės rajono filialas	62	62	0	0
7.	Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ Naujosios Akmenės miesto bendrija	89	52	5	14
8.	Naujosios Akmenės „Caritas“	79	67	3	10
9.	Naujosios Akmenės miesto bendruomenė „Berželis“	62	32	1	3
10.	Naujosios Akmenės miesto bendruomenė	96	79	2	10
11.	Naujosios Akmenės miesto ir kaimiškosios seniūnijos žmonių su negalia bendrija	249	198	0	6
12.	Naujosios Akmenės Rotary klubas	22	-	-	-
13.	Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Akmenės viltis	46	12	5	9
14.	Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos Akmenės skyrius	54	28	5	5
15.	Akmenės krašto Parkinsono bendrija	51	30	3	6

Šaltinis: Akmenės rajono savivaldybės administracijos Naujosios Akmenės miesto seniūnijos 2014 m. darbo ataskaita. (2015). P. 13 ir NVO organizacijų pateikti duomenys apie savo narius ir savanoriaujančių asmenų poreikį (duomenys pateikti 2016-02-08).

Nevyriausybinių organizacijų veikla yra skatinama ir remiama Akmenės r. savivaldybės. Organizacijose dirbantys savanoriai yra įsigilinę į savo klientų poreikius, gerai pažįsta juos pačius, tad jų paslaugos yra tikslingos ir efektyvios. Per savo darbo metus šios organizacijos yra sukaupę nemažą praktinio darbo patirtį, taip pat turi patalpas kur gali teikti socialines paslaugas bei turi tam reikalingas būtinąsias priemones. Šios nevyriausybinės organizacijos ženkliai prisideda ir prie turiningo gyventojų

laisvalaikio praleidimo. Be įvairių renginių organizavimo yra vykdomas ir šių asmenų švietimas, suteikiama jiems reikalinga informacija, tarpininkaujama atstovaujant jų interesams ir pan.[50]

Didžioji dalis NVO organizacijų Naujojoje Akmenėje veikia socialinėje srityje ir jų veikloje dalyvauja 962 Naujosios Akmenės miesto gyventojai. Iš jų įvairiose veiklose dalyvauja 663 socialinę atskirtį patiriantys asmenys. Tai sudaro tik 19,5 proc. visų socialinę atskirtį patiriančių žmonių skaičiaus, todėl yra svarbu motyvuoti ir skatinti kitus socialinę atskirtį patiriančius Naujosios Akmenės gyventojus aktyviau dalyvauti NVO organizacijų veikloje ir su jų pagalba stengtis pagerinti savo esamą situaciją. (A35)

Kaip matome iš 11 lentelės, didžiojoje dalyje NVO organizacijų dalyvauja išorės savanoriai, tačiau akivaizdu, kad jų poreikis nėra patenkintas ir tokio pobūdžio veikla turėtų būti skatinama Naujosios Akmenės mieste. Taip būtų ne tik padedama pagalbos reikalingiems žmonėms, bet ir kuriamas tampresnis ryšys tarp socialinių grupių, ugdomas pilietiškumo ir atjautos jausmas bei gerinamas Naujosios Akmenės miesto, kaip patrauklios vietos gyventi, įvaizdis. Daugiausiai savanorių savo gretose norėtų matyti: Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai" Naujosios Akmenės miesto bendrija, Naujosios Akmenės miesto bendruomenė, Naujosios Akmenės „Caritas", Naujosios Akmenės miesto ir kaimiškosios seniūnijos žmonių su negalia bendrija. (A36) O Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos Akmenės rajono filialo atsovė minėjo, kad jų organizacijos nariai, kuriems yra reikalinga pagalba, samdo socialinių paslaugų namų darbuotojus, jiems padeda šeimos nariai. O „savanorių pagalba jie nesinaudoja nes nedrįsta arba nepasitiki nepažįstamais žmonėmis".

Ypač aktyvia veikla pasižymi Sutrikusio intelekto žmonių globos draugija „Akmenės viltis", Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai" Naujosios Akmenės miesto bendrija (toliau – LPS „Bočiai"), Naujosios Akmenės miesto ir kaimiškosios seniūnijos žmonių su negalia bendrija. Pirmoji organizacija padeda Naujosios Akmenės mieste ir Akmenės rajone organizuoti bei vykdyti sutrikusio intelekto žmonių užimtumą, socialinę ir profesinę reabilitaciją, jų savarankiško gyvenimo ugdymą, mokymą bei socialinių paslaugų jiems teikimą.

LPS „Bočiai" daugiausiai plėtoja kultūrinę veiklą ir skatina pagyvenusių žmonių integraciją į visuomeninį gyvenimą, skatina bendravimą bei jų užimtumą. Jie rengia koncertus susitikimus su visuomene, su jaunimu ir vaikais, seneliais globos namuose, organizuoja įvairias keliones, poilsio vakarus, paskaitas apie sveiką gyvenseną. Tai Naujosios Akmenės mieste ir Akmenės rajone viena skaitlingiausių organizacijų senyvo amžiaus žmonių tarpe, kurie aktyviai vykdo sociokultūrinę veiklą.[51] (A37)

Naujojoje Akmenėje yra ir keletas jaunimui skirtų nevyriausybinių organizacijų: „Jaunimo apskritasis stalas", „Jaunimo naujienų agentūra", „Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos Akmenės rajono komiteto jaunimas", „Lietuvos socialdemokratinio jaunimo sąjungos Akmenės skyrius", „Naujosios Akmenės Ramučių gimnazijos jaunieji maltiečiai ir klubas „Atjauta", „Jaunieji policijos rėmėjai". Taip pat

[50] Akmenės rajono savivaldybės 2015 – 2017 metų strateginis veiklos planas. (2015). [interaktyvus]. P. 21. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/39d71f70b68611e4bcec9ef1757ec710

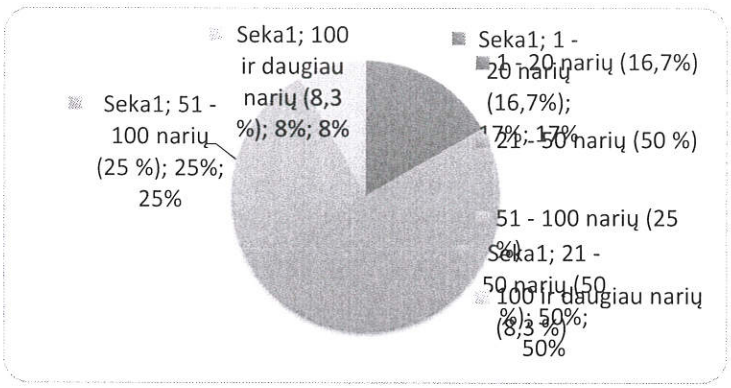
[51] Akmenės rajono savivaldybės administracijos Naujosios Akmenės miesto seniūnijos 2014 m. darbo ataskaitą. (2015). P. 13 - 14

yra 4 sportinės pakraipos organizacijos.[52] Be Akmenės rajono sporto centro Akmenės rajone iš viso veikia 14 sporto klubų ir organizacijų, kurių didžioji dalis – 8, veikia Naujojoje Akmenėje.[53]

2.5. Naujosios Akmenės miesto nevyriausybinio sektoriaus organizacijų tyrimas.

Rengiant Naujosios Akmenės miesto VVG vietos plėtros strategiją 2016 m. sausio mėnesį buvo atliktas Naujosios Akmenės miesto nevyriausybinio sektoriaus organizacijų tyrimas (toliau – tyrimas), kuriuo buvo siekta išsiaiškinti kokias sociokultūrines paslaugas (laisvalaikio organizavimo paslaugos, teikiamos mažinant socialinę atskirtį, aktyvinant bendruomenę) teikia ar norėtų teikti Naujosios Akmenės miesto nevyriausybinio sektoriaus organizacijos ir ar yra pakankama tokių paslaugų pasiūla Naujosios Akmenės gyventojams. Atliekant tyrimą buvo sukurta anketa, kurią, siekiant visų patogumo, buvo galima pildyti tiek internetu, tiek raštu. Tyrime iš viso dalyvavo 13 respondentų - Naujosios Akmenės mieste veikiančios nevyriausybinės organizacijos. Iš jų vyras atstovavo 1 nevyriausybinę organizaciją, o 12 nevyriausybinių organizacijų atstovavo moterys. Didžioji dalis respondentų, 77 proc., buvo 51 - 65 ir vyresnių metų amžiaus.

92,3 proc. apklaustų nevyriausybinių organizacijų veikia Naujosios Akmenės mieste ir tik viena iš jų veikia tiek Naujosios Akmenės mieste, tiek kaimo teritorijoje. Daugumos šių organizacijų veikloje (61,5 proc.) dalyvauja tiek Naujosios Akmenės, tiek viso rajono gyventojai. Ir 38,5 proc. apklaustų organizacijų nariai yra tik Naujosios Akmenės miesto gyventojai. Dauguma organizacijų (50 proc.) turi nuo 20 iki 50 narių.

Šaltinis: Naujosios Akmenės miesto nevyriausybinio sektoriaus organizacijų tyrimas

3 pav. Tyrime dalyvavusių Naujosios Akmenės nevyriausybinių organizacijų narių pasiskirstymas

Organizacijos daugiausiai teikia šias sociokultūrines paslaugas: bendradarbiavimas su kitomis socialinėmis įstaigomis (16 proc.), teminių popiečių, paskaitų, diskusijų, susitikimų su žymiais žmonėmis organizavimas (14 proc.), saviveiklos organizavimas, socialinius įgūdžius ugdančių žaidimų organizavimas, ekskursijų, išvykų organizavimas (10 proc.). Taip pat yra teikiama moralinė, socialinė ir

[52] Akmenės rajono savivaldybė. Apskritasis stalas. Prieiga per internetą: <http://www.akmene.lt/go.php/Apskritasis%20stalas710>

[53] Akmenės rajono savivaldybės 2015 – 2017 metų strateginis veiklos planas. (2015). [interaktyvus]. P. 25. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/39d71f70b68611e4bcec9ef1757ec710>

kitokia pagalba vienišiems, seniems, ligotiems, socialiai remtiniems asmenims, formuojamos teigiamos elgesio, bendravimo nuostatos, organizuojamos paskaitos ir susitikimai. 61,5 proc. apklaustųjų pažymi, kad „iš dalies patys" galėtų rengti ir įgyvendinti projektus, o 38,5 proc. respondentų turi pakankami žmogiškųjų išteklių, kad galėtų imtis aktyvių veiksmų gerinančių jų esamą padėtį. (A38)

92,3 proc. organizacijų sociokultūrines paslaugas organizuoja patys. Vis tik organizacijos pažymi, kad sociokultūrinių paslaugų gyventojams trūksta. Pagal tyrimo duomenis galima teigti, kad didžiausios kliūtys sklandesnei ir didesnei sociokultūrinių paslaugų pasiūlai yra: finansavimo (47,8 proc.), tinkamų sąlygų užimtumo organizavimui (21,7 proc.) (A39), idėjų (17,4 proc.) ir laiko trūkumas (13 proc.).

Respondentai išsakė ir savo mintis kokių sociokultūrinių veiklų nepakankamumą jie jaučia savo mieste. Jų manymu reikėtų teikti moralinę, socialinę ir kitokią pagalbą vienišiems, seniems, ligotiems, socialiai remtiniems asmenims, globoti, slaugyti vienišus, neįgalius žmones, formuoti teigiamas elgesio, bendravimo nuostatas. Daugiau dėmesio skirti pagyvenusių žmonių saviraiškos ir užimtumo organizavimui. Pasigendama būrelių, praktinių užsiėmimų neįgaliems ir pagyvenusio amžiaus žmonėms. Trečiojo amžiaus universitetas organizuoja kai kuriuos užsiėmimus, tačiau jie yra mokami ir ne kiekvienas senjoras ar neįgalus žmogus gali sau leisti lankyti tokius užsiėmimus.

Akiračio praplėtimui pageidautinos būtų ir meno bei muzikos terapijos, knygų, spaudos leidinių skaitymo, diskusijos, religinės valandėlės, parodų organizavimas, asmeninių ir kitų švenčių paminėjimas. Taip pat pasisakoma už sveikatinimo, aktyvaus judėjimo skatinimo, masinių periodinių renginių, skirtų 40 - 60 metų amžiaus žmonėms, organizavimą.

Respondentai dalinosi mintimis, kad būtų labai patrauklu jei maitinimo įstaigos organizuotų akcijas, panašias į vykstančias kai kuriuose dideliuose miestuose, kurios metu kartą per mėnesį senjorai ar socialinės atskirties žmonės būtų vaišinami nemokama kava, o kurią nupirktų kiti gyventojai norintys ir galintys pasidalinti savo gerove su mažiau turinčiais. Taip būtų skatinamas žmonių bendravimas, kurio, pasak respondentų, žmonėms labai trūksta bei jautrumas kitam žmogui.

Buvo išskirti ir vaikų poreikiai, ypač akcentuotas jų užimtumo trūkumas vasaros atostogų metu. Norėtųsi mieste turėti daugiau užsiėmimų vaikams, kurie skatintų jų pilietiškumą, veiklumą ir kūrybingumą.

Be viso to buvo minėta ir: vietos tautinių mažumų socialiniams poreikiams realizuoti, poilsio ir laisvalaikio vietų trūkumas, pasigendama turizmo organizatoriaus, kuris padėtų organizuoti keliones ir nedideles ekskursijas ir suteiktų žmonėms visą reikiamą informaciją. Taip pat reikėtų suburti visas mieste veikiančias nevyriausybines organizacijas ir skatinti jas imtis bendros veiklos, organizuoti bendrus renginius ir aktyvinti vietos gyventojus, skatinti jų tarpusavio bendravimą.

Pasak respondentų, didžiausią dėmesį organizuojant sociokultūrines veiklas reikėtų skirti: neįgaliesiems (27,8 proc.), senjorams (25 proc.) bei socialinės rizikos šeimose augantiems vaikams (19,4 proc.). Mažiausiai palaikymo susilaukė: pabėgėliai (2,8 proc.), ir priklausomybę nuo alkoholio turintys asmenys, vieniši, seni, ligoti žmonės ir jaunos šeimos (5,6 proc.).

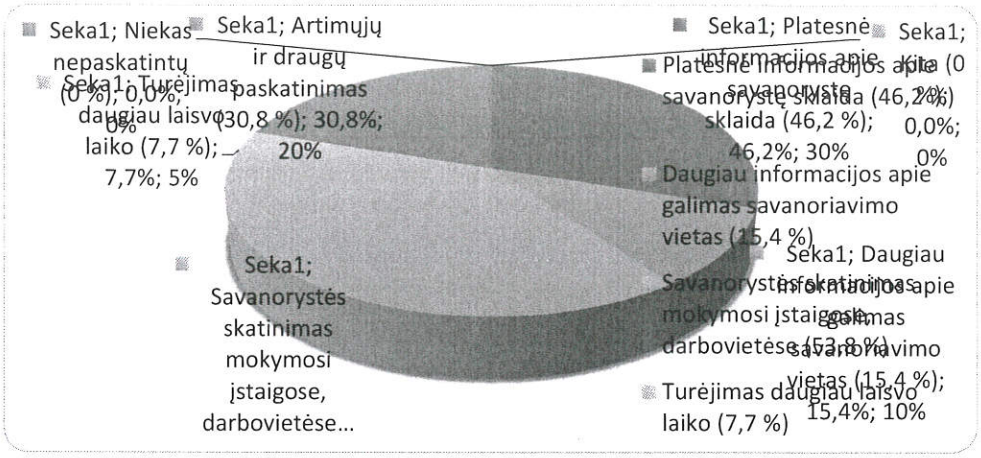
Tyrimo dalyviai taip pat išsakė savo nuomonę ko trūksta siekiant užtikrinti visapusišką sociokultūrinių paslaugų teikimą bei jų kokybę. Respondentų buvo išskirtos šios pagrindinės problemos: nevyriausybinių įstaigų tarpusavio bendradarbiavimo ir tinkamo veiksmų koordinavimo, finansavimo trūkumas, pačių miesto gyventojų aktyvumo ir noro aktyviai dalyvauti visuomeninėje veikloje, geresnės

informacijos sklaidos. O taip pat savanorių, kurie „negailėdami laiko ir jėgų dirbtu su žmonėmis. Jaunimas daugiau galėtų idėjų pateikti dėl bendrų renginių“ trūkumas.

Sprendžiant pabėgėlių integracijos klausimą 61,5 respondentų pasisakė, kad viena didžiausių problemų čia atvykusiems asmenims bus kalbos barjeras, 84,6 proc. mato rimtą iššūkį kultūrų susidūrime ir prisitaikyme. 77 proc. respondentų nuomone prieglobsčio ieškantys atvykėliai susidurs ir su negatyvaus visuomenės nusiteikimo ir diskriminacijos faktoriumi. 38,5 proc. tyrimo dalyvių nuomone pabėgėliai gali susidurti ir su nedarbo problema.

Kalbant apie savanoriškos veiklos skatinimą 69,2 respondentų teigia, kad turėdami galimybes siektų papildomai skatinti savanorių dalyvavimą įvairiose veiklose, o 23,1 proc. neketina imtis tokios iniciatyvos. Pažymėtina, kad 77 proc. respondentų sutinka su tuo, kad Naujosios Akmenės mieste šiuo metu yra pastebimas savanorių trūkumas. (A40)

Žemiau esančioje diagramoje matome kokie veiksniai, respondentų nuomone, galėtų paskatinti gyventojus aktyviau dalyvauti savanoriškoje veikloje: savanorystės skatinimas mokyklose ir darbo įstaigose (53,8 proc. respondentų), platesnė informacijos apie savanorystę sklaida (46,2 proc. respondentų), artimųjų paskatinimas (30,8 proc. respondentų) ir tik 7,7 proc. respondentų mano, kad tai galėtų paskatinti turėjimas daugiau laisvo laiko.

Šaltinis: Naujosios Akmenės miesto nevyriausybinio sektoriaus organizacijų tyrimas

4 pav. Veiksniai skatinantys dalyvavimą savanoriškoje veikloje

Tyrimo metu respondentai taip pat pažymėjo, kad „reikia socialinės ir finansinės paramos Naujosios Akmenės miestui, nes jis senstantis ir jaunimas neturėdamas darbo išvyksta į kitas ES šalis“. Taip pat šių organizacijų nariams trūksta ir transporto, kuriuo jie galėtų nuvykti į organizuojamus užsiėmimus. Akmenės krašto Parkinsono bendrija yra dar visai nauja organizacija, įsikūrusi tik 2015-10-26. Šios organizacijos nariai yra asmenys nuo 60 iki 84 metų. Jie labai noriai dalyvautų visose sociokultūrinėse veikose, tačiau dėl ligos daugeliui reikalingos specialios paslaugos (pvz. atvežimas į vykdomus užsiėmimus ir parvežimas atgal ir t.t.). Jiems labai stinga specialiųjų paslaugų, skirtų tik Parkinsono liga sergantiems asmenims. Būtent tinkamų sąlygų neturėjimas šios organizacijos narius stabdytų nuo aktyvaus dalyvavimo organizuojamose užimtumo priemonėse.

Prisidėjimas prie 2014 – 2020 m. Šiaulių regiono integruotos teritorijų vystymo programos įgyvendinimo.

Naujosios Akmenės miesto VVG įgyvendindama vietos plėtros strategiją prisidės ir prie šių 2014 – 2020 m. Šiaulių regiono integruotos vystymo programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo:

1. Tikslas. Padidinti užimtumą, gerinant patrauklumą darbui ir investicijoms, regiono tikslinėse teritorijose

1.2. Uždavinys. Uždavinys. Padidinti ūkinės veiklos įvairovę

Uždavinio įgyvendinimo priemonės:

1.2.4.1. Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupės įsteigimas.

1.2.5.1. Socialinės atskirties mažinančių, užimtumo ir verslumo bei bendradarbiavimo ir informacijos sklaidos kūrimą skatinančių priemonių įgyvendinimas Naujosios Akmenės mieste.[54]

Prisidėjimas prie Šiaulių regiono 2014 – 2020 m. plėtros plano tikslų ir uždavinių:

1 prioriteto. Stiprėjanti ir konkurencinga ekonomika.

1.02 tikslo. Didinti teritorinę sanglaudą regione.

1.02.01 uždavinio. Kompleksiškai spręsti miesto gyvenamųjų vietovių problemas.

2 prioriteto. Pažangi ir pilietiška visuomenė.

2.02 tikslo. Stiprinti tapatybę ir pilietiškumą.

2.02.02 uždavinio. Skatinti socialines ir kultūrines inovacijas.

2.2.1.1. priemonės. Plėtoti kūryba paremtas partnerystes ir iniciatyvas, įskaitant lokalias vaikų ir jaunimo kūrybines iniciatyvas, iniciatyvas, skatinančias profesionalių menininkų įtraukimą į vietinius kultūrinius projektus bei atskirtį patiriančių gyventojų grupių įtraukimu į kultūros kūrimą ir sklaidą.

2.03 tikslo. Užtikrinti gyventojų gerovę.

2.03.01 uždavinio. Didinti viešųjų paslaugų prieinamumą ir kokybę, mažinti socialinę, kultūrinę, skaitmeninę atskirtį.

2.3.1.1. priemonės. Didinti vaikų priežiūros ikimokyklinių įstaigų ir neformalaus švietimo prieinamumą.

2.3.1.2. priemonės. Suaugusiųjų socialinės ir skaitmeninės atskirties mažinimas, didinant ir panaudojant neformalaus švietimo galimybes (skiriant prioritetą socialinę atskirtį aptiriantiems asmenims, vyresnio amžiaus žmonėms, kaimo vietovių gyventojams).

[54] 2014 – 2020 m. Šiaulių regiono integruota teritorijų vystymo programa, 2015-06-25, Nr. T-157. (2015). P. 10, 14, 16.

2.6. SSGG analizė

Nr.	Stiprybės	Rodiklis
1.	NVO sektoriaus organizacijos teikia gyventojams socialines ir sociokultūrines paslaugas.	A12, A37
2.	Didėjantis užimtų gyventojų skaičius.	A18
3.	Nedarbo lygio mažėjimas Naujosios Akmenės miesto VVG teritorijoje.	A20, A21
4.	Akmenės laisvosios ekonominės zonos (LEZ) įkūrimas.	A29
5.	Egzistuoja didelių ir vidutinių įmonių, kurios vykdo veiklą ir kuria darbo vietas Naujosios Akmenės miesto gyventojams.	A28
6.	SVV įmonių skaičiaus bei darbuotojų skaičiaus augimas Akmenės r. savivaldybėje.	A26, A27
7.	Pozityvus vietos valdžios nusiteikimas pabėgėlių atžvilgiu.	A16
8.	Išaugęs motyvuotų jaunuolių, besimokančių ir ieškančių darbo, skaičius.	A23
9.	NVO turi gebėjimų rengti ir įgyvendinti projektus.	A38
	Silpnybės	
1.	Blogėjanti demografinė situacija ir socialinės atskirties asmenims socialinių paslaugų poreikio augimas bei nepakankamas savanorių įsitraukimas į šių problemų sprendimą.	A1, A2, A3, A5, A7, A8, A9, A10, A11, A13, A14, A15, A17, A36, A14, A10, A35
2.	Didelis nedarbas Akmenės r. savivaldybėje. ir didelis 19 – 29 m. neaktyvių ir savo noru nedirbančių ir nesimokančių asmenų skaičius.	A19, A22, A25
3.	Jaunimo ir darbingiausio amžiaus gyventojų bei savarankiškai dirbančių asmenų skaičiaus mažėjimas.	A6, A30, A33, A34, A4, A32, A31
4.	Tinkamų sąlygų sociokultūrinių paslaugų teikimui socialinę atskirtį patiriantiems asmenims trūkumas.	A39
	Galimybės	
1.	Nevyriausybinių organizacijų teikiamų socialinių paslaugų plėtra, teikiant trūkstamas socialines paslaugas miesto gyventojams ir taip prisidedant prie aktualių miesto socialinių problemų sprendimo (nuo alkoholio priklausomų gyventojų skaičiaus mažinimas).	
2.	Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros skatinimas, gyventojų verslumo ugdymas.	
3.	Socialinių gebėjimų ir įgūdžių, mentorystės ir savanorystės bei verslumo skatinimas.	
4.	ES finansinė parama gyvenimo sąlygų gerinimui, gerinat miesto viešąją infrastruktūrą ir pritaikant ją neįgaliųjų ir kitų specialius poreikius turinčių miesto gyventojų poreikiams.	
5.	Valstybės politikos nuostatų tobulinimas siekiant aktyvesnio NVO sektoriaus organizacijų ir bendruomenių įsitraukimo į socialinių paslaugų teikimą.	
6.	Konkurencijos didėjimas tarp nevyriausybinio ir privataus sektorių socialinių paslaugų teikėjų sudarytų galimybes geriau užtikrinti socialinių paslaugų poreikius.	
7.	Socialinio verslo iniciatyvų skatinimas, kuris prisidėtų prie socialinės atskirties mažinimo.	
	Grėsmės	

1.	Prognozuojamas tolesnis visuomenės senėjimas didina poreikį socialinių paslaugų išlaidoms.
2.	Nepakankamai spartus Lietuvos ekonomikos atsigavimas, nedarbas ir lėtai didėjantis darbo užmokestis skatina gyventojų emigraciją.
3.	Gyventojų skaičiaus mažėjimas šalyje sąlygoja gyventojų senėjimą ir darbingo amžiaus žmonių skaičiaus mažėjimą, kas lemia sudėtingesnį gyventojų socialinės ir sveikatos apsaugos užtikrinimą.
4.	Žemėjanti socialinę paramą gaunančių asmenų motyvacija reintegracijai į darbo rinką didina valstybės ir savivaldybės biudžeto išlaidų didėjimą.
5.	Nepalankus visuomenės požiūris į socialinės rizikos grupėms priklausančius asmenis silpnina jų integracijos į visuomenę galimybes.
6.	Esant neigiamai natūraliai gyventojui kaitai ir migracijos saldo išlieka grėsmė, kad rajone gyventojų skaičius ir toliau mažės.
7.	Gyventojų pasyvumas, nenoras įsitraukti į savanoriškas veiklas ir taip prisidėti prie socialinių problemų sprendimo lems tolimesnį socialinės atskirties didėjimą.
8.	Mažėjanti parama gyventojų žinių ir įgūdžių ugdymui ir skatinimui sąlygoja gyventojų padėties darbo rinkoje prastėjimą bei socialinę atskirtį.

Naujosios Akmenės VVG teritorijos plėtros poreikiai

Nr.	Poreikiai (prioritetine tvarka)	Sąsaja su SSGG
1.	Savarankiškos veiklos skatinimas, atsižvelgiant į neaukštą gyventojų verslumo lygį, suteikiant savarankiškai veiklai vykdyti reikalingas priemones, žinias bei įgūdžius.	Stiprybė Nr. 4, 8; silpnybė Nr. 3; galimybė Nr. 3, 10; grėsmė Nr. 2,10.
2.	Socialinių ir sociokultūrinių paslaugų, skirtų neįgaliesiems, vienišiems žmonėms, senjorams bei socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams, gerinimas ir plėtra pasitelkiant savanorių pagalbą ir mažinant socialinės atskirties mastą Naujojoje Akmenėje.	Stiprybė Nr. 1, 7, 9; silpnybė Nr. 1; galimybė Nr. 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9; grėsmė Nr. 1, 3, 4, 6, 7, 8, 9.
3.	Neaktyvių darbingų asmenų persikvalifikavimas ir naujų darbinių įgūdžių suteikimas, siekiant efektyvaus šių asmenų įsiliejimo į darbo rinką ir prisitaikymo prie tuo metu joje esančių sąlygų.	Stiprybė Nr. 5, 6, 7; silpnybė Nr. 2; galimybė Nr. 1, 10; grėsmė Nr. 2, 5, 6.

3. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS TIKSLAI, UŽDAVINIAI IR JŲ ĮGYVENDINIMO STEBĖSENOS RODIKLIAI BEI INTEGRUOTO IR NOVATORIŠKO STRATEGIJOS POBŪDŽIO APIBŪDINIMAS

1 TIKSLAS. MAŽINTI SOCIALINĘ ATSKIRTĮ IR SKATINTI UŽIMTUMĄ NAUJOJE AKMENĖJE
Įgyvendinimo laikotarpis: 2018 – 2022 m.

Strateginiai ryšiai (sąsaja su stiprybėmis ir silpnybėmis):
Tikslas sprendžia SSGG analizėje nurodytas 1, 2, 3 silpnybes ir siekia sumažinti 2, 4, 5, 7, 8 grėsmes, pasinaudojant 3, 7, 8, 9 stiprybėmis ir 1, 2, 3, 7 galimybėmis.

Alternatyvūs tikslai ir tikslo pasirinkimo priežastys:
Pasirinktas tikslas – **Mažinti socialinę atskirtį ir skatinti užimtumą Naujojoje Akmenėje**. Šis tikslas buvo pasirinktas, nes jis geriausiai atspindi gyventojų poreikius ir apima visas pagalbos reikalingas gyventojų grupes Naujojoje Akmenėje.

Svarstyti alternatyvūs tikslai:

1. Teikti gyventojams sociokultūrines paslaugas ir skatinti gyventojų savarankišką užimtumą. Ši alternatyva nebuvo pasirinkta, nes pagal ją būtų susiaurinamos galimos veiklos.
2. Mažinti Naujosios Akmenės miesto gyventojų socialinę atskirtį, skatinant bedarbių ir neaktyvių gyventojų užimtumą darbo rinkoje. Ši alternatyva nebuvo pasirinkta, nes ji apriboja gyventojų tikslinių grupių dalyvavimą įgyvendinant tikslą.

Efekto rodikliai ir jų kiekybinis pokytis:
1. Socialinių pašalpų gavėjų skaičius tenkantis 1000-iui gyventojų. Pradinė reikšmė – 87 (2014m.), siekiama reikšmė – 80 (2022 m.).

Rezultato rodikliai ir jų kiekybinis pokytis:
1. Padidėjęs NVO veiklose dalyvaujančių, socialinę atskirtį patiriančių, asmenų skaičius. Pradinė reikšmė – 663 asmenys (2015 m.), siekiama reikšmė – 696 asmenų (2022 m.).
2. Padidėjęs savarankiškai dirbančių asmenų, vykdančių savarankišką veiklą pagal individualios veiklos pažymą ar įsigijus verslo liudijimą, skaičius 1000-iui gyventojų. Pradinė reikšmė – 24,7 asmenys (2015 m.), siekiama reikšmė – 26 asmenys (2022 m.).

Programos rezultato rodikliai ir jų kiekybinis pokytis:
- BIVP projektų veiklų dalyviai, kurių padėtis darbo rinkoje pagerėjo praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose - 109
- Socialinių partnerių organizacijose ar NVO savanoriaujantys dalyviai (vietos bendruomenės nariai) praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose - 38
- Darbingi asmenys (vietos bendruomenės nariai) kurių socialinė atskirtis sumažėjo dėl projekto veiklų dalyvių dalyvavimo projekto veiklose (praėjus 6 mėnesiams po projekto veiklų dalyvio dalyvavimo

ESF veiklose) - 6

Sąsaja su **2014 – 2020 m. Šiaulių regiono integruotos teritorijų vystymo programos**, patvirtintos Akmenės r. savivaldybės tarybos 2015-06-25 sprendimu Nr. T-157 tikslais ir uždaviniais:
1 tikslas: Padidinti užimtumą, gerinant patrauklumą darbui ir investicijoms, regiono tikslinėse teritorijose.
1.2. uždavinys. Padidinti ūkinės veiklos įvairovę.
1.2.4.1 priemonė. Naujosios Akmenės, Joniškio, Pakruojo, Kelmės, Kuršėnų miestų vietos veiklos grupių įsteigimas.
1.2.5.1. priemonė. Socialinės atskirties mažinančių, užimtumo ir verslumo bei bendradarbiavimo ir informacijos sklaidos kūrimą skatinančių priemonių įgyvendinimas Naujosios Akmenės, Joniškio, Kelmės, Pakruojo ir Kuršėnų miestuose.

Sąsaja su **Šiaulių regiono 2014 – 2020 m. plėtros plano** tikslais ir uždaviniais:
1 prioriteto. Stiprėjanti ir konkurencinga ekonomika.
1.02 tikslo. Didinti teritorinę sanglaudą regione.
1.02.01 uždavinio. Kompleksiškai spręsti miesto gyvenamųjų vietovių problemas.
2 prioriteto. Pažangi ir pilietiška visuomenė.
2.02 tikslo. Stiprinti tapatybę ir pilietiškumą.
2.02.02 uždavinio. Skatinti socialines ir kultūrines inovacijas.
2.2.1.1. priemonės. Plėtoti kūryba paremtas partnerystes ir iniciatyvas, įskaitant lokalias vaikų ir jaunimo kūrybines iniciatyvas, iniciatyvas, skatinančias profesionalių menininkų įtraukimą į vietinius kultūrinius projektus bei atskirtį patiriančių gyventojų grupių įtraukimu į kultūros kūrimą ir sklaidą.
2.03 tikslo. Užtikrinti gyventojų gerovę.
2.03.01 uždavinio. Didinti viešųjų paslaugų prieinamumą ir kokybę, mažinti socialinę, kultūrinę, skaitmeninę atskirtį.
2.3.1.1. priemonės. Didinti vaikų priežiūros ikimokyklinių įstaigų ir neformalaus švietimo prieinamumą.
2.3.1.2. priemonės. Suaugusiųjų socialinės ir skaitmeninės atskirties mažinimas, didinant ir panaudojant neformalaus švietimo galimybes (skiriant prioritetą socialinę atskirtį aptiriantiems asmenims, vyresnio amžiaus žmonėms, kaimo vietovių gyventojams).

1.1 UŽDAVINYS. SAVANORIŲ PAGALBA DIDINTI SOCIALINĘ ATSKIRTĮ PATIRIANČIŲ ASMENŲ INTEGRACIJĄ Į VISUOMENĘ
Įgyvendinimo laikotarpis: 2018 – 2022 m.

Strateginiai ryšiai (sąsaja su stiprybėmis ir silpnybėmis bei poreikiais):
Uždavinys sprendžia SSGG analizėje nurodytą Nr. 1 silpnybę ir siekia sumažinti Nr. 5, 7 grėsmę, pasinaudojant Nr. 1, 7, 8, 9 stiprybėmis ir Nr. 1, 3 galimybėmis.
1.1 uždavinys „Savanorių pagalba didinti socialinę atskirtį patiriančių asmenų integraciją į visuomenę“ prisideda prie poreikio Nr. 2. „Socialinių ir sociokultūrinių paslaugų, skirtų neįgaliesiems, vienišiems žmonėms, senjorams bei socialinės rizikos šeimoms ir jų vaikams, gerinimas ir plėtra pasitelkiant

savanorių pagalbą ir mažinant socialinės atskirties mastą Naujojoje Akmenėje".

Alternatyvūs uždaviniai ir uždavinio pasirinkimo priežastys:

***Pasirinktas uždavinys* – Savanorių pagalba didinti socialinę atskirtį patiriančių asmenų integraciją į visuomenę.** Šis uždavinys buvo pasirinktas todėl, kad jis apima visas socialinę atskirtį patiriančias gyventojų grupes ir neapriboja, pagalbos teikimo kuriai nors vienai iš jų.

Svarstyti alternatyvūs uždaviniai:

1. Plėsti ir gerinti sociokultūrinių paslaugų pasiūlą bei didinti jų gavėjų skaičių, siekiant efektyvesnės socialinę atskirtį patiriančių gyventojų integracijos į visuomenę. Šis alternatyvus uždavinys nebuvo pasirinktas, nes apribotų galimas veiklas bei esamų poreikių tenkinimą.
2. Plėsti ir gerinti socialines paslaugas, skirtas socialinės rizikos šeimose augantiems vaikams atsižvelgiant į jų skaičiaus augimą Naujosios Akmenės mieste. Šis alternatyvus uždavinys nebuvo pasirinktas todėl, kad rūpinantis tik tokiose šeimose augančiais vaikais problema nebus tinkamai sprendžiama, nes ją reikia spręsti kompleksiškai, dirbant kartu su visa rizikos šeima ir su vietos bendruomene, kuri taip pat galėtų prisidėti prie pagalbos tokioje situacijoje atsidūrusioms šeimoms teikimo.

Produkto rodikliai ir jų kiekybinis pokytis:

1. Nevyriausybinėse organizacijose savanoriaujančių asmenų skaičius. Pradinė reikšmė – 34 asmenys (2015 m.), siekiama reikšmė – 56 asmenys (2022 m.).
2. Projektų, kuriais bendradarbiaujama su kitomis miestų VVG skaičius. Pradinė reikšmė – 0 (2016 m.), siekiama reikšmė – 1 (2022 m.).
3. BIVP projektų, skatinančių pabėgėlių integraciją, skaičius. Pradinė reikšmė – 0 (2016 m.), siekiama reikšmė – 1 (2022 m.).

Programos produkto rodikliai ir jų kiekybinis pokytis:

- Projektų, kuriuos visiškai arba iš dalies įgyvendino socialiniai partneriai ar NVO skaičius – 5.
- BIVP projektų veiklų dalyviai (įskaitant visas tikslines grupes) – 570.

1.2 UŽDAVINYS. SKATINTI NEAKTYVIŲ DARBINGŲ ASMENŲ UŽIMTUMĄ

Įgyvendinimo laikotarpis: 2019 – 2020 m.

Strateginiai ryšiai (sąsaja su stiprybėmis ir silpnybėmis bei poreikiais):

Uždavinys sprendžia SSGG analizėje nurodytą Nr. 2 silpnybę ir siekia sumažinti Nr. 2, 4, 5, 8 grėsmes, pasinaudojant Nr. 6, 7 stiprybėmis ir Nr. 3 galimybe.

1.2 uždavinys „Neaktyvių darbingų asmenų užimtumo skatinimas" prisideda prie poreikio Nr. 3 „Neaktyvių darbingų asmenų persikvalifikavimas ir naujų darbinių įgūdžių suteikimas, siekiant efektyvaus šių asmenų įsiliejimo į darbo rinką ir prisitaikymo prie tuo metu joje esančių sąlygų".

Alternatyvūs uždaviniai ir uždavinio pasirinkimo priežastys:

***Pasirinktas uždavinys* - Neaktyvių darbingų asmenų užimtumo skatinimas.** Šis uždavinys pasirinktas, nes juo nėra nustatomi apribojimai nei tikslinei grupei, nei galimoms pasirinkti veikloms.

Svarstyti alternatyvūs uždaviniai:
1. Skatinti mamų (tėvų), auginančių vaikus iki 3 m. verslo idėjų realizavimą siekiant pagerinti jų padėtį darbo rinkoje. Šis uždavinys nebuvo pasirinktas, nes taip būtų susiaurinta tikslinė grupė.
2. Skatinti neaktyvaus jaunimo dalyvavimą neformaliame švietime gerinant jų padėtį darbo rinkoje. Ši uždavinys nebuvo pasirinktas, nes tai susiaurintų galimas veiklas.

Produkto rodikliai ir jų kiekybinis pokytis:
1. Persikvalifikavusių ar darbo įgūdžius pagerinusių BIVP projektų dalyvių skaičius. Pradinė reikšmė – 0 (2016 m.), siekiama reikšmė – 5 (2022 m.).

Programos produkto rodikliai ir jų kiekybinis pokytis:
- Projektų, kuriuos visiškai arba iš dalies įgyvendino socialiniai partneriai ar NVO skaičius – 1.
- BIVP projektų veiklų dalyviai (įskaitant visas tikslines grupes) – 30 dalyvių.

1.3 UŽDAVINYS. TEIKTI PAGALBĄ PRADEDANTIEMS VERSLĄ
Įgyvendinimo laikotarpis: 2018 – 2022 m.

Strateginiai ryšiai (sąsaja su stiprybėmis ir silpnybėmis bei poreikiais):
Uždavinys sprendžia SSGG analizėje nurodytą Nr. 3 silpnybę ir siekia sumažinti Nr. 2, 4, 6, 8 grėsmes, pasinaudojant Nr. 8 stiprybe ir Nr. 2, 3, 7 galimybėmis.
1.3 uždavinys „Pagalba pradedantiems verslą prisideda prie poreikio“ Nr. 1 „Savarankiškos veiklos skatinimas, atsižvelgiant į neaukštą gyventojų verslumo lygį, suteikiant savarankiškai veiklai vystyti reikalingas priemones, žinias bei įgūdžius“.

Alternatyvūs uždaviniai ir uždavinio pasirinkimo priežastys:
Pasirinktas uždavinys – **Pagalba pradedantiems verslą.** Šis uždavinys buvo pasirinktas, nes savarankiška veikla užsiimančių asmenų skaičius Naujojoje Akmenėje mažėja ir yra vienas mažiausių visoje Šiaulių apskrityje. Todėl skatinant vietos gyventojų verslumą bus sprendžiama gyventojų užimtumo problema ir prisidedama prie vietos ekonomikos skatinimo.

Svarstyti alternatyvūs uždaviniai:
1. „Gyventojų verslumo skatinimas pasitelkiant informacinius renginius“. Ši alternatyva nebuvo pasirinkta, nes būtų susiaurintos veiklos, skatinančios gyventojų verslumą.
2. „Skatinti gyventojų verslumą teikiant tarpininkavimo paslaugas“. Šis uždavinys nebuvo pasirinktas, nes juo būtų susiaurinamas pagalbos verslą pradedantiems asmenims spektras.

Produkto rodikliai ir jų kiekybinis pokytis:
1. BIVP projektų veiklų dalyvių pradėtų ekonominių veiklų skaičius. Pradinė reikšmė – 0 (2016 m.), galutinė reikšmė – 16 (2022 m.)
2. Įmonių / fizinių asmenų gavusių verslo konsultacijas ar / ir mokymus skaičius. Pradinė reikšmė – 0 (2016 m.), galutinė reikšmė – 150 (2022 m.).

Programos produkto rodikliai ir jų kiekybinis pokytis:
- Projektų, kuriuos visiškai arba iš dalies įgyvendino socialiniai partneriai ar NVO skaičius – 4.
- BIVP projektų veiklų dalyviai (įskaitant visas tikslines grupes) – 213.

Integruotumas. Naujosios Akmenės miesto VVG parengė integruotą ir novatorišką vietos plėtros strategiją taikydama šiai teritorijai naujoviškas ir integruotas priemones. Jos integruotumas pasireiškia tuo, kad strategija apima socialinio ir ekonominio sektoriaus problemų sprendimą. Atlikus išsamią šių sektorių analizę buvo panaudotas SSGG metodas, padedantis galutinai išgryninti teritorijos stipriąsias ir silpnąsias puses bei suformuoti bendrą visos teritorijos vaizdą, ir padėjo ieškoti naujų vietos plėtros sprendimų būdų. Laikantis integruoto požiūrio buvo koncentruojamasi ne į kurią nors vieną problemą, bet į jų visumą, stengiantis išskirti tai kas svarbiausia bei aktualiausia šiuo metu ir parengti keletą sektorių apimančią strategiją.

Rengiant vietos plėtros strategiją į pagalbą buvo pasitelkta nevyriausybinio, vietos valdžios ir vietos verslo atstovai, veikiantys Naujosios Akmenės miesto VVG teritorijoje. Susitikimų metu jie išsakė jų akimis esančius šių sektorių privalumus ir trūkumus ir pasidalino mintimis kokių sprendimų būtų galima imtis esamoms problemoms spręsti. Čia buvo taikytas naujas šiai teritorijai principas „iš apačios į viršų“, padedantis išgryninti pačias aktualiausias vietos problemas. Vieša diskusija apie vietos plėtrą atskleidė įvairų vietos gyventojų poreikių spektrą ir nelengvą sprendimų priėmimo kontekstą. Tai, kad Naujosios Akmenės miesto VVG priimdama svarbius vietos plėtros strategijai sprendimus konsultavosi su vietos gyventojais ir organizacijomis bei įstaigomis ir stengėsi suderinti ir atsižvelgti į visų suinteresuotų grupių pateiktus pasiūlymus taip pat yra ir novatoriškumo požymis.

Naujosios Akmenės miesto VVG teritorijoje esančias problemas bus stengiamasi spręsti kompleksiškai ir paraleliai. Integruotas principas rengiant ir įgyvendinant vietos plėtros strategiją suteikia galimybę į esamą situaciją vietovėje pažvelgti iš skirtingų pusių ir atrasti bendrų sąlyčio taškų esamų problemų sprendimui.

Nuo Naujosios Akmenės miesto gyventojų aktyvumo ir noro priklausys vietos plėtros strategijoje numatytų priemonių paveikumas, todėl įgyvendinant vietos plėtros strategiją bus siekiama kuo operatyviau informuoti vietos gyventojus apie vykstančias veiklas ir raginti jose dalyvauti bei įsisavinti visą galimą naudą, kurią teikia tokios iniciatyvos.

Vietos plėtros strategijoje išsikeltų tikslų yra siekiama ne pasitelkiant kokią nors vieną sprendimo priemonę, bet integruojant keletą jų, kad būtų pasiektas kuo geresnis rezultatas (savanorystė, neformalus mokymas, gerosios patirties perėmimas ir pan.). Taip pat Naujosios Akmenės miesto vietos plėtros strategija yra orientuota ne į trumpalaikį, bet ilgalaikį vietos problemų sprendimą ir ilgalaikį poveikį.

Novatoriškumas. Novatoriškumas - tai naujų sprendimų, miesto VVG teritorijos poreikiams patenkinti, suradimas. Kadangi vietos plėtros strategijos įgyvendinimas Naujosios Akmenės miesto VVG teritorijoje yra planuojamas pirmą kartą, tai galima teigti, kad praktiškai visos šioje strategijoje naudojamos priemonės esamoms problemoms spręsti yra naujoviškos ir čia nenaudotos. Naujosios Akmenės miesto VVG didelį dėmesį skirs vietos socialinių problemų sprendimui, savarankiško užimtumo skatinimui ir jos taps naujovių iniciatoriais, skatins vietos gyventojus savarankiškiau spręsti savo problemas. Tokiu būdu vietos plėtros strategija prisidės ir prie vietos ekonomikos skatinimo bei augimo.

Diskusijų metu buvo išryškintos vietos problemos, išsakyti poreikiai ir lūkesčiai, aptarti ateities veiklos prioritetai, tikslai ir priemones jiems pasiekti. Diskusijose ir priimant sprendimus buvo naudojami naujoviški ir įvairūs metodai. Ne mažiau svarbus pasiekimas nei parengtas strategijos dokumentas, buvo ir pats strategijos rengimo procesas, leidęs surasti kompromisų skirtingų sektorių atstovams.

Šiuo metu dažniausiai yra naudojami tradiciniai būdai socialinių ir ekonominių problemų sprendimui: socialinę atskirtį ar laikinas socialines ir / ar ekonomines problemas patiriantiems žmonėms (pvz. bedarbiams) mokamos įvairios pašalpos, taikomos formalios aktyvios įdarbinimo priemonės. Tokiu būdu socialinę atskirtį ir laikinas socialines ir / ar ekonomines patiriantys gyventojai izoliuojami nuo visuomenės ir bendruomeninio gyvenimo. Jų problemos yra sprendžiamos orientuojantis į trumpalaikio, o ne ilgalaikio laikotarpio rezultatus. Remiantis kitų Europos valstybių patirtimi būtų siektina ne finansiškai paremti tokius asmenis, o padėti tokiems asmenims integruotis į visuomenę bei darbo rinką ir patobulinti jų turimus socialinius ir darbinius įgūdžius ir suteikti jiems galimybę patiems imtis atsakomybės už savo gyvenimo kokybės gerinimą. Tam pasitelkiamos selektyvios informacinės sklaidos priemonės, ugdomi socialinę atskirtį ar laikinas socialines ir / ar ekonomines problemas patiriančių asmenų gebėjimas pasirūpinti savimi ir kitais šeimos nariais, bendrauti su kitais bendruomenės nariais ir dalyvauti visuomeniniame gyvenime.

Kaip kad buvo minėta aukščiau, Naujosios Akmenės miesto VVG strategijoje inovacijos (novatoriškumas) nereiškia kokios nors kardinaliai naujos veiklos ar veikimo būdo, kurie iki šiol nebuvo žinomi ar taikomi Lietuvoje. Novatoriškomis veiklomis, idėjomis laikoma viskas kas iki tol nebuvo naudojama Naujosios Akmenės miesto VVG teritorijoje. Tad geroji patirtis perimta iš kitų bendruomenių ar organizacijų ir pritaikyta vietos problemų sprendimui taip pat laikoma novatoriška. Taip pat pažymėtina, kad net senais laikyti metodai ar veiklos gali tapti puikia inovacija vietovei, kurioje ji nebuvo taikyta.

Bendradarbiavimas su Mažeikių miesto VVG ir siekis dalintis bei perimti kitų gerąją patirtį atsispindi taip pat novatoriškumo ir integruotumo principų laikymąsi. Tikimasi, kad šis bendradarbiavimas prisidės tiek prie Naujosios Akmenės, tiek prie Mažeikių miesto VVG vietos plėtros strategijų efektyvesnio tikslų siekimo.

Įgyvendinant vietos plėtros strategiją, vietos projektų atrankos metu bus taikomos naujos informacinės ir komunikacijos technologijos. Novatoriškumo principas įgyvendinamas ir mažinant informacinę atskirtį, užtikrinant, kad projektų atranka vyktų bendradarbiaujant vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinio sektoriaus atstovams. Toks projektų atrankos būdas skatins atvirą ir skaidrų projektų atrankos procesą ir sprendimų priėmimą. Įgyvendinant vietos plėtros strategiją bus užtikrintas visų trijų sektorių bendradarbiavimas, siekiant pačių geriausių rezultatų ir vietos poreikių patenkinimo. Bendradarbiavimo metu bus kuriami ir plėtojami įvairūs veiklos vykdymo metodai, ieškoma bendrų sprendimų projektų įgyvendinimo efektyvumui užtikrinti, skatinamas atvirumas, siekiant visapusiško bendruomenės įtraukimo. Projektų rezultatų sklaida bus užtikrinama remiantis visuotinumo principu: informacija apie VVG teritorijoje vykdytus projektus, pasitelkiant viešinimo veiklas, modernias informacines technologijas, bus prieinama visoje VVG teritorijoje. Tikimasi, kad Naujosios Akmenės miesto VVG vykdomos iniciatyvos bus sektinas pavyzdys ir ateityje šios vietovės patrauklumas, kaip patogios ir saugios gyventi vietos tik didės.

4. GYVENAMOSIOS VIETOVĖS BENDRUOMENĖS DALYVAVIMO, RENGIANT VIETOS PLĖTROS STRATEGIJĄ, APIBŪDINIMAS

Rengiant Naujosios Akmenės miesto VVG vietos plėtros strategiją buvo konsultuojamasi su vietos bendruomenių, verslo atstovais bei Akmenės r. savivaldybės atskirų skyrių darbuotojais.

Internetiniame puslapyje „Regionu naujienos.lt“ 2015-12-15 buvo paskelbtas straipsnis apie Naujosios Akmenės miesto VVG įkūrimą bei vietos plėtros strategijos rengimo darbų pradžią (http://www.regionunaujienos.lt/pradeta-rengti-vietos-pletros-strategija/) (2 priedas). Straipsnyje trumpai pristatomas vietos plėtros strategijos tikslas, pagrindinės galimos veiklos, tikslinės grupės bei paprašyta vietos gyventojų pateikti savo pastabas ir pasiūlymus vietos plėtros strategijos rengimo eigoje, kad būtų pasiektas kuo kokybiškesni rezultatai ir užsibrėžti tikslai ir uždaviniai spręstų aktualiausias vietos problemas.

Internetiniame Akmenės r. savivaldybės puslapyje, taip pat 2015-12-15 buvo paskelbta informacija apie organizuojamą Naujosios Akmenės miesto VVG visuotinį susirinkimą ir jo metu aptariamus klausimus (http://www.akmene.lt/go.php/lit/Organizuojamas-Naujosios-Akmenes-miesto--vietos-veiklos-grupes-visuotinis-susirinkimas/2667) (3 priedas). Šiame internetiniame puslapyje yra skirta vieta ir Naujosios Akmenės miesto VVG naujienoms skelbti, kurią galima rasti „Asociacijoms“ skirtame skyriuje.

Taip pat vietos plėtros strategijos rengimo metu Akmenės r. savivaldybės administracijos 1 aukšto skelbimų lentoje bei Naujosios Akmenės miesto seniūnijos skelbimų lentoje buvo pakabintas A3 formato plakatas, kuriame pateikiama informacija apie įgyvendinamą projektą ir finansavimo šaltinį. (4 priedas)

2016-02-10 buvo išspausdintas viešinimo straipsnis vietiniame laikraštyje Vienybė“(5 priedas), kuriame informuojama apie parengtą vietos plėtros strategiją bei trumpai pristatytos būsimos jos veiklos.

Vietos plėtros strategijos rengimo metu buvo suorganizuoti šeši susitikimai su socialinėje srityje veikiančiomis organizacijomis ir įstaigomis, verslo bei vietos valdžios atstovais (6 priedas).

2015 m. lapkričio 18 d. įvyko trys susitikimai. **Pirmame susitikime** dalyvavo 9 dalyviai iš: „Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Akmenės viltis“, Akmenės rajono diabeto klubo „Sadutė“, Naujosios Akmenės miesto ir kaimiškosios seniūnijos žmonių su negalia bendrijos, moterų klubo „Akmenietė“ ir Akmenės rajono socialinių paslaugų namų, Akmenės rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus, Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ Naujosios Akmenės miesto bendrijos, Labdaros ir paramos fondo „Prieglobstis“, Akmenės sutrikusios psichikos žmonių globos bendrijos. Susitikimo metu buvo išsakytos šios projektinės idėjos:

1. *Labdaros ir paramos fondas „Prieglobstis“*, kuris dirba su marginalinėmis Naujosios Akmenės miesto gyventojų grupėmis – labdaros valgyklos veiklos plėtra. Šiuo metu maistas labdaros valgykloje yra išdalinamas, o fondo atstovai norėtų įrengti valgyklą, kurioje maistas būtų gaminamas savanorių. Padarius šį patobulinimą būtų galima pamaitinti didesnį skaičių žmonių ir net išplėsti paramą maistu gaunančių žmonių grupę į ją įtraukiant ir socialinės rizikos šeimas ir / ar socialinės rizikos vaikus reikalingus tokių paslaugų.

2. *Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ Naujosios Akmenės miesto bendrija* dirba su senyvo amžiaus žmonėmis ir ypač didelį dėmesį kreipia į senjorų su negalia užimtumo skatinimą. Ši organizacija pateikė projektinę idėją skatinančią organizacijos veiklos stiprinimą – „Senjorų laisvalaikio užimtumo skatinimas“. Projektas papildytų „Bočių“ veiklą ir suteiktų galimybę į veiklas įtraukti daugiau neaktyvių

senjorų, skatinant juos įsitraukti į aktyvią ir prasmingą veiklą: užsiimti amatais, perduoti savo žinias ir įgūdžius vaikų globos įstaigų auklėtiniams ir t.t.

3. *Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Akmenės viltis"*, kurios vienas pagrindinių tikslų yra sugrąžinti sutrikusios raidos asmenis į visuomenę. Jie išsakė nepakankamo finansavimo pagal nacionalinę reabilitacijos programą problemą. Šių skiriamų lėšų nepakanka pilnos dienos (8 val.) sutrikusio intelekto asmenų priežiūros paslaugoms teikti. O šios paslaugos poreikis yra didelis. Buvo apsvarstyta mintis pasitelkiant projektinį finansavimą organizuoti šių asmenų priežiūrą pilną darbo dieną ir bent jau laikinai pagerinti jų gyvenimo kokybę. Tuo pačiu būtų teikiama pagalba ir jų šeimos nariams, nes jie turėtų daugiau laiko tiek pailsėti nuo nuolatinės neįgalių žmonių priežiūros, tiek daugiau laiko ir galimybių susitvarkyti einamuosius savo reikalus ir kurių tvarkymas komplikuojasi turint namuose nuolatinės priežiūros reikalaujantį asmenį.

4. *Naujosios Akmenės miesto ir kaimiškosios seniūnijos žmonių su negalia bendrija* išsakė savo pastabas dėl neįgaliesiems nepritaikytos miesto viešosios infrastruktūros: laiptų, įvažiavimų į viešus pastatus. Ir pasiūlė šios problemos greičiausią sprendimo variantą – kopiklių įsigijimas. Kopiklių pagalba savanoriai galėtų atvežti neįgaliuosius į bendrijos vykdymų veiklų vietą ir taip skatinti įsitraukiant judėjimo negalią turinčius asmenis į bendrą veiklą. Judėjimo problemos išsprendimas padėtų jiems lengviau integruotis ir į vietos bendruomenę.

Dar viena projektinė idėja būtų skirta bendrijos veiklos vykdymui ir plėtrai. Bendrija turėdama priemones užsiėmimams ir kopiklius galėtų plėsti savanorystės veiklą ir daugiau asmenų įtraukti į sociokultūrinę veiklą.

5. *Moterų klubas „Akmenietė"* organizuoja akcijas neįgaliems vaikams paremti, stebi šių vaikų likimus ir padeda jiems eiti savarankiškus žingsnius.

6. *Akmenės sutrikusios psichikos žmonių globos bendrija* dirba su psichikos negalia turinčiais asmenimis. Bendrijos projektinė mintis - teatro veiklos plėtra, spektaklio statymas. Į veiklą būtų įtraukiami psichikos negalia turintys asmenys, siekiant juos socializuoti, skatinti užsiimti sociokultūrine veikla.

Šaltinis: Naujosios Akmenės miesto VVG archyvas

5 pav. 2015-11-18 susitikimo dalyviai

Antrame susitikime dalyvavo 6 dalyvių iš: Akmenės r. Jaunimo ir suaugusiųjų švietimo centro, Akmenės r. sporto centro ir Akmenės r. sporto klubo „Akmeninis kumštis", Šiaulių teritorinės darbo biržos Akmenės skyriaus Jaunimo darbo centro, Šiaulių teritorinės darbo biržos Akmenės skyriaus, Akmenės r. savivaldybės Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus. Susitikimo metu buvo išsakytos šios projektinės idėjos:

1. *Darbo biržos Jaunimo darbo centras*, kuris užsiima tiek su formalaus, tiek su neformalaus švietimo programomis. Aktyviai dirba ir moko Labdaros ir paramos fondo „Prieglobstis“ globojamus asmenis iš marginalinių visuomenės grupių. Jaunimo darbo centro atstovė išsakė net tris žemiau nurodytas problemas ir galimas projektų idėjas:

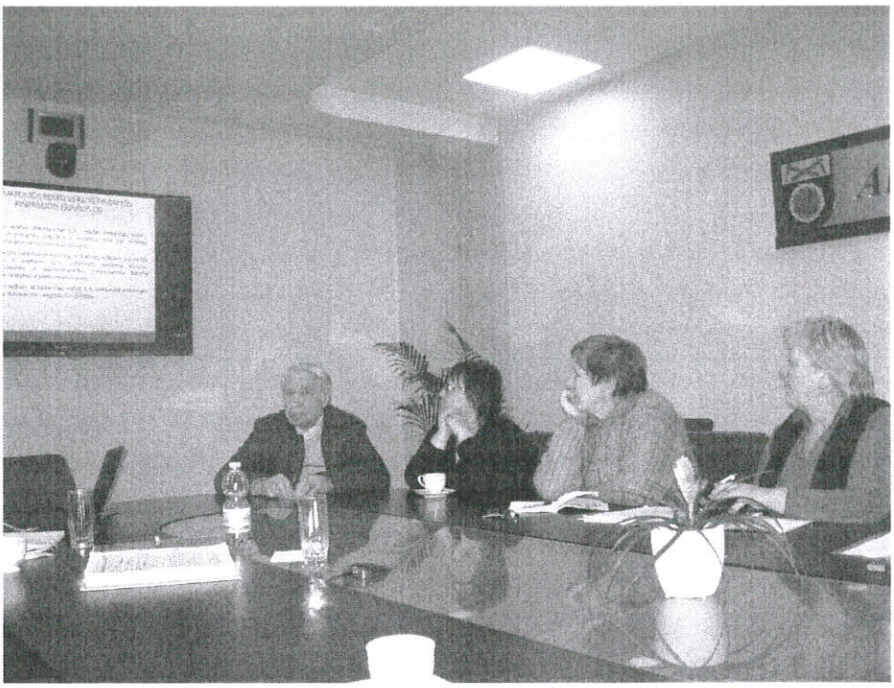
1.1. Alkoholikų integracija į visuomenę - padėti šiems asmenis atsisakyti priklausomybės, ir tokiu būdu padėti jiems lengviau integruotis į darbo rinką, nes turit šią priklausomybę asmenims yra labai sudėtinga išlaikyti darbą. Problemą būtų galima spręsti kompleksiškai bendradarbiaujant su socialiniais darbuotojais, kartu organizuojant mokymų, užimtumo kursų programą, šviečiant apie sveikos gyvensenos naudą asmeniui ir visuomenei.

1.2. Alkoholio vartojimo prevencija. Šio projekto metu būtų skaitomos bendros paskaitos tiek alkoholikams, tiek jų šeimos nariams ar kitiems gyventojams siekiant vieniems padėti išsivaduoti iš alkoholizmo, o kitiems suteikti žinių ir įgūdžių kaip padėti nugalėti savo šeimos ar bendruomenės nario priklausomybę.

1.3. Pabėgėlių integraciją per švietimą - pabėgėlių socialinės integracijos organizavimas mokant juos lietuvių kalbos pasitelkiant neformaliojo švietimo programas, nes valstybinės kalbos mokėjimas yra vienas pagrindinių integracinio proceso į visuomenę aspektų. Be lietuvių kalbos dar labai aktualus kompiuterinio raštingumo ir pagrindinių duomenų internetinėje erdvėje paieška (supažindinimas su Darbo biržos, savivaldybės, Sodros ir panašiais internetiniais puslapiais).

2. *Akmenės rajono sporto klubo „Akmeninis kumštis“* projektinė idėja – sporto ir žaidynių organizavimas socialinės rizikos vaikams skatinant juos sportuoti, akcentuojant sveiko gyvenimo būdo svarbą, sveiko laisvalaikio užimtumo formų propagavimą.

3. *Akmenės r. savivaldybės švietimo, kultūros ir sporto skyriaus* atstovės aptarė Trečiojo amžiaus universiteto veiklą ir jų projektinė idėja yra - Asmenų, kuriems paskirta probacija, įtraukimas į Trečiojo amžiaus universiteto veiklą. Šio universiteto nariai galėtų savanoriškai mokinti probacijos programoje dalyvaujančius asmenis įvairių amatų (pynimas iš vytelių, keramikos gamyba, mezgimas, drožyba ir pan.). O taip pat šokių, dainavimo ir sveikatingumo principų. Tokiu būdu veiklūs senjorai įtrauktų į sociokultūrinę veiklą probacijos tarnybos prižiūrimus asmenis, padėdami jiems socialiai integruotis į visuomenę.

Šaltinis: Naujosios Akmenės miesto VVG archyvas

6 pav. 2015-11-18 susitikimo dalyviai

Šaltinis: Naujosios Akmenės miesto VVG archyvas

7 pav. 2015-11-18 susitikimo dalyviai

Trečiame susitikime dalyvavo šeši verslo atstovai iš: MB „Beva ir ko“, UAB „Propeleris.lt“, UAB „Lorenta“, B. Vaitkuvienės individualios įmonės, MB „Loranta“ bei Akmenės „Jaunimo apskritojo stalo.

Susitikimo metu buvo išsakytos šios projektinės idėjos:

1. Praktinių įgūdžių įgijimas darbo vietoje besimokantiems ir Darbo biržoje registruotiems jaunuoliams. Šio projekto metu būtų bendradarbiaujama su apskrities ar gretimų apskričių profesinėmis mokyklomis, kuriose mokosi Naujosios Akmenės miesto gyventojai. Projekto metu jaunuoliai įgytų realių praktinių įgūdžių veikiančiose įmonėse, o darbdaviai gautų tiek „nemokamos" darbo jėgos, tiek galimybę „apsimokyti" būsimus darbuotojus. Jaunimas įgytų realių šansų ne tik atlikti praktiką, tačiau baigus mokslus užsitikrinti ir darbo vietą praktiką suteikusiose verslo įmonėse.

2. Mentorystės veiklų vykdymas. Mentorių pagalba būtų teikiama jaunuoliams apsisprendžiant kokią profesiją pasirinkti, taip pat tiems, kurie planuoja savo verslą. Tokia jau veikiančio verslo atstovų – mentorių pagalba jaunimui padedant apsispręsti, patariant, konsultuojant padėtų labiau jaunimą orientuoti darbo rinkoje ir leistų jiems pasirinkti savo veiklos kryptį, kuri atitiktų realius jaunimo lūkesčius.

2015 m. gruodžio 10 d. vyko trys susitikimai, kuriuose dalyvavo 26 dalyviai. **Pirmame susitikime** dalyvavo Naujosios Akmenės organizacijos veikiančios socialinėje srityje. Iš viso šešios organizacijos. Naujosios Akmenės miesto VVG pirmininkė pristatė tam tikrų preliminarių teisės aktų, susijusių su vietos plėtros strategijos rengimu, pasikeitimus. Taip pat buvo pristatyti BIVP principai ir galimos vietos plėtros strategijos sritys bei remtinos veiklos, tinkamos finansuoti išlaidos.

Susitikime dalyvavusios organizacijos pasidalino galimomis projektinėmis idėjomis, kurios prisidėtų prie Naujosios Akmenės miesto socialinėje srityje kylančių problemų sprendimo.

1. Naujosios Akmenės miesto ir kaimiškosios seniūnijos žmonių su negalia bendrijos projektinė idėja – neįgaliųjų klubo veiklos plėtra.

2. Lietuvos raudonojo kryžiaus draugija, Naujosios Akmenės skyrius išsakė tik savo pastebėjimus apie galimas projekto idėjas, tačiau patys projekto teikti neplanuoja. Viena iš idėjų – tarpininkavimo ir informavimo tinklo / centro sukūrimas socialinės rizikos žmonėms. Kita idėja – neįgaliųjų asmenų šeimos narių mokymas.

3. Naujosios Akmenės probacijos tarnybos projektinė idėja – psichologinės pagalbos teikimas smurtą šeimoje patyrusiems asmenims. Naujosios Akmenės mieste yra apie 30 prabuojamųjų asmenų ir smurtas artimoje aplinkoje yra patiriamas daugiau kaip pusėje šeimų.

4. Naujosios Akmenės parapija „CARITAS" išsakė dvi projektines idėjas:

4.1. Socialinės rizikos šeimų dienos centro su vasaros stovyklomis įkūrimas.

4.2. Savi pagalbos grupių organizavimas.

5. Akmenės rajono socialinių paslaugų centras pasidalino senelių pavėžėjimo į renginius problema. Diskusijos metu buvo nutarta, kad tokią veiklą į savo projektinės idėjos veiklas galėtų įsitraukti Naujosios Akmenės miesto ir kaimiškosios seniūnijos žmonių su negalia bendrijos atstovai.

Antrame susitikime dalyvavo Akmenės r. jaunimo ir suaugusiųjų švietimo centro atstovas. Susitikimo metu buvo pristatyti BIVP principai ir galimos vietos plėtros strategijos sritys bei remtinos veiklos, finansavimo šaltinis bei tinkamos finansuoti išlaidos. Buvo diskutuojama apie neformalaus švietimo veiklas ir pateiktos kelios projektinės idėjos:

1. Pabėgėlių lietuvių kalbos mokymas.
2. Anoniminių alkoholikų klubo veiklos plėtra.
3. Profesijos mokymas besimokantiems ir darbo ieškantiems jaunuoliams.

Trečias susitikimas vyko su verslo atstovais. Jo metu buvo pristatomi pasikeitimai 3.2. „Neaktyvių

darbingų gyventojų užimtumui didinti skirtų neformalių iniciatyvų įgyvendinimas, siekiant pagerinti šių asmenų padėtį darbo rinkoje“ ir 3.3. „Gyventojų verslumui didinti skirtų neformalių iniciatyvų įgyvendinimas, siekiant pagerinti darbingų vietos veiklos grupės teritorijos gyventojų padėtį darbo rinkoje“ kryptyse. Buvo išsakyta idėja dėl galimų smulkių paslaugų verslų steigimo, tokių kaip: batsiuvio, rūbų taisyklos, kirpyklos. Norintys verstis tokiu verslu būtų apmokomi reikiamų profesinių įgūdžių, gautų mentoriaus pagalbą ir galėtų įsigyti reikalingų priemonių verslui pradėti. Kita idėja – siuvyklos įkūrimas, kurioje būtų mokama siūti rūbus, suvenyrus ir pan.

Pagrindiniai konsultavimosi rezultatai (gauti pasiūlymai ir jų įvertinimas)

Užbaigus susitikimų ciklą su vietiniais gyventojais ir įmonėmis bei įstaigomis ir išklausius visus suinteresuotus asmenis iš viso buvo gautos 25 projektinės idėjos. Po svarstymų ir diskusijų buvo atrinktos 11 geriausiai keliamus reikalavimus atitinkančių idėjų tolimesniam plėtojimui (11 priedas).

2016 m. sausio 22 d. vyko Naujosios Akmenės VVG valdybos posėdis, kurio metu buvo galutinai patvirtinti preliminarūs vietos plėtros strategijos tikslai, uždaviniai bei veiksmai:

1 tikslas: Mažinti socialinę atskirtį ir skatinti užimtumą Naujojoje Akmenėje.

1.1. uždavinys: Savanorių pagalba didinti socialinę atskirtį patiriančių asmenų integraciją į visuomenę.

1.1.1 veiksmas: Neįgaliųjų, vienišų žmonių, senjorų užimtumo veiklų organizavimas (įskaitant bendradarbiavimo veiksmus su Mažeikių miesto VVG).

1.1.2 veiksmas: Socialinės rizikos šeimų ir vaikų socializacija.

1.2. uždavinys: Skatinti neaktyvių darbingų asmenų užimtumą.

1.2.1 veiksmas: Pabėgėlių integracija į darbo rinką ir visuomenę.

1.3 uždavinys: Suteikti pagalbą pradedantiems verslą.

1.3.1 veiksmas: Verslo konsultacijos ir mokymai.

1.3.2 veiksmas: Priemonių savarankiškos veiklos vykdymui suteikimas.

Valdybos nariai vienbalsiai pritarė vietos plėtros strategijoje suplanuotam tikslui, uždaviniams ir veiksmams.

5. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO VEIKSMŲ PLANAS

Veiksmo pavadinimas	Įgyvendinimo laikotarpis		Veiksmo vykdytojas	Veiksmo vykdytojo atrankos principas	Reikalingos lėšos		
	Pradžia	Pabaiga			Finansavimo šaltinis	Suma, Eur	Iš viso, Eur
1 TIKSLAS. MAŽINTI SOCIALINĘ ATSKIRTĮ IR SKATINTI UŽIMTUMĄ NAUJOJE AKMENĖJE							
1.1 UŽDAVINYS. SAVANORIŲ PAGALBA DIDINTI SOCIALINĘ ATSKIRTĮ PATIRIANČIŲ ASMENŲ INTEGRACIJĄ Į VISUOMENĘ							
1.1.1 Užimtumo didinimas teikiant sociokultūrines paslaugas neįgaliems, senyvo amžiaus ir nepasiturintiems asmenims (įskaitant bendradarbiavimo veiksmus su Mažeikių miesto VVG)	2018	2022	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, kurie veiklą vykdo vietos plėtros strategijos įgyvendinimo teritorijoje	Konkursas	Pareiškėjo lėšos	14800,56	185007
					ES struktūrinių fondų lėšos	157440,96	
					Valstybės biudžeto lėšos	12765,48	
1.1.2. Socialinės rizikos šeimų ir vaikų socializacija teikiant socialines paslaugas	2018	2022	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, kurie veiklą vykdo vietos plėtros strategijos įgyvendinimo teritorijoje	Konkursas	Pareiškėjo lėšos	2607,04	32588
					ES struktūrinių fondų lėšos	27732,39	
					Valstybės biudžeto lėšos	2248,57	
1.2 UŽDAVINYS. SKATINTI NEAKTYVIŲ DARBINGŲ ASMENŲ UŽIMTUMĄ							
1.2.1. Darbingų pabėgėlių ir jų šeimų narių integracija į darbo rinką ir visuomenę suteikiant profesines	2019	2020	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, kurie veiklą vykdo vietos plėtros strategijos	Konkursas	Pareiškėjo lėšos	559,36	6992

žinias			įgyvendinimo teritorijoje		ES struktūrinių fondų lėšos	5950,19	
					Valstybės biudžeto lėšos	482,45	
1.3 UŽDAVINYS. TEIKTI PAGALBĄ PRADEDANTIEMS VERSLĄ							
1.3.1 Verslo konsultacijos ir mokymai	2018	2022	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, kurie veiklą vykdo vietos plėtros strategijos įgyvendinimo teritorijoje	Konkursas	Pareiškėjo lėšos	19217,60	240220
					ES struktūrinių fondų lėšos	204427,22	
					Valstybės biudžeto lėšos	16575,18	
1.3.2. Priemonių savarankiškos veiklos vykdymui suteikimas	2018	2022	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, kurie veiklą vykdo vietos plėtros strategijos įgyvendinimo teritorijoje	Konkursas	Pareiškėjo lėšos	12800,00	160000
					ES struktūrinių fondų lėšos	136130,00	
					Valstybės biudžeto lėšos	11040,00	

6. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS VALDYMO IR STEBĖSENOS TVARKOS APIBŪDINIMAS

6.1. Už VPS veiksmų atranką, strategijos įgyvendinimo koordinavimą ir stebėseną atsakingi asmenys

Naujosios Akmenės miesto VVG atsakinga už parengtos VPS įgyvendinimą, koordinavimą ir stebėseną, t. y. už sklaidų ir kokybišką strategijos įgyvendinimą. Koordinavimo ir stebėsenos veiksmų tikslas – užtikrinti strategijos įgyvendinimo efektyvumą ir teigiamą jos poveikį Naujosios Akmenės miesto plėtrai. VVG organų ir darbuotojų atsakomybių sritys pateikiamos žemiau esančioje lentelėje.

VVG organas	**Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupės visuotinis susirinkimas**
Atsakomybės sritis	1) VPS ir jos pakeitimų tvirtinimas. 2) Kasmetinės VPS įgyvendinimo stebėsenos tvirtinimas. 3) Naujosios Akmenės miesto VVG darbo skaidrumo, viešumo, tinkamo finansų panaudojimo užtikrinimas ir priežiūra. 4) Naujosios Akmenės miesto VVG pirmininko rinkimas ir atšaukimas, jo atlyginimo nustatymas, pareiginių nuostatų patvirtinimas. 5) VVG administracinės struktūros ir darbuotojų pareigybių nustatymas, administracijos darbuotojų atlyginimų dydžių tvirtinimas.
VVG organas	**Naujosios Akmenės miesto VVG valdyba**
Atsakomybės sritis	1) Vadovavimas Naujosios Akmenės miesto VVG veiklai tarp visuotinių narių susirinkimų. 2) VPS pakeitimo inicijavimas. 3) Sprendimų dėl dalyvavimo projektinėse veiklose priėmimas. 4) Veiksmų projektų atrankos kriterijų ir atrankos procedūrų patvirtinimas, jeigu VVG valdybai visuotinis narių susirinkimas yra suteikęs šią teisę. 5) Kvietimų, teikti veiksmų projektus, dokumentų tvirtinimas. 6) Siūlomų finansuoti veiksmų projektų sąrašo tvirtinimas. 7) Spendimų dėl dalyvavimo asocijuotų organizacijų veikloje priėmimas.
VVG organas	**Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupės pirmininkas**
Atsakomybės sritis	1) Naujosios Akmenės VVG atitikimo vietos veiklos grupės tinkamumo požymiams įgyvendinimas ir koordinavimas. 2) VPS administravimo koordinavimas. 3) VPS ir jos pakeitimų teikimas tvirtinti visuotiniam narių susirinkimui. 4) Metinių VPS įgyvendinimo stebėsenos ataskaitų teikimas. Informacijos apie VPS įgyvendinimą teikimas valdybai ar visuotiniam narių susirinkimui paprašius. 5) VPS įgyvendinimo ataskaitų pateikimas kontroliuojančiajai institucijai. 6) Darbuotojų (savanorių) priėmimas į darbą, sutarčių su jais sudarymas. 7) Veiksmų projektų atrankos kriterijų ir atrankos procedūrų parengimo koordinavimas.

	8) Kvietimų teikti veiksmų projektus dokumentų teikimas Naujosios Akmenės miesto VVG valdybos tvirtinimui. 9) Pateiktų veiksmų projektų vertinimo ir siūlomų finansuoti projektų sąrašo sudarymo koordinavimas. 10) Veiksmų projektų atrankos posėdžių organizavimas. 11) VPS numatytų stebėsenos rodiklių reikšmių pasiekimo duomenų registravimo ir apskaičiavimo koordinavimas. 12) Veiklos projektų įgyvendinimo stebėsenos vykdymo koordinavimas. 13) Sprendimų dėl viešųjų pirkimų atlikimo priėmimas. 14) Naujosios Akmenės miesto VVG atstovavimas asocijuotų organizacijų veiklose.
VVG darbuotojai	**Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupės įdarbintas darbuotojas**
Atsakomybės sritis	1) VPS administravimas. 2) Veiksmų projektų atrankos kriterijų ir atrankos procedūrų parengimas. 3) Kvietimų teikti veiksmų projektus parengimas ir paskelbimas. 4) Pateiktų veiksmų projektų vertinimo koordinavimas. 5) Siūlomų finansuoti veiksmų projektų sąrašo sudarymas. 6) VPS įgyvendinimo ataskaitų pildymas. 7) Pasiektų stebėsenos rodiklių reikšmių duomenų registravimas ir apskaičiavimas. 8) Veiklos projektų įgyvendinimo stebėsenos vykdymas. 9) VPS įgyvendinimo, administravimo ir vykdymo veiklų viešinimas. 10) Viešųjų pirkimų dokumentų rengimas ir pirkimų atlikimas.
Išorės ekspertai	**Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupei vertinimo paslaugas teikiantys išorės ekspertai (-as)**
Atsakomybės sritis	1) Pateiktų veiksmų projektų vertinimas. 2) Projektinių pasiūlymų vertinimo atskaitų rengimas.

6.2. VPS įgyvendinimo procedūros aprašymas

Naujosios Akmenės miesto VVG vietos plėtros strategija bus įgyvendinama veiksmų projektų įgyvendinimo principu, taikant konkursinį projektų atrankos būdą. Įgyvendinant VPS Naujosios Akmenės miesto VVG planuoja skelbti 2 kvietimus pareiškėjams teikti veiksmų projektus atrankai.

Per 1 mėnesį nuo vietos plėtros strategijos įgyvendinimo pradžios, bus parengtas: „Vietos plėtros projektinių pasiūlymų vertinimo ir atrankos vidaus tvarkos aprašas“, veiksmų projektų atrankos kriterijai, vadovaujantis žemiau pateiktomis veiksmų projektų įgyvendinimo nuostatomis bei nustatyti atrankos kriterijų vertinimo balai.

Atrankos kriterijus, jų vertinimo balus ir vertinimo ir atrankos vidaus tvarkos aprašą tvirtina visuotinis Naujosios Akmenės miesto VVG narių susirinkimas arba kolegialus valdymo organas, jeigu jam visuotinis narių susirinkimas yra suteikęs šią teisę. Prieš atrankos kriterijų tvirtinimą Naujosios Akmenės

miesto VVG gali derinti juos su Ministerija. Pastabas ir pasiūlymus Ministerija teikia raštu arba elektroniniu paštu.

Prieš paskelbiant kvietimą veiklų projektų atrankai atrankos kriterijai, jų vertinimo balai ir vertinimo ir atrankos vidaus tvarkos aprašas gali būti keičiami siekiant efektyvesnio vietos plėtros strategijos įgyvendinimo ir (arba) atsižvelgiant į vietos plėtros strategijos pakeitimus. Paskelbus kvietimą veiklų projektų atrankai ir projektinių pasiūlymų vertinimo metu atrankos kriterijai, jų vertinimo balai ir vertinimo ir atrankos vidaus tvarkos aprašas yra nekeičiami.

Įgyvendinant Naujosios Akmenės miesto vietos plėtros strategiją VVG vadovausis šiomis pagrindinėmis veiklų projektų atrankos nuostatomis:

Tinkami projektų pareiškėjai:

1. Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, kurie veiklą vykdo Naujosios Akmenės miesto teritorijoje;
2. Fiziniai asmenys vykdantys savarankišką veiklą pagal individualios veiklos pažymą arba verslo liudijimą Naujosios Akmenės miesto VVG teritorijoje;
3. Akmenės rajono savivaldybės administracija.

Tinkami projektų partneriai:

1. Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, kurie veiklą vykdo Naujosios Akmenės miesto, Akmenės rajono, Mažeikių rajono, Telšių rajono, Šiaulių rajono, Joniškio rajono bei Latvijos Respublikos Aucės (*Auces Novads*) ir Saldus (*Saldus Novads*)savivaldybių teritorijose.
2. Mažeikių, Telšių, Šiaulių, Joniškio rajonų savivaldybių administracijos bei Latvijos Respublikos Aucės (*Auces Novads*) ir Saldus (*Saldus Novads*)savivaldybių administracijos.

Reikalavimai projektams

Visi projektai turi atitikti bendruosius projektų reikalavimus, nustatytus „Projektų administravimo ir finansavimo taisyklėse“ (Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės patvirtintos Lietuvos Respublikos finansų ministro 2014 m. spalio 8 d. įsakymu Nr. 1K-316) 66 punkte:

„66.1. Projektu turi būti prisidedama prie bent vieno veiksmų programos prioriteto konkretaus uždavinio įgyvendinimo, rezultato pasiekimo ir turi būti įgyvendinama bent viena pagal projektų finansavimo sąlygų aprašą numatoma finansuoti veikla.

66.2. Projektas turi atitikti strateginio planavimo dokumentų nuostatas.

66.3. Projektu turi būti siekiama aiškių ir realių kiekybinių uždavinių.

66.4. Projektas turi atitikti horizontaliuosius (darnaus vystymosi bei lyčių lygybės ir nediskriminavimo) principus, projekto įgyvendinimas turi būti suderinamas su ES konkurencijos politikos nuostatomis.

66.5. Pareiškėjas ir partneris (-iai) organizaciniu požiūriu turi būti pajėgūs tinkamai ir laiku įgyvendinti teikiamą projektą ir atitikti jiems keliamus reikalavimus.

66.6. Projekto išlaidų finansavimo šaltiniai turi būti aiškiai nustatyti ir užtikrinti.

66.7. Turi būti užtikrintas efektyvus projektui įgyvendinti reikalingų lėšų panaudojimas.

66.8. Projekto veiklos turi būti vykdomos veiksmų programos įgyvendinimo teritorijoje (šių Taisyklių 411 punkte nustatytomis sąlygomis).“

Nuosavas įnašas

Įgyvendinant Naujosios Akmenės miesto VPS kiekvienam veiksmui bus skiriamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų (toliau – ES) bei privačios pareiškėjų lėšos. ES lėšos sudarys ne daugiau kaip 84 proc. projekto lėšų poreikio, o likusias lėšas ne mažiau kaip 16 proc. sudarys nuosavas pareiškėjų indėlis. Teikdami projektines paraiškas pareiškėjai užtikrina, kad prie projekto įgyvendinimo prisidės ne mažesniu kaip 16 proc. indėliu prie visų tinkamų finansuoti projekto išlaidų. Projektinių paraiškų pareiškėjas ar (ir) jo partneris savo iniciatyva ir savo, ir (arba) kitų šaltinių, lėšomis gali prisidėti prie veiklų projekto įgyvendinimo didesne tinkamų finansuoti projekto išlaidų dalimi.

Nuosavu projekto vykdytojo ar partnerio įnašu gali būti užskaitomas:

- projekto veiklas vykdančių asmenų savanoriškas darbas (pinigine verte išreikštas nepiniginis įnašas), kai įrodomas vykdant projekto veiklas dirbtas laikas; įnašas apskaičiuojamas taikant minimalųjį Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatytą darbo užmokestį;
- projekto veiklas vykdančio personalo darbo užmokesčio išlaidų dalis, kuri yra tiesiogiai susijusi su vykdomu projektu ir yra apskaičiuota ir išmokėta už darbo laiką, dirbtą įgyvendinant projektą;
- projekto veiklų dalyvių darbo užmokesčio, apskaičiuoto ir išmokėto už darbo laiką, kurio metu darbuotojai tiesiogiai dalyvavo projekto veiklose, ir susijusių darbdavio įsipareigojimų išlaidos (taikoma projekto veiklų, atitinkančių gyventojų verslumą didinimo veiklas, kai tikslinė grupė - įmonių darbuotojai, atveju).

Veiklų projektų vertinimo procedūra.

Po kvietimo gauti veiklų projektiniai pasiūlymai atrenkami skaidriai, nediskriminuojančiai, išvengiant interesų konflikto. Veiklų projektinius pasiūlymus vertina Naujosios Akmenės miesto VVG paskirti veiklų projektų vertintojai. VPS įgyvendinimo metu gali būti sudaromos dvi vertintojų grupės. Pirmąją grupę sudaro: vienas asmuo, priklausantis Naujosios Akmenės miesto VVG (tačiau ne valdybos narys) ir po vieną asmenį atstovaujantį verslo, NVO ir valdžios sektorius. Antrą grupę sudaro du išorės ekspertai, turintys projektų vertinimo patirties. Naujosios Akmenės miesto VVG, prieš kvietimo teikti veiklų projektinius pasiūlymus paskelbimą, nutaria kuri vertintojų grupė bus pasirinkta.

Prieš atlikdamas vertinimą, veiklų projekto vertintojas turi patvirtinti savo konfidencialumą ir nešališkumą pasirašydamas konfidencialumo ir nešališkumo deklaraciją, kuria įsipareigoja būti nešališkas ir laikytis konfidencialumo. Naujosios Akmenės miesto VVG užtikrina, kad paskirto asmens dalyvavimas vertinant vietos plėtros projektinį pasiūlymą nesukels interesų konflikto.

Vieną veiklų projektinį pasiūlymą vertina keturi arba du vertintojai (priklausomai, nuo pasirinktos vertintojų grupės); veiklų projektiniai pasiūlymai atrenkami atsitiktine tvarka. Veiklų projektų vertintojai rengia ir Naujosios Akmenės miesto VVG valdybai teikia veiklų projektinių pasiūlymų vertinimo

ataskaitas.

Kiekvienas projektinis pasiūlymas turi atitikti atrankos kriterijus: 1. Administracinės atitikties vertinimą ir 2. Naudos ir kokybės vertinimą. Administracinės atitikties vertinimo metu vertintojas patikrina, ar projektinio pasiūlymo visi laukai užpildyti, ar pridėti visi pasiūlymo formoje nurodyti dokumentai. Jeigu projektinis pasiūlymas yra užpildytas tinkamai bei pridėti visi pasiūlymo formoje nurodyti dokumentai, projektinis pasiūlymas vertinamas toliau. Jeigu projektinio pasiūlymo užpildyti ne visi laukai bei nepridėti visi pasiūlymo formoje nurodyti dokumentai, projektinis pasiūlymas yra atmetamas. Jeigu projektinis pasiūlymas nėra atmetamas, vertinamas atitikimas naudos ir kokybės reikalavimams, nurodytiems žemiau.

Jeigu vertinant projektinio pasiūlymo atitiktį nustatytiems kriterijams yra neaiškumų, trūksta informacijos, galinčios turėti esminės įtakos projekto vertinimui, projekto vertintojas prašo projektinį pasiūlymą pateikusią organizaciją pateikti paaiškinimus ir/ar papildymus per nustatytą laikotarpį.

Jeigu projektinis pasiūlymas atitinka administracinius kriterijus, vertinama projektinio pasiūlymo nauda ir kokybė. Naujosios Akmenės miesto VVG, prieš skelbdama kvietimą veiklų projektiniams pasiūlymams teikti, organizuoja susitikimus, kurių metu aptariamas kvietimo teikti projektinius pasiūlymus turinys: kurį (-iuos) uždavinį (-ius) turi atitikti projektiniai pasiūlymai, kokiais papildomais vertinimo kriterijais bus vertinami pateikti kriterijai, nustatomos tikslios kvietimo pateikimo datos, pasirenkami vertintojų atrankos kriterijai (įvairius sektorius atstovaujantys asmenys arba išorės ekspertai, turintys patirties vertinant projektinius pasiūlymus), nustatomos ir patvirtinamos tolimesnės kvietimo ir projektinių pasiūlymų procedūros.

Veiklų projektų atrankos kriterijai:

1. Vietos plėtros projekto administracinės atitikties kriterijai:

1.1. ar vietos plėtros projektas užpildytas;

1.2. ar su vietos plėtros projektu pateikti visi reikiami dokumentai.

2. Vietos plėtros projektų naudos ir kokybės kriterijai:

2.1. Vietos plėtros projektas atitinka vietos plėtros strategijos uždavinį ir veiksmus;

2.2. Vietos plėtros projektas nepažeidžia vietos plėtros strategijų rengimo taisyklėse nustatytų principų: partnerystės, lyčių lygybės ir nediskriminavimo bei jaunimo principais.

2.3. Vietos plėtros projektas įgyvendinamas Naujosios Akmenės miesto VVG veiklos teritorijoje ir su ja besiribojančiose teritorijose, t.y. Akmenės rajono, Mažeikių rajono, Telšių rajono, Šiaulių rajono, Joniškio rajono savivaldybių teritorijose.

2.4. Pagrįsta, kaip bus užtikrintas vietos plėtros projekto tęstinumas.

2.5. Pagrįsta, kad vietos plėtros projektas, be jam įgyvendinti skirtų lėšų, negalėtų būti įgyvendintas tokios pat apimties, per tokį pat laikotarpį ir tokios pat kokybės.

2.6. Pagrįsta, kad vietos plėtros projekto rezultatai bus prieinami gyvenamosios vietovės bendruomenei.

2.7. Pagrįsta, kad, įgyvendinus vietos plėtros projektą, galutiniai naudos gavėjai bus Naujosios Akmenės miesto gyventojai.

2.8. Vietos plėtros projektiniame pasiūlyme numatytos tinkamos finansuoti vietos plėtros projekto išlaidos nebuvo, nėra ir nebus finansuojamos iš kitų nacionalinių programų ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų.

2.9. Vertinamas vietos plėtros projekto naudos ir rezultatų pagrįstumas:
2.9.1. Vietos plėtros projektų prisidėjimo prie vietos plėtros strategijoje numatytų rodiklių pasiekimo pagrįstumas.
2.9.2. Ar vietos plėtros projekto nauda atitinka sąnaudas, kurių reikia planuojamiems vietos plėtros projekto rezultatams pasiekti.
2.10. Vietos plėtros projekto veiksmų pagrįstumas, išdėstymas laike, atsakomybės už vietos plėtros projekto įgyvendinimą pasiskirstymas, pajėgumas įgyvendinti vietos plėtros projektą.
2.11. Vietos projektas įgyvendinimas kartu su partneriu (papildomi balai vertinant projektą).

Atrenkant vietos projektų įgyvendintojus bus laikomasi Partnerystės sutartyje nustatytų principų, nustatant atskirus projektų atrankos kriterijus:

• **Partnerystės principo:** Papildomas balas atrenkant vietos projektus bus skiriamas jei projektas įgyvendinamas kartu su partneriu ir pasirenkant partnerius vadovaujamasi kriterijais:

- *Aktualumo*: partneriai turi būti aiškiai susiję arba su problema, kurią ketinama spręsti, arba su jos sprendimu.

- *Proporcingumo*: turi būti užtikrintas visų aktualių partnerių (teritorinių, socialinių, ekonominių, NVO) atstovavimas, nė viena iš partnerių grupių neturėtų dominuoti;

Atstovavimo apimties: turėtų būti įtraukti partneriai, atstovaujantys platesniems, o ne siauresniems, individualiems interesams.

• **Vyrų ir moterų lygių galimybių skatinimo, ne diskriminacijos principo.** Atrenkant projektus bus vertinama jų atitiktis lyčių lygybės, nediskriminavimo ir prieinamumo principams (Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės patvirtintos Lietuvos Respublikos finansų ministro 2014 m. spalio 8 d. įsakymu Nr. 1K-316, 66.4, 454.1 papunkčius). Šis principas suprantamas ne tik kaip moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimas, bet ir draudimas varžyti žmogaus teises ar teikti asmeniui privilegijas dėl jo lyties, tautybės, rasinės ar etninės kilmės, kalbos, religijos, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, negalios, socialinės padėties, amžiaus arba seksualinės orientacijos. Vyrų ir moterų lygybė apima lygias teises, atsakomybes ir galimybes abiem lytims.

• **Jaunimo principo.** Jaunimo principas įgyvendinamas Naujosios Akmenės VVG nuostatose įtvirtinant nuostatą, kad juridinio asmens nariais ir (arba) jo kolegialaus valdymo organo nariais yra abiejų lyčių asmenys ir nė vienos iš lyčių atstovų nėra daugiau kaip 60 procentų ir bent vienas kolegialaus valdymo organo narys yra jaunesnis negu 29 metų ir (arba) deleguotas jaunimo nevyriausybinės organizacijos.

VVG valdyba, gavusi vertintojų ataskaitas, priima sprendimą dėl tinkamų finansuoti projektų, sudarydama finansuojamų, rezervinių ir nefinansuojamų projektų sąrašus.

6.3. VPS stebėsenos tvarka

Už Naujosios Akmenės miesto VVG vietos plėtros strategijos stebėseną atsakinga Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupė. Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupės pirmininkas koordinuoja ir užtikrina, kad tokia stebėsena būtų vykdoma, pagal šioje strategijos dalyje įvardintą tvarką.

Informacija apie atrinktus finansuoti vietos projektus. Siūlomų finansuoti vietos plėtros

strategijos įgyvendinimo projektų sąrašą kartu su vietos plėtros projektiniais pasiūlymais dėl vietos plėtros projekto įgyvendinimo, Naujosios Akmenės miesto VVG pateikia LR Vidaus reikalų ministerijai per 12 mėnesių nuo vietos plėtros strategijos patvirtinimo Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu dienos. Papildomais kvietimais patvirtintų vietos plėtros strategijų projektų sąrašai kartu su vietos plėtros projektiniais pasiūlymais dėl vietos plėtros projekto įgyvendinimo LR Vidaus reikalų ministerijai pateikiami ne vėliau kaip iki 2019 m. gruodžio 30 d.

LR Vidaus reikalų ministerijai patvirtinus siūlomų finansuoti vietos plėtros projektus, informacija apie patvirtintus projektus yra skelbiama Naujosios Akmenės miesto VVG interneto svetainėje (jeigu miesto VVG tokią turi) ir (arba) Akmenės rajono savivaldybės interneto svetainėje.

Informacija apie įgyvendinamus projektus. Siekiant užtikrinti, kad nuolat būtų renkama ir sisteminama informacija apie planuotas ir pasiektas efekto, rezultato ir produkto rodiklių reikšmes, vietos projekto vykdytojas ne vėliau kaip iki einamųjų metų vasario 1 d. parengia ir Naujosios Akmenės miesto VVG pateikia vietos projekto „Metinę vietos projekto įgyvendinimo ataskaitą“ už praėjusius kalendorinius metus. Metinės vietos projektų įgyvendinimo ataskaitos formą tvirtina Naujosios Akmenės miesto VVG visuotinis narių susirinkimas.

Naujosios Akmenės miesto VVG, apibendrinus gautas vietos projektų vykdytojų metines ataskaitas, ne vėliau kaip iki einamųjų metų kovo 20 d parengia ir ne vėliau kaip iki einamųjų metų balandžio 1 d. LR Vidaus reikalų ministerijai pateikia visuotiniame VVG narių susirinkime patvirtintą metinę Naujosios Akmenės miesto VVG vietos plėtros strategijos įgyvendinimo ataskaitą, pagal vietos plėtros strategijų atrankos ir įgyvendinimo taisyklėse nustatytą formą. Metinė ataskaita skelbiama Naujosios Akmenės miesto VVG interneto svetainėje (jeigu miesto VVG tokią turi) ir (arba) Akmenės rajono savivaldybės interneto svetainėje.

Informacija apie baigtus įgyvendinti projektus. Vietos projekto vykdytojas, baigęs įgyvendinti vietos projektą per 30 kalendorinių dienų po projekto pabaigos Naujosios Akmenės miesto VVG pateikia „Galutinę vietos projekto įgyvendinimo ataskaitą“. Galutinės vietos projektų įgyvendinimo ataskaitos formą tvirtina Naujosios Akmenės miesto VVG visuotinis narių susirinkimas.

Naujosios Akmenės miesto VVG, baigusi įgyvendinti paskutinį vietos plėtros strategijos veiksmą, numatytą vietos plėtros strategijos finansiniame plane, parengia ir ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo vietos plėtros strategijos įgyvendinimo pabaigos LR Vidaus reikalų ministerijai pateikia galutinę Naujosios Akmenės miesto VVG vietos plėtros strategijos įgyvendinimo ataskaitą pagal vietos plėtros strategijų atrankos ir įgyvendinimo taisyklėse nustatytą formą. Galutinė ataskaita skelbiama Naujosios Akmenės miesto VVG interneto svetainėje (jeigu miesto VVG tokią turi) ir (arba) Akmenės rajono savivaldybės interneto svetainėje.

6.4. VPS pakeitimų ir inicijavimo tvarka

Naujosios Akmenės miesto VVG gali inicijuoti atrinktos finansuoti vietos plėtros strategijos keitimą. Vietos plėtros strategijos pakeitimus tvirtina visuotinis jos narių susirinkimas arba kolegialus valdymo organas, jeigu jam visuotinis narių susirinkimas yra suteikęs šią teisę. Prieš tvirtinant vietos plėtros strategijos pakeitimą turi būti atlikti veiksmai, nustatyti Vietos plėtros strategijų rengimo taisyklių

24 punkte. Vietos plėtros strategijos keitimas turi būti raštu suderintas su Ministerija.

Naujosios Akmenės miesto VVG gali keisti vietos plėtros strategiją kai:

1. būtina keisti dėl teisės aktų, reglamentuojančių vietos plėtros strategijų įgyvendinimą, pakeitimų;
2. būtina keisti suplanuotų lėšų paskirstymą tarp vietos plėtros strategijos uždavinių ir veiksmų sričių;
3. būtina keisti didžiausią galimą ES struktūrinių fondų ir valstybės biudžeto lėšų paramos sumą (toliau – paramos suma) vienam vietos plėtros strategijos veiksmui įgyvendinti pagal skirtingus vietos plėtros strategijos uždavinius;
4. būtina keisti strategijos finansavimo šaltinius, išskyrus ES struktūrinių fondų ir valstybės biudžeto lėšų šaltinį.

būtina patikslinti vietos plėtros strategijos veiksmų sąrašą, siekiant įgyvendinti vietos plėtros strategijoje numatytus rodiklius.

Naujosios Akmenės miesto vietos veiklos grupė, norėdama keisti vietos plėtros strategiją, privalo raštu pateikti LR Vidaus reikalų ministerijai motyvuotą prašymą leisti pakeisti vietos plėtros strategiją, miesto vietos veiklos grupės kolegialaus valdymo organo protokolo kopiją ir kartu su prašymu pateikti visą informaciją ir dokumentus, kuriais pagrindžiamas prašymas.

LR Vidaus reikalų ministerija, gavusi prašymą leisti pakeisti vietos plėtros strategiją per nustatytą terminą pateikia jį Jungtiniam vietos plėtros strategijų atrankos komitetui. Komitetas įvertina prašymo aplinkybes ir priima sprendimą dėl vietos veiklos grupės prašymo.

Priėmusi sprendimą dėl vietos veiklos grupės prašymo leisti keisti vietos plėtros strategiją, Jungtinis vietos plėtros strategijų atrankos komitetas informuoja LR Vidaus reikalų ministeriją. Ministerija išsiunčia vietos veiklos grupei pranešimą apie Jungtinio vietos plėtros strategijų atrankos komiteto priimtą sprendimą.

7. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS FINANSINIS PLANAS

1 TIKSLAS. MAŽINTI SOCIALINĘ ATSKIRTĮ IR SKATINTI UŽIMTUMĄ NAUJOJE AKMENĖJE								
1.1 UŽDAVINYS. SAVANORIŲ PAGALBA DIDINTI SOCIALINĘ ATSKIRTĮ PATIRIANČIŲ ASMENŲ INTEGRACIJĄ Į VISUOMENĘ								
VEIKSMAS	**LĖŠŲ POREIKIS, eurais**	**Įgyvendinimo metai**						
		2017 m.	**2018 m.**	**2019 m.**	**2020 m.**	**2021 m.**	**2022 m.**	**2023 m.**
1.1.1 Užimtumo didinimas teikiant sociokultūrines paslaugas neįgaliems, senyvo amžiaus ir nepasiturintiems asmenims (įskaitant bendradarbiavimo veiksmus su Mažeikių miesto VVG)	Savivaldybės biudžeto lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Valstybės biudžeto lėšos	0	5488	3553	1369	1369	986	0
	Kitos viešosios lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Privačios lėšos	0	6363	4119	1587	1587	1143	0
	Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos	0	67691	43818	16886	16886	12161	0
	Iš viso:	0	79543	51490	19842	19842	14290	0
1.1.2 Socialinės rizikos šeimų ir vaikų socializacija teikiant socialines paslaugas	Savivaldybės biudžeto lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Valstybės biudžeto lėšos	0	815	692	247	247	247	0
	Kitos viešosios lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Privačios lėšos	0	944	803	287	287	287	0
	Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos	0	10044	8538	3050	3050	3050	0
	Iš viso:	0	11803	10033	3584	3584	3584	0
1.2 UŽDAVINYS. SKATINTI NEAKTYVIŲ DARBINGŲ ASMENŲ UŽIMTUMĄ								
1.2.1 Darbingų pabėgėlių ir jų šeimų narių integracija į darbo rinką ir visuomenę suteikiant profesines žinias	Savivaldybės biudžeto lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Valstybės biudžeto lėšos	0	0	241	241	0	0	0
	Kitos viešosios lėšos	0	0	0	0	0	0	0

	Privačios lėšos	0	0	280	280	0	0	0
	Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos	0	0	2975	2975	0	0	0
	Iš viso:	0	0	3496	3496	0	0	0
1.3 UŽDAVINYS TEIKTI PAGALBĄ PRADEDANTIEMS VERSLĄ								
1.3.1 Verslo konsultacijos ir mokymai	Savivaldybės biudžeto lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Valstybės biudžeto lėšos	0	3865	3226	3184	3184	3115	0
	Kitos viešosios lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Privačios lėšos	0	4482	3740	3692	3692	3612	0
	Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos	0	47673	39784	39274	39274	38423	0
	Iš viso:	0	56020	46750	46150	46150	45150	0
1.3.2 Priemonių savarankiškos veiklos vykdymui suteikimas	Savivaldybės biudžeto lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Valstybės biudžeto lėšos	0	2760	2070	2070	2070	2070	0
	Kitos viešosios lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Privačios lėšos	0	3200	2400	2400	2400	2400	0
	Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos	0	34040	25530	25530	25530	25530	0
	Iš viso:	0	40000	30000	30000	30000	30000	0
Strategijos administravimo išlaidos, eurais	Savivaldybės biudžeto lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Valstybės biudžeto lėšos	0	1499,99	1499,99	1499,99	1499,99	1499,99	0
	Kitos viešosios lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Privačios lėšos	0	1739,12	1739,12	1739,12	1739,12	1739,12	0

	Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos	0	18499,89	18499,89	18499,89	18499,89	18499,89	0
	Iš viso:	0	21739	21739	21739	21739	21739	0
Iš viso vietos plėtros strategijai įgyvendinti, eurais	Savivaldybės biudžeto lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Valstybės biudžeto lėšos	0	14428,25	11281,74	8611,72	8370,74	7918,65	0
	Kitos viešosios lėšos	0	0	0	0	0	0	0
	Privačios lėšos	0	16728,4	13081,48	9985,80	9705,20	9181,04	0
	Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos	0	177948,35	139145,78	106214,50	103239,06	97663,31	0
	Iš viso:	0	209105,00	163509,00	124812,52	121315,00	114763,00	0
Iš viso vietos plėtros strategijai įgyvendinti skirtas biudžetas, eurais:		**733504,52**						

8. DETALUS LĖŠŲ PAGRINDIMAS SUPLANUOTIEMS VEIKSMAMS ĮGYVENDINTI

Lentelė parengta vadovaujantis strategijos rengimo metu gautais pasiūlymais, pagrindžiančiais strategijos veiksmus. Išsamus lėšų poreikis yra nurodytas pasiūlymuose, kurie pateikiami strategijos prieduose. Šioje lentelėje pateikiamos apibendrintos numatomų patirti išlaidų kategorijos.

VEIKSMO PAVADINIMAS	VEIKSMO RODIKLIS	VEIKLOS	LĖŠŲ POREIKIS	
			IŠ VISO, EUR	PAGRINDIMAS
1.1.1 Užimtumo didinimas teikiant sociokultūrines paslaugas neįgaliems, senyvo amžiaus ir nepasiturintiems asmenims (įskaitant bendradarbiavimo veiksmus su Mažeikių miesto VVG)	Viso 510 dalyvių Parengta ne mažiau 27 savanoriai	Socialinę atskirtį patiriantiems asmenims - neįgaliems, senyvo amžiaus, nepasiturintiems, bus teikiamos sociokultūrinės paslaugos siekiant jų kultūrinio ir visuomeninio veiklumo ir stengiantis užkirsti kelią asmens, šeimos, bendruomenės socialinėms problemoms kilti, taip pat visuomenės socialiniam saugumui užtikrinti, padėti palaikyti ryšius su visuomene ir įgalinti savarankiškai spręsti savo problemas. Bus organizuojami įvairūs užsiėmimai meninėje, kultūrinėje, laisvalaikio praleidimo, savipagalbos ir kt, srityse. Į veiklos organizavimą	185007	Numatomi 4 projektai. ***Žemiau pateikiamos galimos išlaidos, kurios paskaičiuotos remiantis svetainėje www.esinvesticijos.lt pateikiamais kainų tyrimais, įkainiais, interneto parduotuvių kainomis. Darbo užmokestis skaičiuotas remiantis projektuose, teikiamuose pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-T-910 Vietos plėtros strategijų įgyvendinimo administravimas, naudojamą fiksuotąjį įkainį 7,54 Eur/val. Šis įkainis naudojamas, kadangi neaišku, koks bus juridinių asmenų, teikiančių vietos plėtros projektinius pasiūlymus, vidutinis darbo užmokestis, pagal kurį metodiškai būtų galima paskaičiuoti darbo valandos įkainį.*** **1. Įrangos įsigijimas, planuojamos išlaidos 22.300,00 Eur** Kompiuteris ir spausdintuvas 2 vnt. x 800 Eur = 1.600 Eur; fotoaparatas 850 Eur; muzikinis centras 400 Eur; bevielė vokalinio mikrofono sistema 900,00 Eur www.topocentras.lt; laiptų kopikliai neįgaliesiems 2 vnt. x 5600 Eur = 11.200 Eur; liemenės ir fiksuojantys diržai neįgaliesiems 1350 Eur; priemonės neįgaliesiems mokant juo savarankiškumo 5000 Eur www.teida.lt ; konferencinė lenta 400 Eur; palapinė gaminių pristatymui 500 Eur, sulankstomi stalai 2 vnt. 100 Eur www.protentus.lt .

		bus įtraukiami savanoriai, kurių pagalba bus siekiama įtraukti kuo daugiau asmenų į projektų veiklas.		**2. Paprastojo remonto išlaidos, siekiant pritaikyti patalpas projekto veikloms, planuojamos išlaidos 3.600,00 Eur** Siekiant, kad projekto veiklose galėtų dalyvauti judėjimo negalią turintys asmenys, besinaudojantys neįgaliojo vežimėliais, reikalingi bendrijos būsitės durų staktos praplatinimo darbai 3600 Eur (tokio dydžio išlaidos planuojamos, nes remiantis priemonės finansavimo aprašu, projektuose galima finansuoti ne daugiau kaip 10 proc. išlaidų paprastojo remonto darbams). **3. Baldų įsigijimas, planuojamos išlaidos 600,00 Eur** Stalai; kėdės 500 Eur, darbo kėdė 100 Eur www.senukai.lt . **4. Specifinės įrangos projektams vykdyti įsigijimas, planuojamos išlaidos 38.107,00 Eur** Rankdarbių priemonės (siūlai, virbalai, kabliukai, vėlimo adatos, molbertai, dažai, popierius, spaudai, žirklės, medis, faniera, kaltai, ylos, vytelės, šilkas, karšti klijai ir pan.) 16.007 Eur; www.rankdarbiams.lt www.menomuza.lt ; priemonės spektaklių statymui: dekoracijų darymui, rūbų, įvairių perukų pirkimui 3500,00 Eur; priemonės grožio pamokoms (plaukų kirpimo žirklės, mašinėlės, dekoratyvinė kosmetika ir pan.) 2200 Eur www.cascada.lt ; pastatomos širmos paradų organizavimui 1500 Eur; stalo žaidimai 200 Eur, knygos 110 vnt. x 20 Eur = 2200 Eur www.knygos.lt ; tautiniai rūbai 10 vnt. x 700 Eur = 7000 Eur; priemonės sporto užsiėmimas (lankai, badmintono raketės, kamuoliai, šiaurietiško ėjimo lazdos, kilimėliai ir pan.) 5.500 Eur www.atletas.lt **5. Projekto vykdymo išlaidos 77.900,00 Eur** Afišų gamyba 100 Eur; salės renginiams nuoma 10 renginių x 200,00 Eur =2000 Eur; kelionės išlaidoms ir pasirodymams kituose globos namuose 3000,00 Eur; Transporto nuoma neįgaliųjų pavėžėjimui 3000 Eur; Pirties paslaugos 400 Eur; Vasaros stovyklos organizavimo išlaidos 5 d. x 600 Eur = 3000 Eur; Švenčių organizavimo išlaidos 16 švenčių x 1250 Eur = 20.000 Eur; parodų, spektaklių ir koncertų lankymas (vidutiniškai 20 asmenų x 10 Eur x 9 renginių x 4 projektai) 7200 Eur; išvykos į parkus, draustinius, muziejus, stadionus, į gamtą 1300 Eur;

				Internetinės svetainės kūrimo išlaidos 700 Eur www.svetaineskurimas.lt ; Savanorių išlaidų kompensavimui vidutiniškai: 15 savanorių x 500 Eur x 4 projektai = 30.000 Eur; patalpų nuoma būtina užsiėmimų pravedimams: 4 projektai x 30 Eur x 60 mėn. = 7.200 Eur 6. **Informavimo apie projektų veiklas išlaidos 5.500,00 Eur** 7. **Netiesioginės išlaidos 37.000,00 Eur** (pagal PAFT 10 priedo reikalavimus, neviršijant normatyvų).
1.1.2. Socialinės rizikos šeimų ir vaikų socializacija teikiant socialines paslaugas	Viso 60 dalyvių Parengta ne mažiau 6 savanoriai	Veiksmu siekiama sukurti saugią aplinką socialinės rizikos šeimoms ir vaikams, kurie bus įtraukti į prasmingo laisvalaikio užimtumo veiklas, sudarančias galimybes jaunam žmogui reikštis ir save realizuoti. Padedant savanoriams bus kuriamas aktyvaus laisvalaikio užimtumo klubas tikslinės grupės asmenims, organizuojami seminarai ir paskaitos žalingų įpročių ir nusikalstamumo prevencijos ir kt. aktualiomis temomis.	32588	Numatomi 2 projektai. ***Žemiau pateikiamos galimos išlaidos, kurios paskaičiuotos remiantis svetainėje www.esinvesticijos.lt pateikiamais kainų tyrimais, įkainiais, interneto parduotuvių kainomis. Darbo užmokestis skaičiuotas remiantis projektuose, teikiamuose pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-T-910 Vietos plėtros strategijų įgyvendinimo administravimas, naudojamą fiksuotąjį įkainį 7,54 Eur/val. Šis įkainis naudojamas, kadangi neaišku, koks bus juridinių asmenų, teikiančių vietos plėtros projektinius pasiūlymus, vidutinis darbo užmokestis, pagal kurį metodiškai būtų galima paskaičiuoti darbo valandos įkainį.*** 1. **Įrangos įsigijimas, planuojamos išlaidos 200,00 Eur** Muzikinis centras 200 Eur www.topocentras.lt 2. **Specifinės įrangos projektams vykdyti įsigijimas, planuojamos išlaidos 11.568,00 Eur** Kanceliarinės priemonės užsiėmimams 700,00 Eur www.charlot.lt ; reikmenys sporto užsiėmimams (krepšinio ir futbolo kamuoliai, lankas – 350, teniso stalas, raketės, kamuoliukai – 1350, biliardo stalas, lazdos, kamuoliukai – 1500, šaškės, šachmatai – 150, gimnastikos kamuoliai – 150, gimnastikos lankai – 50, aerobikos pakyla – 350, šokdynės – 80, gimnastikos lazdos – 20, jogos kilimėliai – 140) 4.140 Eur www.atletas.lt ; rankdarbių priemonės (siūlai, virbalai, kabliukai, vėlimo adatos, siuvinėjimo lankeliai) 1528 Eur www.rankdarbiams.lt

				priemonės spektaklių statymui: dekoracijų darymui, rūbų, įvairių perukų pirkimui 1500,00 Eur; pastatomos širmos paradų organizavimui 1500 Eur; stalo žaidimai 200 Eur, knygos 100 vnt. x 20 Eur = 2000 Eur www.knygos.lt **3. Projekto vykdymo išlaidos 13.350,00 Eur** kelionės išlaidoms ir pasirodymams 1.800,00 Eur; parodų, spektaklių ir koncertų lankymas (vidutiniškai 20 asmenų x 10 Eur x 7 renginiai) 1400 Eur; išvykos į parkus, draustinius, muziejus, stadionus, į gamtą (5 išvykos x 300 Eur) = 1500 Eur; Savanorių išlaidų kompensavimui vidutiniškai: 6 savanoriai x 300 Eur x 5 metai = 1.800 Eur; patalpų nuoma būtina užsiėmimų pravedimams: 2 projektai x 30 Eur x 60 mėn. = 3.600 Eur; projekto dalyvių maitinimo paslaugos (50 dalyvių po dvi kavos pertraukos per vieną renginį ir vieni pietūs (skaičiuota pagal ESFA kainų tyrimo įkainius: kavos pertraukos asmeniui kainai 2,6 Eur, pietų asmeniui kaina – 7,8 Eur asmeniui) 5 renginiai x 650 Eur = 3250 Eur; **4. <u>Informavimo apie projektų veiklas išlaidos 970,00 Eur</u>** **5. Netiesioginės išlaidos 6.500,00 Eur** (pagal PAFT 10 priedo reikalavimus, neviršijant normatyvų).
1.2.1. Darbingų pabėgėlių ir jų šeimų narių integracija į darbo rinką ir visuomenę suteikiant profesines žinias	Viso 30 dalyvių	Siekiama sudaryti sąlygas darbingiems pabėgėliams ir jų šeimų nariams lygiateisiškai integruotis į bendruomenę ir darbo rinką. Bus organizuojamas pageidaujamos profesijos mokymas ir/ar perkvalifikavimas, siekiant suteikti naujas profesines ir	6992	Numatomas 1 projektas. ***Žemiau pateikiamos galimos išlaidos, kurios paskaičiuotos remiantis svetainėje www.esinvesticijos.lt pateikiamais kainų tyrimais, įkainiais, interneto parduotuvių kainomis. Darbo užmokestis skaičiuotas remiantis projektuose, teikiamuose pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-T-910 Vietos plėtros strategijų įgyvendinimo administravimas, naudojamą fiksuotąjį įkainį 7,54 Eur/val. Šis įkainis naudojamas, kadangi neaišku, koks bus juridinių asmenų, teikiančių vietos plėtros projektinius pasiūlymus, vidutinis darbo užmokestis, pagal kurį metodiškai būtų galima paskaičiuoti darbo valandos įkainį.***

		kitas reikalingas žinias tikslinės grupės atstovams.		1. **Projekto vykdymo išlaidos 5.734,55 Eur** dailidės profesinių žinių ir įgūdžių atnaujinimo programa (5 žmonės) 1 žmogaus mokymas (6 sav., 240 val.) – 208,53 Eur x 5 asmenys = 1.042,65 Eur; virėjo žinių ir įgūdžių atnaujinimo programa (5 žmonės) 1 žmogaus mokymas (4 sav., 160 val.) – 139,02 Eur x 5 žmonės = 695,10 Eur; supažindinimo su verslo pradmenimis programa (5 žmonės) 1 žmogaus mokymas (2 sav., 80 val.) – 69,51 Eur x 5 žmonės = 347,55 Eur; pardavėjo profesinių žinių ir įgūdžių atnaujinimo programa (5 žmonės) 1 žmogaus mokymas (8 sav., 320 val.) – 278,04 Eur x 5 žmonės = 1.390,20 Eur; dažytojo profesinių žinių ir įgūdžių atnaujinimo programa (5 žmonės) 1 žmogaus mokymas (4 sav., 160 val.) – 139,02 Eur x 5 žmonės = 695,10 Eur; fasadų montuotojų mokymo programa (5 žmonės) 1 žmogaus mokymas (9 sav., 360 val.) – 312,79 Eur x 5 žmonės = 1.563,95 Eur. 2. **<u>Informavimo apie projektų veiklas išlaidos 200,45 Eur</u>** 3. **Netiesioginės išlaidos 1.057,00 Eur** (pagal PAFT 10 priedo reikalavimus, neviršijant normatyvų).
1.3.1 Verslo konsultacijos ir mokymai	150 asmenų	Bus siekima ieškoti jauno verslo subjektų, norinčių pradėti ar jau vystančių ekonominę veiklą, kuriems bus teikiama įvairiapusiška pagalba randant tiekėjus, klientus, skatinant mentorystės modelį „verslas verslui“, teikiant konsultacijas konkretaus	240220	Numatomas 1 projektas. ***Žemiau pateikiamos galimos išlaidos, kurios paskaičiuotos remiantis svetainėje www.esinvesticijos.lt pateikiamais kainų tyrimais, įkainiais, interneto parduotuvių kainomis. Darbo užmokestis skaičiuotas remiantis projektuose, teikiamuose pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-T-910 Vietos plėtros strategijų įgyvendinimo administravimas, naudojamą fiksuotąjį įkainį 7,54 Eur/val. Šis įkainis naudojamas, kadangi neaišku, koks bus juridinių asmenų, teikiančių vietos plėtros projektinius pasiūlymus, vidutinis darbo užmokestis, pagal kurį metodiškai būtų galima paskaičiuoti darbo valandos įkainį.***

		verslo kūrimo ir plėtros klausimais, verslo organizavimo, personalo formavimo konsultacijas, organizuojant tikslinės grupės atstovų susitikimus su panašaus pobūdžio sėkmingai veikiančiomis įmonėmis, verslininkais, skatinant gerosios patirties perėmimą. Projektas numatomas visos strategijos įgyvendinimo metu, t.y iki 2022 m.		**1. Įrangos įsigijimas, planuojamos išlaidos 8.870,00 Eur** Kompiuteriai 3 vnt. x 1000 Eur = 3.000 Eur; fotoaparatas 1000 Eur; plačiaformatis spausdintuvas 2000 Eur; projektorius 1200 Eur; kavos aparatas 1200 Eur; ekranas 270 Eur; kasos aparatas 200 Eur www.topocentras.lt **2. Baldų įsigijimas, planuojamos išlaidos 3.000,00 Eur** Baldų komplektas (lentynos, spintos, stalai; kėdės) 3000 Eur, darbo kėdė 100 Eur www.senukai.lt . **3. Projekto vykdymo išlaidos 224.750,95 Eur** Mokymų išlaidos – 9.542,55 Eur (5 mokymai po 8 val. (su prielaida, kad kiekvienuose mokymuose dalyvių skaičius bus 30 asmenų) x 1450,00 Eur = 7.250,00 Eur, vidutinio dydžio salės nuoma su įranga (8 val.): 143,51 Eur x 5 d. = 717,55 Eur, kavos pertraukos – 30 asm. x 2,60 Eur x 5 d. = 390,00 Eur, pietų pertrauka – 30 asm. x 7,9 Eur x 5 d. = 1.185,00 Eur); Automobilio nuoma 1200 Eur x 5 metai = 6.000 Eur; Išlaidos kelionėms į parodas (kuro išlaidos, bilietai) 500 Eur x 5 metai = 2.500 Eur; Kanceliarinės prekės (20 Eur x 60 mėn.) 1.200 Eur Projektų tiesiogines veiklas vykdančių darbuotojų darbo užmokestis: Verslo centro darbuotojai vidutiniškai dirbs po 147 val./mėn. Darbo užmokesčio valandinis įkainis sudarytų: 7,54 Eur/val. x 147 val. x 3 darbuotojai x 60 mėn. = 199.508,40 Eur. patalpų nuoma projektų veiklų vykdymui: 100 Eur x 60 mėn. = 6.000 Eur; **4. <u>Informavimo apie projektų veiklas išlaidos 3.599,05 Eur</u>**
1.3.2. Priemonių savarankiškos veiklos vykdymui suteikimas	Viso 63 asmenys	Kartu su 1.3.1 veiksmo veiklomis, šiuo veiksmu jauno verslo subjektams bus suteikiamos verslo pradžiai reikalingos priemonės (t. y.	160000	Numatomi 3 projektai. ***Žemiau pateikiamos galimos išlaidos, kurios paskaičiuotos remiantis svetainėje www.esinvesticijos.lt pateikiamais kainų tyrimais, įkainiais, interneto parduotuvių kainomis. Darbo užmokestis skaičiuotas remiantis projektuose, teikiamuose pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-T-910 Vietos plėtros strategijų įgyvendinimo administravimas, naudojamą fiksuotąjį įkainį 7,54***

		patalpų, techninės, biuro ar kitos įrangos ir pan).		***Eur/val. Šis įkainis naudojamas, kadangi neaišku, koks bus juridinių asmenų, teikiančių vietos plėtros projektinius pasiūlymus, vidutinis darbo užmokestis, pagal kurį metodiškai būtų galima paskaičiuoti darbo valandos įkainį.*** Vienam jauno verslo subjektui tenkanti skiriamo finansavimo lėšų suma sudarys ne daugiau kaip 12 000 eurų. Pagalba jauno verslo subjektui bus teikiama iki dviejų metų nuo jaunojo verslo subjekto veiklos pradžios. **1. Įrangos įsigijimas, planuojamos išlaidos 18.900,00 Eur** 10 kompiuterių x 800,00 Eur = 8.000 Eur, 10 multifunkcinių spausdintuvų x 600 Eur = 6.000 Eur; fotoaparatas 250 Eur www.avitela.lt; kasos aparatas 10 vnt. x 300,00 Eur = 3.000 Eur www.rotonas.lt ; palapinės prekybai (3x6) 2 vnt. 450 Eur = 900 Eur; sulankstomi stalai 180 cm 5 vnt. x 80 Eur = 400 Eur; sulankstomi suolai 183 cm 5 vnt. x 70 Eur = 350 Eur www.protentus.lt . **2. Baldų įsigijimas, planuojamos išlaidos 12.050,00 Eur** Darbo baldų komplektai (darbo stalas, spintelė ir kėdė) – 10 vnt. x 750,00 Eur = 7.500 Eur; dokumentų spintos 10 vnt. x 440,00 Eur = 4.400 Eur; veidrodžiai 3 x 50 Eur = 150 Eur www.senukai.lt **3. Specifinės įrangos darbo vietoms sukurti įsigijimas, planuojamos išlaidos 47.930,00 Eur** Įmonėms ar asmenims, kurie pradės ar vystys verslą, bus reikalinga įranga darbo vietoms įrengti. Įrangą įsigis projekto vykdytojas ir atitinkamos projekto veiklos vykdymo laikotarpiu perduos naudotis verslo subjektui. Kadangi nėra žinoma, kokios bus konkrečios projektų idėjos, daroma prielaidai, kad bus reikalingi metalo ir medžio apdirbimo įrenginiai 10.570 Eur (gręžimo ir frezavimo staklės – 5700 Eur, metalo pjovimo staklės – 2150 Eur, reismusinės

				obliavimo staklės – 1.400 Eur, skersinio pjovimo staklės (medžio apdirbimui) – 1320 Eur https://www.stokker.lt , https://www.irankiai.lt), siuvimo verslui reikalingi įrenginiai 5.810,16 Eur (siuvimo mašinos 5 vnt. x 720 Eur = 3.600 Eur, sagų siuvimo mašina 460,00 Eur, lyginimo įrenginys 573,16 Eur, reguliuojamas manekenas 3 vnt. x 159,00 Eur = 477 Eur, siuvimo reikmenys 700 Eur) www.siuvimoreikmenys.lt ; leidybos veiklai reikalingi spausdintuvai 24.633,18 Eur (plačiaformiai spausdintuvai 2 vnt. x 10.392,69 Eur = 20.785,38 Eur; 2 vnt. daugiafunkciniai spausdintuvai x 1.923,90 Eur = 3.847,80 Eur) www.argbaltic.lt , konvekcinės krosnys kepyklos veiklai (2 vnt. x 3.458,33 Eur = 6.916,66 Eur) www.maistogamybosiranga.eu **4. Projekto vykdymo išlaidos 56.420,00 Eur** Kursų išlaidos (20 asmenų x 150 Eur) = 3.000 Eur; Automobilio nuoma 1.800 Eur; mokymų kursų išlaidos: projekto dalyviai pasirinktai dalyvaus mokymo kursuose, vienam dalyviui švietimo veiklų išlaidos per metus neviršys 300 Eur x 30 dalyvių x 3 metai = 27.000 Eur; projekto dalyvių maitinimo paslaugos (viena kavos pertraukėlė per vieną x 30 dienų x 30 dalyvių x 3 metai = 7.020 Eur (skaičiuota pagal ESFA kainų tyrimo įkainius: kavos pertraukos asmeniui kainai 2,6 Eur); patalpų nuoma projektų veiklų vykdymui vidutiniškai: 70 Eur x 60 mėn. x 4 projektai = 16.800 Eur; savanorių išlaidų kompensavimui: 800 Eur. **5. Informavimo apie projektą išlaidos 4.800,00 Eur.** **6. Netiesioginės išlaidos – 19.900,00 Eur(pagal PAFT 10 priedo reikalavimus, neviršijant normatyvų).**

PRIEDAI

GYVENTOJŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL AMŽIAUS GRUPES IR LYTĮ

2 priedas

VIEŠINIMO STRAIPSNIS „NAUJOJOJE AKMENĖJE PRADĖTA RENGTI VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA“

3 priedas

KVIETIMAS Į NAUJOSIOS AKMENĖS MIESTO VIETOS VEIKLOS GRUPĖS VISUOTINĮ SUSIRINKIMĄ

VIEŠINIMO PLAKATAS

STRAIPSNIS VIETINĖJE SPAUDOJE

SUSITIKIMŲ SU MIESTO VVG VEIKLOS TERITORIJOS GYVENTOJAIS PROTOKOLAI IR DALYVIŲ SĄRAŠAI

VISUOTINIO NAUJOSIOS AKMENĖS MIESTO VVG NARIŲ SUSIRINKIMO, KURIUO PATVIRTINTA VIETOS PLĖTROS STRATEGIJA, KOPIJA

8 priedas

VIEŠOJO GARGŽDŲ MIESTO VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS PROJEKTO PRISTATYMO PROTOKOLAS

REGIONO PLĖTROS TARYBOS SPRENDIMU PATVIRTINTA IŠVADA, KAD VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS PROJEKTAS ATITINKA REGIONO PLĖTROS PLANO PRIORITETUS, TIKSLUS IR UŽDAVINIUS

10 priedas

VISUOTINIO GARGŽDŲ MIESTO VVG NARIŲ SUSIRINKIMO ARBA KOLEGIALAUS VALDYMO ORGANO ĮGALIOJIMAS ASMENIŠKAI PATEIKTI VIETOS PLĖTROS STRATEGIJĄ (JEI TO NENUMATO MIESTO VVG PIRMININKO PAREIGYBINĖS INSTRUKCIJOS)

GYVENTOJŲ PATEIKTOS PROJEKTINĖS IDĖJOS